Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

VESTJYDSKE FORTÆLLERE

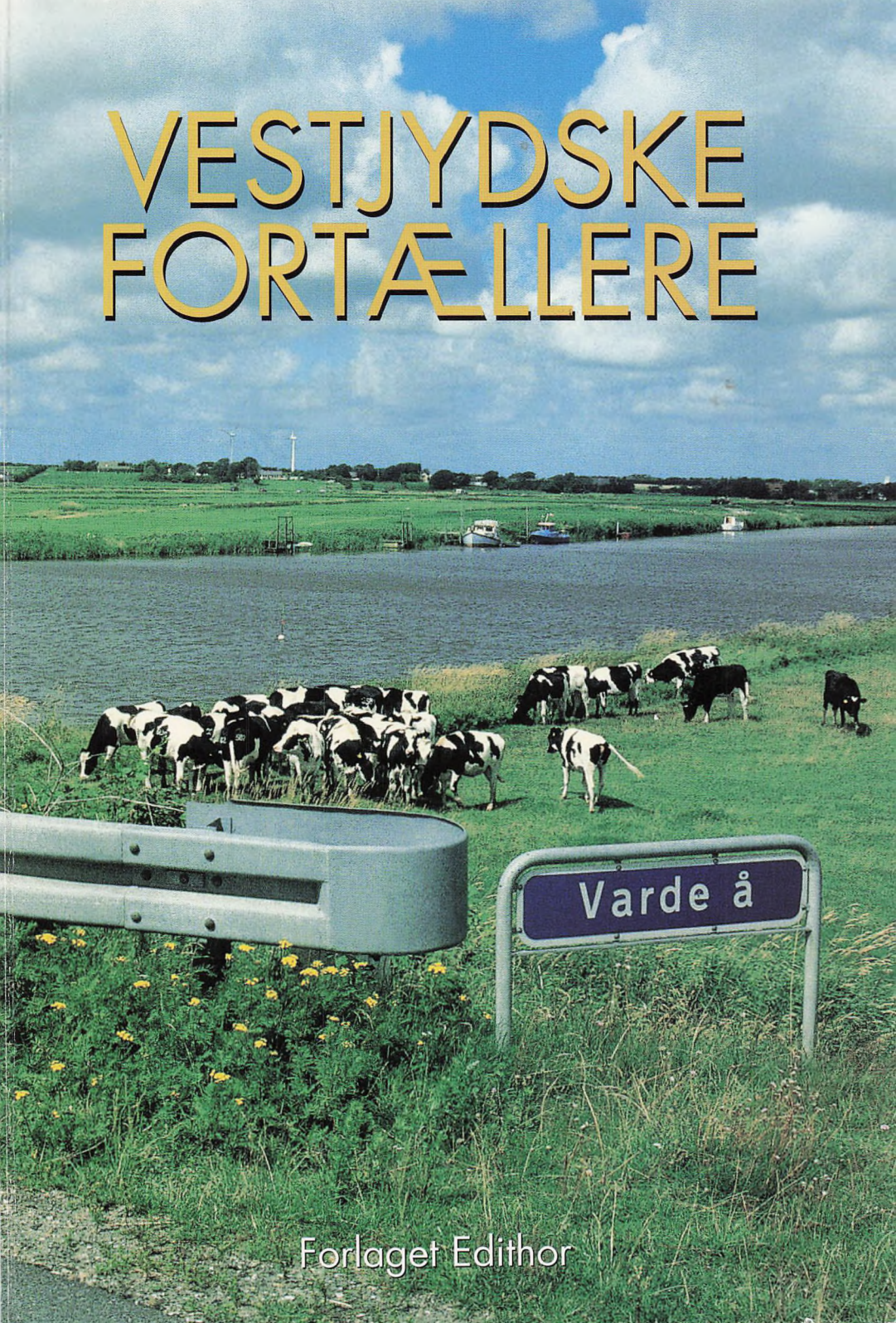

Forlaget Edithor

VESTJYDSKE FORTÆLLERE

Vestjydske fortællere 2004

Redaktion: Thyge Clausen & Jørgen Thomsen

Omslag: Varde Å
Foto: Preben Palle

Sats og tryk: P. E. offset & reklame A/S

ISBN 87-984273-7-7

Forlaget Edithor
Tømrervej 9
6800 Varde
Tlf. 76 95 17 17

Indholdsfortegnelse

Forord 7

Med fremtiden for øje 9
Birthe Rasmussen, Esbjerg

Varde frivillige bloddonorer 13
Viggo Schantz, Varde

Barndom og opvækst i Varde 21
Søren Vind, Århus

Købmandsbutik i Lunde i 100 år - et tilbageblik 45
Niels Vestermark, Herning

Brudstykker fra min tid i Varde Bank 51
Leif Hansen, Varde

Minder fra det gamle Varde 61
Albert Sørensen, Varde

En kold omvej til natlogi 73
Ole Sørensen, Varde

En markedsdag i Varde 75
Henry Thomsen, Varde

Glimt fra et liv som lokalpolitiker 79
Edna Jessen, Oksbøl

Minder fra 2. verdenskrig og besættelsen 85
Vagn Aage Madsen, Varde

En lykkelig barndom i de gode gamle dage 103
Bodil Gundersen, Esbjerg

Min skolegang og læretid i Varde 107
Elmo Busk, Brøndby

Jul uden lys. Energikrisen for 31 år siden 119
Kurt Vig Nielsen, Varde

Fra Varde til Canada og tilbage igen 121
Svend Aage Møller, Varde

En vestjyde vender hjem 127
Jørn Eskelund Jepsen, Varde

Mit musikliv 131
Viola Ostenfeldt, Varde

Forord

Nu skal Danmarkskortet tegnes om. Det gamle Ribe Amt forsvinder, og vi bliver en del af en ny region der også omfatter noget af Østjylland og det hele Fyn. Jamen, du godeste! Hvad skal der blive af os vestjyder?

Nå, det går nu nok, for en ting er nogle streger på kortet, noget andet den folkelige samfølelse, sproget og historien som knytter en befolkning sammen mere end man måske forestiller sig dernede i Bruxelles.

Men forandringens storm er heftig, og flere og flere søger efter et ståsted midt i uroen. Er vi rodløse, klarer vi ikke usikkerheden, vi må søge vore rødder der har draget næring af vor sandblandede vestjydske jord.

Det folkelige bygger jo, som en klog mand har sagt det, på en konkret historie, ikke som ideologien på en abstrakt idé, og Vestjydske fortællere der er udkommet gennem mange år, kan stadig glæde sig over en stor og trofast læserkreds, og vi retter en varm tak til vore forfattere der også denne gang kan indbyde læserne til en række spændende og muntre beretninger om vestjyder og vestjysk sind.

To markante personligheder, formanden for Det Berlingske Officin A/S, Ole Scherfig og formanden for Den sydvestjydske Venstrepresse A/S, Jacob Sørensen fotograferet på broen over Kongeåen i forbindelse med offentliggørelsen af fusionen mellem de to aviser.

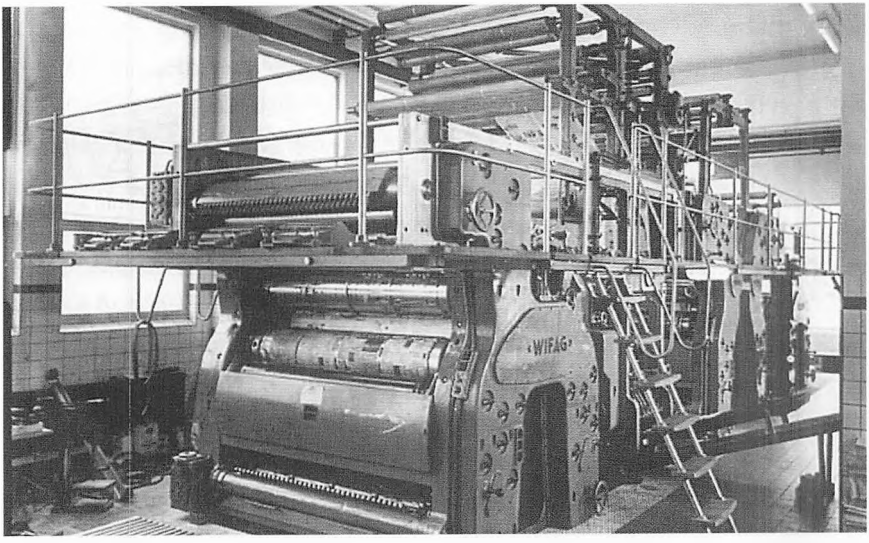

Den gamle WIFAG rotationspresse, som i mere end 30 år sikrede at Dagbladet Vestkysten blev produceret og som indirekte var årsag til fusionen.

Med fremtiden for øje!

Af adm. direktør Birthe Rasmussen
Den sydvestjydske Venstrepresse A/S

En fremsynet tankegang, samt vilje og vidsyn er vigtige elementer for overlevelse i dagbladsverdenen. Det havde gode vestjyske venstrefolk i 1917, da de fusionerede flere små egnsaviser til landsdelsavisen Vestkysten og det havde ejerskaberne bag Jyske Tidende og Dagbladet Vestkysten, da de i 1990 dannede fusionsavisen Jydske Vestkysten.

Gik ikke ligefrem i giftetanker

Lad os kaste et blik tilbage til sidst i 1980érne, hvor Jyske Tidende primært dækkede den østlige og Dagbladet Vestkysten den vestlige del af regionen. De to aviser, som især i Sønderjylland konkurrerede om læsernes og annoncørernes gunst, mærkede begge op gennem firserne de ustabile og kølige bladkonjunktur-vinde blæse.

Men den "pæne ældre dame", Dagbladet Vestkysten, som hastigt nærmede sig de 75 år gik nu ikke ligefrem i giftetanker - og da slet ikke med ærkefjenden Jyske Tidende! Næh, det var såmænd husets mest trofast medarbejder, trykpressen, som efterhånden havde nået en alder, hvor den skulle pensioneres, som gav anledning til at tænke nye tanker. Tiden var ved at løbe fra den store presse og kravene til bedre trykkvalitet og flere farver på siderne, kunne den ikke leve op til.

Så avisens bestyrelse nikkede ja til, at ledelsen undersøgte forskellige muligheder for fremtiden. Alternativerne var enten at investere i en ny trykpresse eller at finde et trykested udenfor bladhusets egne mure.

Det var i denne undersøgelsesfase, at tanken modnedes omkring at fusionere den Berlingske ejede Jyske Tidende og Dagbladet Vestkysten. Begge aviser havde op gennem firserne måtte erkende, at det ikke blev lettere at drive dagblad. Og ville man sikre Syd- og Sønderjylland en slagkraftig og bæredygtig avis for fremtiden, var det eneste rigtige, at samarbejde frem for at konkurrere.

En vanskelig beslutning

For bestyrelse og repræsentantskab i Den sydvestjydske Venstrepresse A/S var det bestemt ikke nogen let beslutning. Var det nu rigtigt, at lade Danmarks største liberale avis danne par med et af Danmarks største og ældste bladhuse, Det Berlingske Officin, som var konservativt orienteret.

Det var et meget umage par, som i årevis havde konkurreret mod hinanden og hvis virksomhedskulturer var meget forskellige. Kunne disse parter leve op til kravene om smidighed, samarbejdsvilje og gensidig respekt for de holdningsmæssige forskelligheder? Mange spørgsmål trængte sig på og kun fremtiden kunne svare herpå!

De fremsynede mænd

Det var nok primært hos den daværende formand for Den sydvestjydske Venstrepresse A/S, afdøde indenrigsminister Jacob Sørensen, at fusionstankerne modnedes. Jacob Sørensen besøgte i 1989 rektor Eivind Winsløw, Den grafiske Højskole og gennem deres "kig" ud i fremtiden, modnedes fusionstankerne.

Der blev taget kontakt til formanden for Det Berlingske Officin A/S, nu afdøde Ole Scherfig, som hurtigt var med på tanken.

Der blev iværksat en række hemmelige møder og der blev foretaget et utal af beregninger og vurderinger. Møderne blev af deltagerne kaldt "katakombermøderne", idet intet måtte komme til offentlighedens kendskab, før fusionen var en realitet. Det kom der heller ikke, det var ganske enkelt en "nyhedsbombe", der sprang på det indkaldte pressemøde, den 19. juli 1990, på Foldingbro Kro. Ganske godt gået, når man tager i betragtning, at det hele foregik lige midt i en redefuld journalister, som jo ellers lever af at snuse nyheder op. Nogle af møderne blev selvfølgelig holdt i privat regi, dels hos Ole Scherfig og dels hos Jacob Sørensen. Andre møder blev holdt i Billund, heriblandt det afgørende møde, hvor parterne enedes om at fortsætte sammen.

Hvad skulle barnet hedde

Der var mange knaster, som skulle høvles af. Så som, at Vestkysten var en eftermiddagsavis og Jyske Tidende en morgenavis, den ene var en venstre-avis og den anden konservativ. Skulle vi også udkomme om

søndagen og hvor skulle hovedsædet ligge - i Åbenrå eller i Esbjerg. Men den største knast var dog navnet og det var da også det sidste, der faldt på plads. Efter en lang dags forhandlinger, hvor parterne flere gange var gået hver til sit for separate forhandlinger, var mødtes igen o.s.v., endte det med navnet JyskeVestkysten.

Ole Scherfig holdt til det sidste fast i, at avisen skulle hedde Jyske og Jacob Sørensen ville på ingen måde vinke farvel til navnet Vestkysten. Denne diskussion om navnet gik bestemt ikke stille af mellem "de to herrer". Der blev talt højt og med store bogstager, men avisen fik da til sidst navnet JydskeVestkysten (og det blev så med "d" i Jydske)!

Måske ikke det mest "mundrette" navn, men nu har "barnet" da levet udmærket med dette siden dets fødsel den 15. januar 1991.

En historisk aftale

Ole Scherfig, Det Berlingske Officin, udtalte omkring fusionen, at de to aviser godt kunne have levet videre hver for sig, men for de to ejere havde det været vigtigt på denne måde "at sikre landsdelen en stor, betydningsfuld og levedygtig avis".

For Jacob Sørensen var det vigtigt at præcisere at aftalen "var indgået mellem ligeværdige parter med fremtiden for øje" og "at bladet kunne medvirke i den demokratiske proces i vor landsdel". Den historiske aftale blev offentliggjort på et pressemøde ved broen over Kongeåen.

De første vanskelige år

Jacob Sørensen nåede desværre ikke at opleve resultatet af sine mange tanker og overvejelser om den nye avis, idet han døde ca. 14 dage før, at den første avis kom på gaden den 15. januar 1991. Det blev således nu afdøde formand for folketinget Ivar Hansen, der kom til at navigere avisen igennem de første vanskelige år.

Og det var vanskelige år! To meget forskellige kulturer skulle smeltes sammen. Den nye ledelse holdt mange, lange og meget snakkesagelige møder. Problemerne spændte lige fra, at medarbejderne nu skulle lægge arbejdstiden om fra at møde tidligt om morgenen for at lave eftermiddagsavis til nu, at arbejde sent om aftenen for at lave en morgenavis og til omvendt at få budene ud med aviser tidligt om mor-

genen. Hertil kom faldende abonnements- og annonceindtægter. Faldende annonceindtægter gjaldt for hele den danske presse, men for os var der også problemerne med at vænne læserne til den nye avis. En avis med 7 lokaludgaver vil altid give problemer i de områder, hvor grænserne skal trækkes. Det er vanskeligt at tilgodese alle de læsere, som bor i et sådant "grænseland". Der vil altid være områder fra de andre lokaludgaver, som man hellere vil læse om o.s.v. For da slet ikke at tale om de døde - dem måtte vi overhovedet ikke blande!

Sønderjyderne ville ikke have deres dødsannoncer blandet med Vestjydernes - og omvendt. Der skulle ske en sortering og opdeling, så det var overskueligt. Tegneserierne var også et kapitel for sig. Ingen ville undvære de tegneserier, som nu havde forsødet deres dagligdag gennem mange år. De måtte hverken slettes eller flyttes!

Vi måtte sande, at avislæsere har vaner og holdninger, som man ikke sådan skal røre ved.

Eksperimentet lykkedes

Så, der var nok at tage fat på og tage vare om. Men avisen beviste dog sin levedygtighed og har nu været landsdelens avis i 14 år.

Egentlig ganske godt gået, når man ser på dagbladsudviklingen i Danmark i disse år. Antallet af udgivererklæringer siden 1990 er faldet fra 48 til idag 30. Og det samlede oplag tilsvarende fra 1,8 mio til 1,4 mio.

Dagbladene er under konstant pres fra både konkurrenter og nye medier, hvilket stiller store krav til fremsynethed og omstillingsparathed hos både ledelse og medarbejdere. Det har vi taget konsekvensen af og udvikler nu JydskeVestkysten til et Mediehus, hvor både det trykte, det elektroniske og det talte ord kan gå side om side.

En spændende udvikling - og forhåbentlig stadig "Med fremtiden for øje"!

Adm. direktør
Birthe Rasmussen

Varde frivillige bloddonorer

Af Viggo Schantz, Varde

"Spejdernes og Væbnernes Frivillige Bloddonorkorps" hed det fra starten i 1934. Navnet skyldtes, at korpset i første omgang, hvervede personer fra Spejderbevægelsen. I året 1940 havde man 17 bloddonorer tilmeldt. Da der kom flere bloddonorer til, som ikke havde været spejdere, blev navnet i 1941 ændret til "Varde Frivillige Donorkorps", og nu var der tilmeldt 90 bloddonorer.

Under besættelsen 1940-45 var bloddonorerne delt i to, nemlig en "Fredsafdeling" og en "Krigsafdeling". Når der var brug for blod, ringede man efter en bloddonor, men da mange ikke havde telefon, sendte man en portør ud for at hente vedkommende. Se, det var "Fredsafdelingen". Når en luftalarm var blevet afblæst, mødte "Krigsafdeling´s" donorer op på Varde Sygehus for at spørge, om der var brug for dem. Den daglige ledelse blev varetaget af kredslæge Svend Rohleder, og udover menige bestyrelsesmedlemmer, var det overlæge Kaj Bech, der stod for den lægelige ledelse, og den havde han indtil han blev arresteret af Gestapo og sendt til Frøslevlejren den 9.10.1944. Indtil overlæge Bech`s løsladelse den 5.05.1945, varetog 1. reservelæge Martin Hvidberg den lægelige ledelse.

At antallet af bloddonorer sidst i 1940´erne ikke var mange, kan en lille hændelse berette om. I en Falck-ambulance blev en hårdt såret kørt til modtagelsen og derefter til operationsstuen. Falckredderne var i gang med at rengøre ambulance og båre for blod, da der åbnes et vindue i operationsafdelingen, og en læge kalder redder Osmund Jensen op, for de vidste, at han havde blodtype 0 rh. neg.

Overlæge Kaj Bech afgår ved døden i 1949, og hans stilling blev overtaget af overlæge Hroar Haldbo. Haldbo begyndte at påskønne de frivillige bloddonorers indsats. Bloddonorer, der havde givet blod 10

Overlæge Chr. I. Petersen, Viggo Schantz, Helge Mørch og Gunnar Roland Hansen. Fotograf: Jens Anker Tvedebrink.

Fra venstre: Carl Frandsen, Søren P. Jensen, Helge Mørch, manden med ryggen til Overlæge Chr. I. Petersen, Gudrun Pedersen, Viggo Schantz, Gunnar Roland Hansen og Egon Andersen. Fotograf: Jens Anker Tvedebrink.

gange, blev inviteret på Højskolehjemmet, hvor han holdt en takketale og overrakte en bronzeplakette med donors navn indgraveret. Sådan gjorde man dengang, og donorerne fik selvfølgelig kaffe og brød. Overlæge Haldbo forlod Varde Sygehus i 1955, og fik en overlægestilling på et Sygehus i Hovedstaden. Herefter overtog overlæge Jørgen Ostenfeld ledelsen, og noget af det første han gjorde, var at tilbyde bloddonorerne et biografbesøg, hvor de så en film med Charles Chaplin i hovedrollen.

Efter opstanden i Ungarn i året 1956, tappede vi blod til hjælp for de kvæstede. I året 1958 blev der tappet 630 portioner blod, og det besluttedes, at holde donorfest i Arnbjerg Pavillonen med underholdning af Wandy Tworek, og det var noget, donorerne kunne lide. På et bestyrelsesmøde besluttedes det, at holde 25 års jubilæumsfest i 1959, for samtidig at hverve nye bloddonorer. Festen blev holdt i Arnbjerghallen den 7.04.1959, med tale af formanden, og underholdning af skuespiller Peter Kitter med Kai Killian som akkompagnatør, og ligeledes underholdning af tryllekunstneren Haakon Edeling. Spisningen bestod af 3 snitter, øl eller vand og kaffe. Der deltog 645 bloddonorer, og vi sluttede med at synge "Der er et yndigt land".

Tro det eller ej, men vi holdt også donorfest i 1960, og det skete i september måned. Hvordan det var muligt at holde to fester så tæt på hinanden – jo, det var let nok - for var der ingen penge i kassen, kunne vi få forskud, for læger og administration var tæt på hinanden. Overlæge Ostenfeld overdrog ved festen ledelsen til overlæge Christian I. Petersen. Underholdningen var overladt til parodisten Egon Peters og tryllekunstneren Truxa. Spisningen bestod af 3 snitter, øl eller vand og kaffe – pris pr. kuvert kr. 7,25. I 1960 bevilligede vi kr. 1.000 til Vardehallen.

I oktober 1962 holdt vi igen donorfest, og denne gang i Vardehallen. Tale af formanden, som overlæge Ostenfeld havde givet øgenavnet "Gas Christian", fordi han var narkoselæge. Underholdningen var overladt til entertaineren Simon Rosenbaum, der bl.a. spillede "Lille Viggo". Udover Rosenbaum underholdt popsangeren Dorthe (Kollo) og parodisten Svend Bjerre. Der blev uddelt donor nåle for 10 og 25 gange tapninger, desuden var vi så velhavende, at der var købt præmier, som der blev trukket lod om.

I november 1964 holdt vi igen donorfest i Vardehallen, med ca. 800

deltagere. Formanden Christian I. Petersen holdt den traditionelle tale, og i denne nævnte han bl.a., at nogle mennesker tror, at sjælen ligger i blodet, og derfor nægter at modtage blod. Det kan være tanken om syndigt blod, der gør sig gældende. Vi tror jo ofte, at vore naboer er lidt mere syndige end vi selv. Underholdningen var overladt til skuespillerne Lilly Broberg, Palle Huld og Elith Foss. Gerald Langgård var konferencier. Der blev uddelt 92 bronze- og 5 sølvemblemer. Spisningen bestod af 2 stykker smørrebrød, øl eller vand og kaffe – pris pr. kuvert kr. 10,80 – ja, priserne var steget lidt.

Igen i november, men nu er året 1966, holder vi atter donorfest, og denne gang med 840 deltagere.

Underholdning ved sangeren Kjeld Ingrisch og TV komikerne Frank og Miller. Vi var nu gået over til at vælge bordformænd, og det var en stor hjælp ved serveringen. Formanden holdt sin tale, og han sagde bl.a. "At bloddonorerne som tak, måske får en vinduesplads i himmelen". Atter var Gerald Langgård konferencier. Der blev uddelt 97 bronze- og 8 sølvnåle.

Nu gik der næsten 3 år inden næste donorfest, som blev holdt i marts 1969, og den blev markeret som 35 års jubilæum, og i denne fest deltog 860 bloddonorer. Underholdningen var denne gang af violinist- og troldmanden Wandy Tworek samt Svend Bjerre som akkompagnatør. Overlæge Christian I. Petersen holdt jubilæumstalen, hvor han bl.a. nævnte "Vi nasser på hinanden. I Varde havde vi gennem 35 år nasset ca. 10.000 liter blod fra bloddonorerne". Endnu engang påtog Gerald Langgård sig at være konferencier. Festen sluttede også denne gang med at vi sang "Der er et yndigt land ".

Vi holdt igen donorfest den 6.04.1971 i Vardehallen, og denne gang deltog 950 bloddonorer.

Traditionen tro holdt formanden den forventede tale, og her ud over blev vi underholdt af Grethe Sønck og Volmer Sørensen. Traditionen tro var Gerald Langgård konferencier. Der blev uddelt 140 bronze- og 39 sølvnåle. Som noget nyt indledte og afsluttede Varde Blæseorkester festen.

I 1971 skrev avisen, at hvis man var interesseret i at blive bloddonor, skulle man henvende sig på Varde Sygehus, så den 17.11.1971 hvervede vi 168 nye bloddonorer. Vi var nu oppe på 1540 bloddonorer.

40 års jubilæumsfest blev afholdt den 25. og 26. marts 1974 i Varde

hallen. Vi var nu så mange, at vi måtte holde festen over to aftener, og det var formanden ikke særlig begejstret for, idet han nu skulle holde den samme tale to gange i træk. Festen indledtes og sluttede med optræden af Varde Garden, så stemningen var der med det samme. DSI's fritidscenterudvalg sørgede for serveringen. Underholdningen var overladt til Bent Sørensen og Simon Rosenbaum, og konferencier var Gerald Langgård. For at benytte os af Simon Rosenbaums evner, forsøgte vi at låne et flygel. Da det ikke var økonomisk overkommeligt, fik formanden den ide, at købe en miniature flygel, som han overrakte Simon Rosenbaum som gave til hans samling. Vi uddelte nu kun sølvnåle ved festen, og det blev til 58 stk. Der var nu tale om så mange broncenåle, at det ville tage for lang tid at dele dem ud, så nålene blev udleveret ved udgangen eller sendt pr. post.

Den sidste rigtige donorfest blev holdt den 25. og 26. april 1977, hvor viceskoleinspektør Vagn Arnth Nielsen var konferencier. Festen indledtes og afsluttedes af Varde Garden. Underholdningen var overladt til tryllekunstneren Truxa med fru Gurli og sangerinden Katy Bødtger. Formanden holdt sin traditionelle tale, og kunne denne gang uddele 2 guldnåle til to bloddonorer for hver 50 tapninger.

Nu begyndte det så småt at knibe med penge, så vi indbød bloddonorerne fra den 4. til og med den 8. juli 1980, at se Syvkantens sommerspil "Farinelli" på Friluftscenen. Vi fik billetterne til halv pris mod at vi garanterede, at aftage 500 billetter. 631 bloddonorer tog mod tilbuddet. Vi gentog at indbyde bloddonorerne til at se Syvkantens sommerspil "Annie get your gun" fra den 7. til og med den 18. juli 1981. Denne gang fik vi ikke rabat på billetprisen, og da 1010 benyttede fribilletterne, lænsede det vores pengekasse.

En nat i 1984 var en fødsel i gang på Varde Sygehus. Efter fødslen opstod der en kraftig blødning. I løbet af natten blev 34 donorer hentet, og det lykkedes lægerne at gøre kvinden så stabil, at man kunne operere – kvinden overlevede. I 1986 bliver bloddonorernes blod testet for HIV, og fra samme dag må blod ikke længere gives direkte.

Der var lidt stille nogle år på grund af pengemangel, men den 27. juni 1988, holdt vi et bestyrelsesmøde i Arnbjerg, hvor formanden gennem 28 år, overlæge Christian I. Petersen, ønskede at fratræde posten. For det gode frivillige arbejde formanden havde udført, havde han et par år tidligere modtaget en Pelikan. Overlæge Klaus Lemholt

overtog formandshvervet og oplyste, at han glædede sig til arbejdet. Ved samme lejlighed kom vor nuværende formand Ellen Wolgast ind i bestyrelsen. Økonomien var svag, det var 15 år siden at taksten var reguleret.

I 1990 skiftede vi igen formand, og nu blev det overlæge Oskar Bjørn Jensen, der overtog hvervet. Imidlertid skulle formanden besætte en stilling i staten Rwanda i Afrika, og derfor vælges overlæge Otto Grove som ny formand.

Før 1993 blev alle donorer hentet af Falck, men med virkning fra den 1.07.1993, skulle bloddonorerne selv transportere sig til og fra Sygehusets Blodbank. I 1994 overtager sygehuslæge Arne Grandt det kliniske vedrørende Blodbanken, samtidig indtræder han i bestyrelsen. Da overlæge Otto Grove føler et stort arbejdspres på Sygehuset, overtager Viggo Schantz midlertidig formandsposten. Viggo Schantz havde i øvrigt i 1975 modtaget Pelikanen, for 25 års tjeneste.

Den 24.11.1994 bevilger vi kr. 10.000 til knoglemineralmåling på Varde Sygehus. Så er vi fremme ved år 1995, hvor pensioneret major Asgar Flindt-Christensen, vælges til ny formand. I 1999 skænker vi Polen-Litauen Komiteen kr. 10.000 til køkkenudstyr til Silute Hospital i Litauen. I maj 1999 kommer vi ind under Transfusioncenter Ribe Amt, og alt blod bliver nu samlet på Centralsygehuset i Esbjerg.

Vi har opgivet at holde fest for bloddonorerne, og det er nu indført, at broncenålen for 10 gange tapning, udleveres fra Blodbanken. I stedet for fest samler vi 25 og 50 gange tappede bloddonorer til en sammenkomst på Sygehuset lige efter nytår. Her får de udleveret den fortjente sølv- eller guldnål, og så får de et par stykker mad med tilbehør. Det mærkes denne aften, at der er en god stemning. Hvis en bloddonor har passeret at give blod 75 gange, markerer vi det med en gave. Vi har i et enkelt tilfælde haft en bloddonor, der har givet blod 100 gange. Her var der ingen tvivl, for gaven var en Pelikan. I år 2001 afholdtes en ungdomskonference, og hertil bevilligede vi kr. 8.000.

Formanden Asgar Flindt-Christensen afgår ved døden i 2001, og med virkning fra den 1.01.2002, vælges Ellen Wolgast som formand. Ved dette bestyrelsesmøde besluttes endvidere, at bloddonorer der falder for 65 års aldersgrænsen, inviteres med til sammenkomsten på Sygehuset, og her får de som minde overrakt en Solitaire vase.

I år 2002 nedlægges Varde Sygehus og ændres til Rehabiliterings-

center. Heldigvis bevares Blodbanken, og den er flyttet til nye lokaler i den tidligere administrationsbygning.

Så gik bloddonorernes første 70 år. Hvordan trives foreningen – ja, økonomisk gives der penge til donorkassen hver gang en tapning har fundet sted. Nogle faste udgifter er der at betale, men et overskud bruges bl.a. til at bibringe bloddonorernes uerstattelige betydning, ved at give nåle for at have givet blod et rundt antal gange samt til at "fedte" lidt for dem med et par halve stykker mad osv. Er der stadig penge i kassen, kan vi bevilge penge til velgørende og humanitære formål.

Bestyrelsen vælges ikke - nej, den siddende bestyrelse finder en egnet bloddonor, og spørger så, om vedkommende har lyst til at lave et stykke arbejde. Der afholdes ikke generalforsamling, og herved undgås, at andre ting blandes ind i bloddonorsagen. Varde Frivillige Bloddonorer har en udemokratisk udpeget bestyrelse. Den konstituerer sig selv, men den virker egentlig ret upåklagelig.

Ellen Wolgast, Tove Spicker, Hanne Emborg, Arne Grandt, Birgit Lund, Birthe Fischer, Tove Wolf og Viggo Schantz. Ved indvielsen af nye lokaler d. 10.7.2002. Foto: Rene Hollmann.

Chris Barbers Jazzband fotograferet i Århus en uge før koncerten i Varde i 1954. Fra venstre: Jim Bray, Lonnie Donegan, Monty Sunshine, Pat Halcox, Ron Bowden og Chris Barber.

Vores eget amatørorkester i starten af 1966. Fra venstre: Bent Andreasen (Ølgod), min broder Peter, Palle Nielsen (som stadig er med i jazzklubben i Varde), trommeslageren ukendt, mig selv, samt Bjørn Vork Jensen (Esbjerg).

Barndom og opvækst i Varde

med fritids 'eldoradoet' ved Arnbjerg som baghave ... men også noget om en historisk jazzkoncert, samt beretningen om en triviel skolegang i 50'erne.

Af koncertarrangør Søren Vind, Århus

Da jeg i maj måned 2003 stod hos B.O. Bøger i Vestergade i Varde og præsenterede en ny bog, jeg netop havde udgivet om den engelske jazzlegende Chris Barber, kom redaktør Jørgen Thomsen ind ad døren og gav mig nogle eksemplarer af Vestjyske Fortællere. I "bytte" fik han naturligvis et eksemplar af Chris Barber bogen. Med Jørgens besøg fulgte også en opfordring til at skrive et indlæg til udgaven i 2004.

Selvom jeg ikke har boet i Varde siden 1967, huskede jeg naturligvis Jørgen (og hans broder Tony), som fodboldspillere på VG's 1. hold, som min far, Arne Vind, var holdleder for sidst i 1950'erne. Jeg fik dengang "lov" til at slæbe holdets to tasker, og var med i omklædningsrummet når de svedige trøjer og bukser skulle samles ind igen.

Generalprøve på en verdensberømmelse

Chris Barber spillede jo i Varde i 1954, helt nøjagtigt torsdag den 7. oktober, på den første turné i Danmark overhovedet. Det foregik i Håndværkerforeningen. Jørgen Thomsen fortalte mig, at han dengang var i lære som typograf hos Nordhjems Bogtrykkeri, som stødte op til Håndværkeren, og han husker, at han bl.a. hørte stjerneklarinettisten Monty Sunshine øve inde ved siden af om eftermiddagen før koncerten.

Set i bakspejlet, her i 50-året for opstarten af Chris Barbers Jazzband, blev koncerten i Varde historisk, intet mindre. Det var den sidste af i alt syv koncerter i Jylland, inden orkestret sluttede af i København, for dér bl.a. at indspille de berømte melodier Ice Cream og Down By The Riverside. Med andre ord blev den musik, der senere gav orkestret verdensberømmelse, spillet for vardenserne to dage før optagelserne fandt sted!

Koncerten i Håndværkeren blev en stor succes. Søren Hein, klarinettist og formand for jazzklubben, præsenterede orkestret på scenen. Dagbladet Vestkysten, som det hed dengang, skrev bl.a. dagen efter: "Håndværkerforeningen var i aftes fyldt med 400 tilskuere, der sad oveni hinanden for at høre det engelske Chris Barbers Jazzband. Begejstringen over musikernes præstationer gav sig udtryk i så megen klappen og trampen, at man var bange for at værten godt kunne begynde forfra med at gøre lokalerne i stand."

En solstrålehistorie

Jeg selv var kun 9 år i 1954, og anede naturligvis intet om, at jeg 40-50 år senere skulle komme til at arrangere omkring 100 koncerter med et orkester, der netop havde spillet i Håndværkeren. Men sådan gik det. I 1992 skrev jeg til Chris og foreslog ham at samle det gamle orkester fra 1954 og gennemføre en 40 års jubilæumsturné i 1994 i Danmark, hvor hans internationale karriere jo faktisk startede. Efter to års arbejde med idéen lykkedes det, men ikke blot i Danmark. Det samlede antal koncerter med det gamle orkester blev i alt 107 i 1994 og 1995, med fyldte koncertsale overalt i Europa. De 9 af dem fik jeg til Danmark, med et gennemsnitligt tilskuertal på over 1000 pr. koncert. Det blev absolut en solstrålehistorie.

Nu er tiden så kommet til at markere 50 års jubilæet, og det sker ved en lang række koncerter i Europa, og i Danmark kommer der ca. 25 fra efteråret 2004 til efteråret 2005. Bl.a. har jeg solgt 6 Chris Barber koncerter til et interessant sammenspil med Sjællands Symfoniorkester, der skal finde sted i januar. Denne koncertidé har vi tidligere gennemført med symfoniorkestrene i Aalborg, Odense og Sønderborg med udsolgte huse.

Trods passagen af de 74 år er Chris Barber stadig hyper aktiv. Der

er fortsat ingen over og ingen på siden af denne utrolig ambitiøse engelske orkesterleder, som hverken drikker eller ryger, men spiser sundt og går tidligt i seng. I de 50 år der er gået, er det blevet til omkring 10.000 koncerter i alt. Chris har for nyligt udvidet orkestret fra 8 til 11 mand, og det er fortsat det mest populære og hårdest arbejdende i Europa med 200 koncerter årligt. Jeg håber i efteråret 2005 at kunne få arrangeret en 50 års koncert i Varde, eventuelt i samarbejde med jazzklubben.

Jeg vil gerne slutte dette afsnit med en lille anekdote med relation til Varde. Ved koncerten i Musikhuset i Århus i 1995, som i øvrigt blev videofilmet, var der to vardensere til stede, nemlig Peter og Chris Graversen. De opsøgte mig i pausen og ville gerne hilse på Chris Barber. Det fik de mulighed for. Peter tog ordet og præsenterede sin broder, som jo er frisør i Varde, med ordene: "This is my brother, his name is Chris, and he is a barber" !

Fra Torvet til Nordentoftvej

Min broder Peter og jeg blev født på Hitlers sidste fødselsdag den 20. april 1945, to uger før krigens afslutning. Min søster Else var 9 år på dette tidspunkt. Vores mor Karelia havde i øvrigt fødselsdag den 9. april, hvor tyskerne invaderede Danmark. Vi boede ovenover Handelsbanken på Torvet, hvor min far var blevet ansat som bankbetjent i 1934.

Da min broder og jeg kom til, kneb det med pladsen i lejligheden. Dengang var der jo ingen boligoverskud, så man måtte bygge hus, hvis man skulle flytte til noget større. Forudsætningen var, at man skulle have en grund, som skulle være betalt, hvorefter selve byggeriet blev finansieret over kreditforeningslån og statsobligationer. Fars to halvbrødre i Amerika betalte grunden på ca. 4-5.000 kr., som dengang kun svarede til ca. 1/10 af det samlede byggeri. Til gengæld skulle bedstemor, fars og de to halvbrødres mor, så bo på 1. sal så længe hun levede, men hun døde desværre knap et års tid senere.

Huset kom til at ligge for enden af det, der i dag hedder Nordentoftvej, opkaldt efter læge Knud Nordentoft, som havde anlagt en stor grund ned mod åen skråt overfor jernbanebroen. Der var en sø, der stod i forbindelse med søerne i Arnbjerg og med udløb i åen. På grun-

den etablerede han bl.a. en høj med træer og buske og en lille bunker på midten, hvori han opbevarede grøntsager. Han var jo frihedskæmper under krigen og tyskerne troede han gemte sig i bunkeren, og på et tidspunkt affyrede de maskingeværsalver gennem døren, hvilket stadig er synlig. Han opholdt sig imidlertid aldrig i bunkeren. Han var gået rigtig "under jorden", men blev taget af tyskerne og kom til at sidde i koncentrationslejren i Neuengamme. Senere blev han overført til Flensburg, hvor han døde i december i 1944. Hans navn står på én af de otte sten i Mindelunden i Arnbjerg. Hans enke giftede sig igen, med læge Kietz, og vi lærte aldrig at kende hende som andet end fru Kietz.

På venstre hjørne af Enghavevej og Nordentoftvej boede Kaffe-Jessen, og på det højre politibetjent Laugesen. Resten bagved ned mod åen tilhørte Nordentoft. Fru Kietz udstykkede så nogle grunde på begge sider. Brugsuddeler Enevold Vestergaard byggede bag ved Laugesen, og på venstre side kom tre gamle fodboldspillere til at bo. Først Kesse Jepsen, bogholder på Stålværket, derefter Chr. Hansen, kasserer i Handelsbanken, og så min far Arne Vind. De spillede sammen på VG's 1. hold i 20'erne og 30'erne. Vores hus blev bygget som det første i 1948, længst nede mod åen. I øvrigt kom flere af Handelsbankens nye medarbejdere til at bo til leje hos os, når de lige var kommet til byen, bl.a. mangeårige ledende bankmedarbejdere som Mejrup og Isaksen.

Da Jørgen Thomsen opfordrede mig til at skrive Varde-historie, stod det mig omgående klart, at meget af det skulle handle om de aktiviteter, der årene efter opstod på grunden ved Nordentoftvej, og som sammen med det, der foregik i Arnbjerg, blev Vardes fritids "eldorado" i 50'erne og 60'erne med minigolfbane, skøjtebane og campingplads.

Minigolfbanen

I takt med at velstanden vendte tilbage efter krigen, begyndte behovet for større fritidsudfoldelse at melde sig, og far havde set mulighederne i at anvende den store grund til den slags. Der opstod mange nye trends i 50'erne, bl.a. minigolf. En sådan bane kunne snildt ligge på en del af grunden, og på søen kunne der være skøjtebane. Mod at

holde hele området i orden, lejede min far så Nordentofts gamle grund af fru Kietz for 400 kr. om året, og han kunne så gå i gang med idéerne. Fru Kietz var en meget venlig dame, der tiltalte far på en lidt sjov måde. Hun sagde De og fornavn. Når far havde fået en idé til en forandring, sagde hun altid: "Jamen, det skal De da bare gøre Arne."

Far fandt to kompagnoner, der ville være med i projektet med minigolfbanen, nemlig læderhandler Risom i Storegade og Andreas Engebæk, der var 1. mand hos isenkræmmer Østergaard. Risom og Engebæk skulle finansiere anlægget af de 20 baner, og far skulle så sørge for den daglige drift, hvilket i praksis betød, at min mor skulle sidde og udlevere køller og bolde om eftermiddagen, indtil far kom hjem fra banken.

Arbejdet med at konstruere banerne på tegnebrædtet blev allerede sat i gang i efteråret 1950, kun to år efter, vi var flyttet ind i huset, og minigolfbanen kom til at ligge lige udenfor og den åbnede i foråret 1951. Hvem der havde designet banerne, ved jeg ikke, men de var godt konstrueret. Mange andre minigolfbaner var for enkle. Havde man først fået bolden igennem en forhindring, løb den selv i hul. Sådan var vores ikke. Der var indbygget den rigtige sværhedsgrad, som gjorde at bolden skulle spilles helt i hul, og flere af banerne var 2- eller 3-delte. Men materialerne, der blev anvendt, gav i første omgang problemer. Banerne var blevet asfalteret, hvilket betød at de blev bløde i solen, og der blev sat aftryk af sko og køller. Samtidig var køllehovederne af let aluminium, så der var ikke nok tyngde i slaget, og boldene var tilmed af massivt gummi, som gjorde dem alt for livlige, det var en håbløs kombination. Banerne blev derfor brudt op igen og i stedet cementeret. Køllehovederne blev lavet af messing og boldene fik en metalkerne så de var hårde og "døde". Så virkede det.

Minigolfbanen blev en meget stor succes. Når vejret var godt, var banen fyldt med mennesker. Den var både åben eftermiddag og aften, og i weekenden også om formiddagen. Der opstod naturligvis straks en klike af daglige spillere, som også udviklede sig til kortklub og tipsklub. Flere af VG's 1. holds spillere kom her dagligt, f.eks. Egon Sørensen, Jørn "Hatte" Schmidt og Einer Nielsen. Desuden Aksel Pedersen (far til Uffe og Benny Pedersen), frisør Hans Clausen og ikke mindst Carlo Pedersen (bogholder hos revisor Olsen) og hans far Elias og mange andre. De var der hver dag. Far fik i øvrigt banerekorden, der kom til at lyde på 27, hvilket var 13 et'ere og 7 to'ere, og meget nært

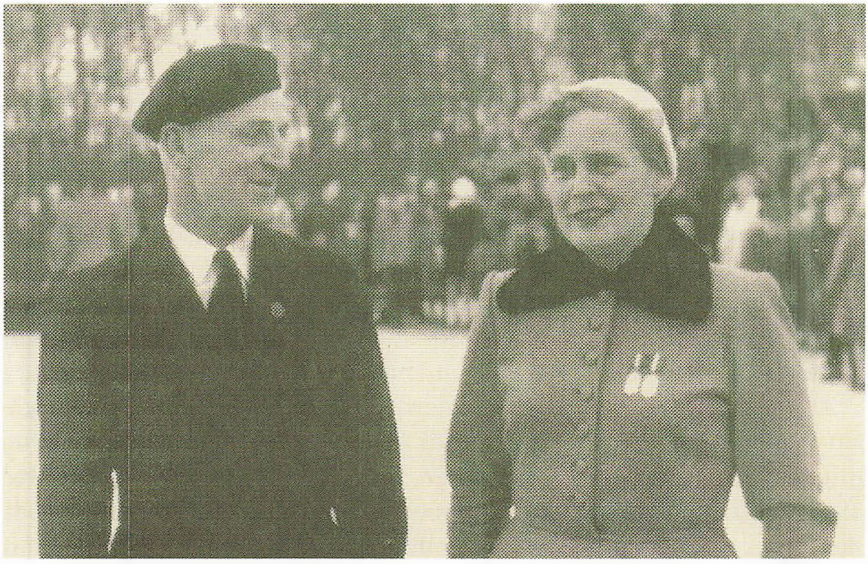

Arne Vind og Karen Toft ved skøjteopvisningen på søen i 1956.

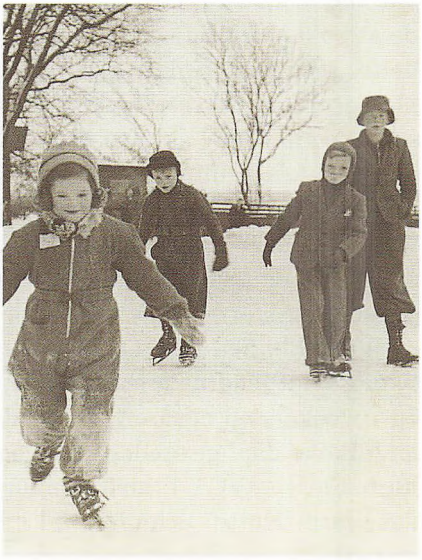

Sæsonen er slut 1956. Mine forældre ses her sammen med min broder og jeg og en skøjtekammerat, Torben Buttenschön, i midten. Til højre vores søster fotograferet i Frimurerhaven omkring 1940. Ifølge far lå Else ned det meste af tiden, og det kan ses.

det optimalt opnåelige, fordi det var umuligt at få en et'er på flere af banerne. Den nærmeste score andre nåede var 31.

To på fjorten – skidt på skjorten !

Jeg var tit "skriverdreng" når kliken spillede. Jeg skulle føre regnskab, og taberen eller taberne skulle betale 50 øre til skriveren. Der blev også plads til lidt hasardspil. Alle lagde en 25 øre på sidebanden på hver bane (det svarede vel til en 10-krone i dag), og den eller dem, der vandt scorede kassen. Der er naturligvis også mange historier at fortælle. Hans Clausen havde en hund, der lignede grisehandlerens fra Matador serien. Problemet var, at vi på et tidspunkt havde fået en kat i huset. En vildkat, der var kommet løbende til os, og - efter at have "godkendt" lejemålet - valgte at blive boende. Det fik den så lov til. Når Hans kom med hunden, havde han den altid i snor, indtil han havde fundet ud af om katten var i nærheden. Det var den naturligvis tit, og det var dengang, da hunde og katte ikke kunne forliges – i dag går det vist bedre. Normalt var det hund efter kat, men ikke i dette tilfælde. Vores hunkat havde absolut ingen respekt for Hans Clausens tæppetisser. Perlegruset stod i kaskader når katten jagtede hunden banen rundt, og en dag var det nær gået galt, hvis ikke far tilfældigvis havde fået køllen under maven på katten, da den netop havde "sat af", parat til at slå kløerne i ryggen på hunden.

Samme Hans Clausen var jo en festlig fyr med en kvik replik. Jeg husker en dag, hvor kliken var i gang på bane 14. Hans havde slået til bolden, som var på vej i hul, da en overflyvende solsort netop havde besluttet at aflevere sit visitkort på hans skulder, hvorefter han spontant udbrød: "To på fjorten - skidt på skjorten". Så var der vild jubel. Men også Carlo Pedersen satte sit præg på stemningen, han var altid parat med et vittigt indslag. En dag stod der en pige udenfor indhegningen og råbte ind over banen: "Marius, Marius" – ingen reaktion. "Marius, Marius du skal hjem" – stadig ingen reaktion. Men så tog Carlo fat, så hele banen kunne høre det: "Marius, Marius, du skal hjem – din mor har fået patterne i vridemaskinen". Ja, dengang havde man jo ingen vaskemaskine med centrifugering.

Også udenfor banen var der gang i den. I haven spillede vi fodbold. Boldene fløj ud på minigolfbanen og over til naboen. Alle blomster var

trådt ned, og stauderne var skudt midt over. Min mor opgav at holde haven indtil vi blev 14-15 år.

Mellem minigolfbanen og åen havde vi en stor køkkenhave, men også den store plante Bjørneklo havde kronede dage. Der var en hel skov af dem på op til to meters højde. Dem gik vi drenge i krig med, uden at vide af, at den havde en giftig saft. Resultatet blev bylder over hele kroppen. Men i indtørret stand var Bjørneklo dekorativ. Dem kunne Thorum, møbelsnedker og bedemand i Storegade godt bruge nogle stykker af. Han var en meget morsom mand, som tit kom slentrende tidlig søndag morgen for at få en morgenbajer med far, og så havde han altid nogle historier fra byen at fortælle. Han havde også en slags samarbejde med min mor, der både sang i kirkekoret, men også blev bestilt til at synge til begravelser i kapellet. Thorum ville have indtørret Bjørneklo stående ved siden af ligkisten i sit udstillingsvindue med et skilt hvorpå der skulle stå: "Her bliver De begravet mellem bjørnekløer".

Det var en herlig tid, de 7 år minigolfbanen eksisterede. Men efterhånden dalede interessen, og i efteråret 1957 besluttede far at nedlægge den, og gøre klar til en ny trend: campinglivet. Desværre kan jeg ikke finde billeder fra minigolfbanen, men der eksisterer heldigvis en gammel smalfilmoptagelse.

Skøjteopvisninger på søen

Samtidig med minigolfbanen begyndte far at lave skøjtebane på søen, i det omfang der var vinter til det. Tidligere var der jo skøjtebane i Frimurerhaven både før og under krigen, men i 50'erne eksisterede den ikke. Far var mange gange jysk mester i kunstskøjteløb både solo og i parløb med Karen Toft (gift med Alfred Toft fra Tofts Herremagasin). De opnåede sågar en 2. plads ved Danmarksmesterskaberne på et tidspunkt i 40'erne.

Nu blev der så skøjtebane på søen, der lå over mod den gamle losseplads. Der var dog et vedvarende praktisk problem, idet søen som tidligere nævnt var forbundet med andre søer i Arnbjerg, og herfra strømmede der vand ind, som betød, at den ene halvdel aldrig frøs så meget, at isen kunne bære. Men vi klarede os med den anden del. Der kunne være over hundrede børn og unge ad gangen, og om aftenen

var der lys på banen, hvor der hovedsageligt var voksne. Det krævede meget at passe og pleje banen. Den skulle jo skrabes rent flere gange dagligt og den skulle overrisles med vand så der kom ny is i overfladen. Det var en kunst, som far mestrede. Man kunne ikke bare plaske vand ud, så blev banen ujævn. Det skulle falde ned som regnvand for at dække rigtigt.

Fra gamle dage var der noget der hed Varde Skøjteløber Forening, men som jo ikke var blevet vedligeholdt. Men i 50'erne blev den genoplivet, sådan da. I hvert fald bestod "bestyrelsen" af farvehandler Mecklenborg, lagerchef på Vestjydsk Automobillager Jørgen Hermansen, frisør Hans Clausen og min far. Alle habile skøjteløbere. Dog hørte Hans Clausen mere til i underholdningsafdelingen, som han også gjorde det på minigolfbanen. Hans skøjteklinger var mere end dobbelt så brede som andres. Det var hurtigløbsskøjter påstod han. Og han skøjtede også som en hurtigløber, foroverbøjet med hænderne på ryggen. Mecklenborg var et kapitel for sig. Han havde en utrolig udviklet form for humor. Han kunne stille og rolig sidde og more sig over noget, som andre ikke kunne se noget sjovt i overhovedet. Det var jeg meget fascineret over.

Der blev afholdt skøjteopvisninger og underholdning med hundredvis af tilskuere, der stod både på og udenfor banen. Specielt husker jeg året 1956, hvor der var både danske og udenlandske løbere, og naturligvis far og fru Toft, og der var unge talenter, og så var der en "ko" med en "malkepige". Koens forbén tilhørte Jørgen Hermansen og bagbenene Hans Clausen. Malkepigen var Mecklenborg. På koen stod der: "Her er ingen ko på isen". Der var naturligvis forskellige optrin, som da koen sparkede malkespanden væk. Men det var ikke planlagt, at koen kom så tæt på en snevold, at den væltede og gik "af led". Vi har haft billeder af disse opvisninger, men desværre er de forsvundet.

Netop vinteren 1956 blev den sidste sæson med skøjtebane på søen. Der skulle have været afholdt bymesterskaber, og der var købt pæne præmier i forskellige rækker, men de blev aldrig uddelt fordi tøvejret satte ind.

En dobbeltløsning med campingplads og skøjtebane

Med beslutningen om at etablere en campingplads, blev der nu en

stor åben plads, hvor minigolfbanen og køkkenhaven havde ligget, men også området bagved, mellem huset og søen, blev taget i brug til campisterne. Her byggede læge Tronhjem nogle år senere hus, som i dag indehaves af Pouel Erik Eriksen fra PE offset & reklame A/S.

De første gæster på campingpladsen kom reelt allerede i efteråret 1957, men det var først fra foråret 1958, den var rigtig klar. Det betød samtidig, at der også kunne etableres en meget større skøjtebane. Det var betydeligt nemmere for far. For at isen på søen kunne bære, skulle der jo have været en længere frostperiode, men på campingpladsen kunne der allerede løbes efter en uges tid med frost. Men vi fik ikke nogen særlig vinter de første 3-4 år efter at skøjtebanen blev flyttet. Først i starten af 1960'erne var der rigtig gang i den igen. Men den længste vinter, jeg nogensinde kan huske, fik vi i sæsonen 1962-63. Frosten var sat ind i december 1962, og skøjtebanen åbnede helt nøjagtig 1. juledag den 25. december, og varede uafbrudt til den 6. marts 1963, kun afbrudt en enkelt dag undervejs p.g.a. tøvejr. Alle børn havde tilsyneladende fået enten kunstskøjter eller ishockeyskøjter i julegave. Den vinter blev et markant farvel til de gammeldags skøjter, der skulle spændes fast på skistøvler. Dem der stadig løb på de gamle skøjter blev nærmest til grin.

Kan man forestille sig det liv, der udspandt sig på skøjtebanen i sammenlagt 2 1/2 måned, med flere hundrede løbere hver dag, eftermiddag og aften? Et utroligt held med så lang en vinter uden afbrydelse, men det var også hårdt arbejde hver dag, ligesom vi ind imellem kæmpede med snemasserne. Sneen væltede nemlig ned i store dele af perioden, og der var en snevold på et par meter hele vejen rundt. Men der kom gang i skøjteundervisningen for byens ungdom, som også var med i forskellige opvisninger, sammen med mange jyske og danske mestre, ikke mindst fra Esbjerg, hvor man et par år tidligere havde fået Danmarks første kunstfrosne bane i midten af den gamle cyklebane.

Der var naturligvis også en stigende interesse for ishockey. Specielt husker jeg, at lærer Knud Berthelsen var bidt af ishockeysporten. Han havde også spillet fodbold på VG's 1. hold mens far var holdleder. Han kaldte i øvrigt min far "Chicago" p.g.a. familierelationerne til Amerika. Knud Berthelsen håbede han kunne samle et ishockeyhold, der skulle have egne spilletider på banen, men det var svært. De eneste tider de kunne få var i aftenpausen mellem kl. 18 og 19,

men far var heller ikke så begejstret for at få banen "ødelagt" af ishockeyspillerne. Desværre blev det stort set den eneste virkeligt lange vinter. De efterfølgende år fik vi ingen isvintre, og banen var kun åben i perioder, og så faldt interessen. Det var problemet med skøjtesporten indtil de kunstfrosne baner skød op rundt omkring. Som med minigolfbanen er de mange billeder, der blev taget, desværre spredt for alle vinde.

Nordentoft Camping, som campingpladsen kom til at hedde, blev én af de bedste campingpladser i Danmark. Beliggenheden - tæt ved centrum og forretningerne, men alligevel idyllisk med fred og ro i naturskønne omgivelser med åen og Arnbjerg som naboer - var enestående. Der var en garage ved indkørslen til grunden, som havde været lejet ud. Den blev omdannet til toiletbygning, og for enden var der en lille tilbygning, som blev indrettet til køkken med kogeplader. Dette var absolut luksus sidst i 50'erne, hvor campinglivet var i sin vorden. Den tids campister var vant til at klare det meste selv. Det var helt almindeligt at turisterne kom på cykler med telt og soveposer på bagagebæreren. Unge mennesker havde blot et tomandstelt uden bund, blot med tæpper og soveposer, som underlag. Luftmadrassen var dårligt nok opfundet. Der var masser af gæster, der vendte tilbage år efter år og blev liggende en uge eller mere, både danskere og udlændige, hovedsageligt tyskere, svenskere og nordmænd. Mange af dem kom til Varde udelukkende p.g.a. campingpladsen, og herfra kørte de ud til Vesterhavet og andre steder.

Mine forældre havde campingpladsen (og skøjtebanen når det var muligt) til ca. 1968, hvor de nærmede sig pensionsalderen og besluttede at stoppe aktiviteterne. I 16-17 år havde de været bundet op morgen, middag og aften med disse nyttige fritids- og serviceaktiviteter, til gavn for både byen, borgerne og forretningslivet. Naturligvis kom der indtægter ud af det, men det var surt slid, og som et lille kuriosum kan jeg ikke lade være at nævne, at far naturligvis ikke var begejstret for også at skulle beskattes af indtægterne. Der var jo ikke noget, der hed kulturstøtte dengang, og han følte – med rette – at han havde iværksat aktiviteter, som kommunen skulle have gjort. Men sådan tænker myndighederne jo ikke, og han kunne naturligvis ikke overbevise skattevæsenet om, at der ikke havde været mange campister, hvis vi havde haft en varm sommer, eller at skøjtebanen havde

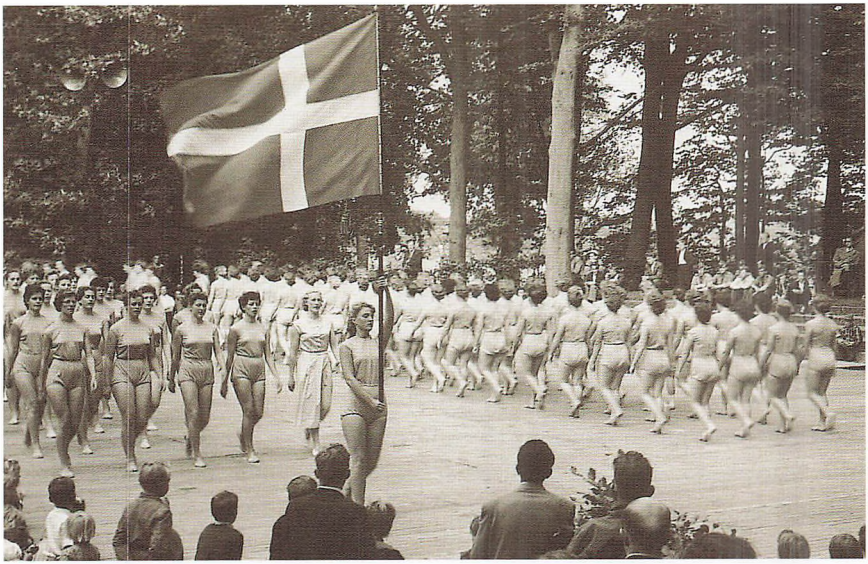

Gymnastikopvisning på Friluftsteatret 1956. På billedet ses kvindeholdet fra Ollerup Gymnastikhøjskole, hvor min søster Else er med.

Campingpladsen ca. 1960 som også var skøjtebane om vinteren Fra 1951-57 lå her først minigolfbanen på den forreste del og køkkenhaven på den bagerste del.

været lukket, hvis der havde været isvinter. Der var således ikke andet at gøre end at betale ved kasse 1, hvor uretfærdigt det end var.

Fritid og sport med kontrollører

I samme tidsrum i 50'erne, skete der jo også meget i Arnbjerg for ungdommen. Det kunne tit være svært for os at vælge, hvor vi ville være. Skulle vi løbe på skøjter eller kælke i Arnbjerg, om vinteren ? Skulle vi spille minigolf eller spille fodbold eller være på legepladsen i Arnbjerg om sommeren? Og vi havde jo også vores egen legeplads omkring højen og søen, hvor vi altid var en flok drenge, der kæmpede mod hinanden, særligt efter 4-forestillingen i Bio elle Kino, hvis vi havde set film med Tarzan, Zorro eller Hopalong Cassidy. Vi var også med i FDF og sommerlejren i Vardeborg i Vejers. Der blev tid til det hele, og vi spillede fodbold på stadion og bordtennis på skolens store loft, hvor VG havde en bordtennisafdeling. Det havde min broder og jeg også anlæg for. Vi blev sydjyske mestre i 1958 og 59, og jeg husker tydeligt i 1958 da selveste Gunnar "Nu" Hansen læste resultaterne op i Søndagens sport på program 2, at Søren og Peter Vind fra Varde havde vundet finalen i drengerækken over Søren Bie og Lars Ole Knippel fra Esbjerg. De sydjyske mesterskaber betød i bordtennis regi hele området syd for linien Århus-Ringkøbing, så det var ikk´ så ring` endda. Men pludselig i 1960 lukkede bordtennisafdelingen i VG. Ingen havde tilsyneladende lyst til at være leder – det tilbagevendende problem i dansk idræt. Først nogle år senere var jeg med til at starte en ny bordtennisklub på skolen i Sdr. Varde.

Generelt husker jeg altid 50'erne for de mange kontrollører, der altid var til stede, når der var en begivenhed. Altid var der nogen der skulle holde øje med os, og de havde som regel en kasket, hvorpå der stod KONTROL. Kommunen må have haft et helt skab med kasketter. Når vi var på stadion til fodbold på opvisningsbanen, så var de der. Man måtte ikke komme ind på cindersbanen, og slet ikke bag målene, så var det ud. Men vi havde et lille hjørne med græs i den ene ende, længst nede. Her sad vi og lavede hylekor med de mest tåbelige tekster som: "VG, VG tag nu chancen, kør dem hjem i ambulancen". Det var den tids roliganbevægelse. Når vi så kontrollørerne råbte vi LORTNOK. De forstod ikke, at LORTNOK var KONTROL stavet bagfra.

Når vi selv havde været til træning om eftermiddagen, og havde været hjemme og spise, skulle vi ned og se 1. holdet træne. Og så var der altid en ledig bold og en bane, vi kunne spille på. Lige indtil daværende stadioninspektør Peder Jessen så os, så gik den ikke længere: "Drenger, drenger", råbte han, "ka' I så hold op, I må ekk' vær' her, ka' I se å kom hjem". Fanden til pædagogik, en grotesk situation, der havde været utænkelig i vore dage.

I Arnbjerg spillede vi også fodbold på den lange græsplæne, der går fra Pavillonen og ud til Mindelunden. Indtil vi blev opdaget af en eller anden gartner, der ikke var fodboldinteresseret. Oppe på legepladsen regerede Arnbjerg-Madsen. Her kunne man få karantæne, nogle gange på ubestemt tid. Naturligvis var der mange flere kontrollører, når der var aktiviteter på Friluftsteatret, fordi det jo var muligt at snyde sig ind gennem buskene. Men der var et stort "problem" de ikke kunne løse, og det var når der var gang i kælkebakkerne om vinteren. Der var 3-4 forskellige bakker, mere eller mindre risikable, den farligste af alle var "Djævlebakken", som kun de mest dumdristige turde gennemkøre. Den startede helt oppe ved Wallenstein-stenen på toppen af Friluftsteatret, og man kørte så ud over en flere meter næsten lodret bakke ned mod volden ved Pavillonen. De andre bakker startede ved Skansen. På den største af dem kørte man ned i et hul og så op ad en bakke, og så gik det igen nedad mod bunden. Der var både 3 og 4 på bobslæderne ad gangen. Når man kom i drift med en sådan vægt ned ad bakken, hvor sneen var blevet til is, så var der fart på, og kom man lidt ud af "sporet", så var det umuligt at styre. Det var absolut ikke ufarligt, og officielt var det forbudt, men der skulle en ulykke til, før kommunen forsøgte at skride ind.

Det var en af overbetjent Hansens sønner, der med hovedet forrest, kørte ind i et træ og fik kraniebrud. Han overlevede dog heldigvis. Kommunernes forsøg på at "lukke" den store bakke var dog noget amatøragtig, og vakte stor morskab. Man sendte en lastvogn med sandspreder ud for at neutralisere den. Op ad bakken gik det rimeligt, men da den skulle ned ad den anden side, gled den naturligvis og tørnede ind i et træ og smadrede den ene forlygte. Jeg husker ikke, hvordan det endte, men jeg tror nok, at den store bakke blev gjort knapt så farlig. Stoppe det helt kunne man ikke.

Mentalt "kødhakkeri" tilsat kæft, trit og retning

At skrive Varde-historie, uden at komme ind på skoletiden på Sct. Jacobi Skole, er umulig.

Generelt følte jeg tiden fra skolestarten som 7-årig i august 1952, til jeg blev hjemsendt fra militærtjeneste i 1965, som at have været igennem en mental "kødhakker", tilsat kæft, trit og retning. Først 8 års almindelig skolegang, så 4 år i lære og 3 års handelsskole og endelig 14 måneder som soldat.

Vores klasselærer i 1. klasse i 1952 blev Karen Varisbøll, en dygtig men også bestemt lærerinde. Hun var netop kommet til byen sammen med en rappenskralde, der hed Olga Sørensen, som råbte og skreg som en vanvittig og hamrede den store tavlelineal i katederet, så den flækkede på langs. Der var også andre "berygtede" lærere, som vi senere fik i mellemskolen, som vi kun havde hørt omtalt. Det var naturligvis typer som Skjoldborg, Finderup og Evald Larsen, kaldet Violin-Tarzan. Det var lærere som måske var fagligt dygtige, men fuldstændigt excentriske typer, og man vidste aldrig, hvad lune de var i. Ikke så mærkeligt, at netop disse var særligt "udsat" nytårsaften, som f.eks. da nogen hejste Skjoldborgs skraldespand op i hans flagstang. Men der var også vellidte lærere, og jeg var glad for vores klasselærer i mellemskolen Niels Kjær Larsen, og af andre gode yngre lærere, var der Vagn Nielsen, Kaj Beck og Henning Vejrup, som Skjoldborg i øvrigt sparkede bag i, så han faldt ned af trapperne.

I den allerførste time i mellemskolen skulle vi have Skjoldborg, og allerede efter fem minutter fik jeg den første lussing, eller rettere skulle have haft. Vi skulle have Historie, men alligevel ville Skjoldborg starte med at synge "Grøn er vårens hæk" – alene, men det havde jeg ikke hørt, så jeg begyndte at skråle med. "Hvem var det", spurgte han dovent. Jeg rakte hånden op. "Kom her op og få en lussing", fortsatte han. Jeg gik op til katederet ved hans venstre side, som jo betød, at han skulle svinge højre arm hele vejen rundt om sit korpus. Det gik langsomt, meget langsommere end min bordtennisrefleks ville vente på, så jeg trak uvilkårligt hovedet tilbage, så han ramte ved siden af. "Gå ned med dig, du er jo fej", sagde han. Tak for det, og velkommen i 1. mellem, tænkte jeg. Vi lærte hurtigt Skjoldborg at kende, han var luddoven. Han kunne finde på at give os besked på at læse en bestemt opgave, mens han satte sig ned til bag-

væggen og sagde: "Den første, der vender sig om får en lussing". Lidt efter vendte alle sig om, og så sad han og sov. Han kunne godt sige til en elev: "Du der, du må ikke sidde med hånden under hovedet.", alt imens han selv gjorde det samme.

Evald Larsen, som vi havde i sang, botanik og zoologi kunne blive hysterisk over ingenting. Hans "afstraffelsesmetoder" ville i dag høre under begrebet tortur. Han kunne vride ørerne rundt og hive i nakkehårene m.m. Et par år efter jeg var gået ud af skolen, fik jeg dog en uventet "hævn" over Violin-Tarzan, som jeg vil berette om senere.

Så var der Finderup, som vi havde i Engelsk. Han var jo handicappet, især hans højre arm. Men den venstre arm havde normal længde, og den kunne han bruge til at slå med, og det gjorde han. Han var utrolig pigeglad, og der var stor forskel på, hvordan han behandlede pigerne og drengene.

En bestemt ugedag skulle vi have Finderup umiddelbart efter det store spisefrikvarter, og vi vidste at han holdt "frokost" på Centralhotellet, og så var det sandsynligt at spisepausen blev ekstra lang. Larmen steg i klassen efterhånden som tiden gik. Papirkuglerne fløj rundt i lokalet og hamrede mod tavlen. Lærerne fra de tilstødende klasseværelser måtte ind og dysse os ned. Der var dage, hvor Finderup slet ikke nåede tilbage inden næste frikvarter, men hvis han kom kunne han være i strålende humør og bruge resten af timen til at fortælle historier, men var han i dårligt humør kunne han gå ned gennem rækkerne og dele lussinger ud til drengene, mens pigerne fik klap på kinden.

Svømme op ad åen

Frikvarterne var også vores chance til at komme ned til Glade Anna i Smedegade, hvor hun havde sit bager- og slikudsalg. Men det var jo forbudt at gå uden for skolens område. Alligevel gjorde vi det, men det skulle ske på et strategisk rigtigt tidspunkt. Problemet var ikke at komme ud af porten, men at komme forbi lærerne uden at blive set. Flere af dem havde for vane at spadsere 3-4 stykker ad gangen ude på fortovet, og det var særligt svært, når der var flere hold ude på en gang. Men det gjaldt om at smutte over vejen, når de var på vej ned mod Rådhuset, så kunne vi uset løbe venstre om kirken. Det var

straks værre når vi skulle tilbage igen, så måtte vi snige os langs kirkemuren, for at se om der var fri bane.

Hvad Glade Anna måtte stå model til, var ubeskriveligt. Der var nogen, der altid bestilte noget, de vidste hun skulle ud i køkkenet efter, og så var der imens "frit valg" på alle hylder. Hvis hun opdagede en, der stjal fra hende, blev hun naturligvis gal og løb efter ham ud af forretningen, og så mistede hun overblikket. "Det er rigtig Anna, bare giv ham én af gulvskrubberen", råbte en. "To pinocchiokugler, ikke for mange af de røde", sagde en anden. "En halv stang wienerbrød med armsved", bestilte en tredje. Hun havde for vane at stikke fingrene op i armhulerne og læne sig ind over disken, og så kom også hendes fyldige barm mere end rigelig til syne. Det var strengt for hende ind imellem, men gad vide om ikke hun mere eller mindre levede af skolebørnenes besøg !

Vores skoleinspektør, Agerschou Andersen, var en meget principfast type, han kunne godt have været rektor på en engelsk kostskole. Han var vild med cricket, og der gik rygter om, at hvis man blev sendt ind til ham til en særlig reprimande og afstraffelse, grundet dårlig opførsel, så skulle man blot begynde at tale om cricket, så undgik man spanskrøret. Det var i øvrigt til irritation for os, der hellere ville spille fodbold, at Agerschou ødelagde skolens fodboldbane ved at anlægge en kastebane til cricket på midten.

I frikvartererne blev der røget på toiletterne, i hvert fald hos drengene, og alle dørene var overmalet med sjofle tekster og tegninger. Det var også meget brugt, at man stod og skrev opgaver af efter hinanden i frikvartererne. Når der blev ringet ind til timen og alle skulle ud på en gang, stod der en kæmpe røgsky ud fra toilettet. Det kom så vidt en dag, at alle drengene blev kaldt over i gymnastiksalen i hold, og Agerschou fortalte, at nu havde han været ansat på syv forskellige skoler, men aldrig oplevet sådan et svineri, som der var på Sct. Jacobi Skole. Men man kunne også se ham undervise i svømning i åen, selvom der på dette tidspunkt bl.a. var udløb fra Grindstedværket og Sygehuset. Vi havde jo ingen svømmehal dengang. Det foregik derfor ved jernbanebroen, og mens vi plaskede rundt i vandet, løb Agerschou frem og tilbage inde på land og gjorde svømmebevægelser med armene, kun iført underbukser. Åens grumsede vand havde i øvrigt en sødlig smag.

2. mellem A 1958. Det traditionelle skolebillede med vores klasselærer Kjær Larsen i midten på nederste række. Jeg står bagerst som nr. 5 fra venstre, min broder nr. 5 fra højre.

Her 2. mellem A's fodboldhold, der vandt skoleturneringen i 1958. Jeg står i midten, min broder til højre.

Lektielæsning var tit og ofte en "by i Rusland", og var der fodbold på timeplanen, så fyldte vi først fodbolduds tyret i tasken og så madkassen, og så tog vi de bøger med, der var plads til. Resten lod vi blive hjemme.

Når man var fyldt 14 år og blevet konfirmeret, kunne man forlade skolen, og det gjorde min broder og jeg så i utide, efter 3. mellem i efteråret 1959. Naturligvis kunne vi have gennemført 4. mellem, men tanken om endnu et år i skolen var uudholdelig.

Ekspresbudet fra N. Aa. Pedersen

Ude af skolen skulle jeg finde en læreplads, men i første omgang fik jeg en tjans som bydreng hos købmand N. Aa. Pedersen, der havde forretning på hjørnet af Østergade og Lundgade. Det var byens 3. største købmand, blev der sagt, efter Lamp på Torvet og Sloth ved Vesterport. Hvor man vidste det fra, ved jeg ikke. Jeg startede i november 1959 og var der til juli 1960. Det var en dejlig forfriskende periode ovenpå den trivielle skolegang. Foruden hr. og fru Pedersen var der en kommis og en elev, og så døtrene Ulla og Kirsten på 10 og 7 år, som arvede min bobslæde, og lillebroder Carsten på 3 år, som jeg lavede en bil til.

Jeg havde ikke været der ret længe, før jeg troede, jeg var blevet fyret igen. Jeg var henne med varer hos en dame på Lundvej, som boede på 1. sal. På hoveddøren stod der et prangende skilt, der ikke var til at tage fejl af: "Handel og betleri ad hovedtrappen forbudt". Jeg stod og funderede over budskabet, og jeg var lidt i tvivl om, hvorvidt bydrenge var omhandlet af forbudet. Nå, men der måtte jo være en bagtrappe, så jeg gik om i gården. Det var der, men der var et håndskrevet skilt på døren: "Trappen er ferniseret, må IKKE betrædes". Nu var jeg på den. Jeg havde dog mest respekt for skiltet på fordøren, så jeg tog mod til mig og gik op ad bagtrappen. Jeg satte fødderne helt ude i siderne, så jeg gjorde mindst mulig "skade", men jeg mærkede, hvordan det klæbede under sålerne. Skideballen var uundgåelig, hun himlede op. Jeg forsøgte at forklare, at det jo var forbudt at bruge fortrappen, og så røg det ud af mig: "Jeg kan jo ikke flyve her op". Der røg drikkepengene. Jeg husker ikke om hun klagede til Niels Aage, men der skete ikke mere i sagen.

Efter at have været der et stykke tid, hørte jeg for første gang mig omtalt som "Ekspresbudet fra N. Aa. Pedersen". Det var pokkers tænkte jeg, men så hørte jeg det lidt efter igen fra andre, så jeg blev enig med mig selv om, at det måtte være et prædikat, der var gået i arv fra forgængerne, eller et omdømme Niels Aage havde fået skabt.

En anden begivenhed, jeg husker meget tydeligt, var da jeg skulle ud med varer til en kvindelig musikpædagog på Bastrupsvej, kun få minutters kørsel. Lige overfor sad min mors kortklub tilfældigvis, men det anede jeg ikke. De var hos Trine Schultz (Thorvald Schultz), de øvrige i klubben var Clara Lund (Villy Lund), Asta Jepsen (Kesse Jepsen), Tea Poulsgaard (tandlæge Koch's husbestyrerinde) og så min mor. "Mødet" hos musikpædagogen varede længe. Hun snakkede og spillede og sang, og alt imens hun bød på kager og sodavand, cigaretter m.m., bestilte hun nye varer, som jeg skrev ned. Der gik langt over en halv time, og de 5 damer på modsatte side, der sad ved vinduet, havde moret sig kosteligt, da de endelig så mig komme ud igen, med høj cigarføring i mere end èn forstand. Jeg fik faktisk en cigar inden jeg kørte. Den blev jeg i øvrigt svimmel af på vejen hjem, fordi jeg kom til at indhalere røgen undervejs. Nu måtte jeg i hvert fald blive fyret, men jeg havde en trumf i baghånden, idet jeg havde en ny ordre med hjem, og det var vel ikke alle bydrenge, der magtede dette. Da jeg kom hjem havde Niels Aage netop ringet til musikpædagogen for at høre, hvor jeg blev af, og havde så fået en lang forklaring.

Heldigvis var der også de nemme mandlige kunder, som marskandiser Jens "Tut" lige overfor i Lundgade, der sad bred og mægtig i sin sofastol, og bad mig om selv at stille øllerne på plads ude i køkkenet. Og skomagermester Egon Svendsen, 50 meter til den anden side nede ad Østergade, som altid skulle have 10 Tuborg.

Musik i stedet for fodbold

Da min broder og jeg var gået ud af skolen, fik vi en voldsom interesse for musik, og for at spille selv. Jeg husker, at jeg i efteråret 1959 pludselig styrtede op til Fotomagasinet i Kræmmergade, hvor jeg havde set, at de blandt fotografiapparaterne også havde musikinstrumenter, sådan da. Der var i hvert fald et par guitarer, en trompet og en trombone, der hang i vinduet. Den købte jeg på afbetaling med den

ugeløn, jeg tjente hos købmand Pedersen. Vi var et stykke tid forinden kommet i kontakt med nogle jævnaldrende, der også spillede. Peter fik først en klarinet og senere en trompet. Med musikken svandt vores interesse for at spille fodbold, til stor fortrydelse for far. Han havde jo selv hørt til de bedste i Varde i sine unge dage, og - blev det sagt - havde scoret omkring 500 mål i sin tid.

Inden campingsæsonen startede i foråret 1960 fik vi lov at øve i det lille anretterkøkken ved toiletbygningen. Vores trommeslager Leif Spaanheden havde en transportabel grammofon og nogle 78'ere med, som vi høvlede igennem, og vi "spillede" selv med. Ude på pladsen gik far og kastede jord ud og såede græs til den forestående campingsæson. (Efter at vores gamle hunkat var død, var fru Kietz en dag kommet cyklende og havde trukket to kattekillinger op ad cykelkurven. Dem syntes hun vi skulle have.) De fór nu rundt om benene på far og omdannede hver eneste jordknold til en "mus". Af og til rettede han sig op og tog sig en smøg, mens han lyttede til "musikken". Så rystede han på hovedet og skovlede videre. Det må også have lydt forfærdeligt. Selv med hjælp fra Glenn Miller, Louis Armstrong og Chris Barber kunne de mange mislyde absolut ikke skjules. Leif Spaanhedens far, der kom forbi, var mere direkte om sønnens evner som trommeslager: "Det lyder fand'me som en gammeldags malkespand, der rasler ned af en kældertrappe.", sagde han.

Men med årene blev "musikken" dog meget bedre, og vi havde flere orkestre i de efterfølgende 5-6 år. Bl.a. vandt vi en amatørkonkurrence i 1962, og i 1963 spillede vi mange steder rundt om i byen i forbindelse med Blomsterfesten. Det var jo traditionelt jazz vi spillede, og vores problem var altid at finde musikere, der kunne spille jazz, som samtidig spillede på de instrumenter, vi manglede i orkestret. Vi måtte have folk med fra andre vestjydske byer. Problemet var altid at finde den rigtige banjomand, men heldigvis stødte vi ind i Bent Dahl, som arbejdede på Slagteriet. Ham var vi meget sammen med, indtil han besluttede sig for at flytte til Canada i 1964 for at arbejde som slagter. Han var træt af den danske formynderstat, som han sagde, men han kom dog tilbage ca. 25 år efter og mødte sin ungdomskæreste Lola, en søster til John Würfel, der er formand for Vardensersamfundet i København. Så blev de gift, og de bor stadig i Varde.

Den traditionelle jazz gik helt ned i midten af 60'erne, hvor Beatles

musikken og elektriske guitarer var kommet på mode. Det var håbløst at konkurrere med, og vi opløste vores amatørorkester. Jazzlivet gik i stå, ikke blot i Varde, men over hele landet. Heldigvis er der siden kommet gang i den igen.

Hævnen over Violin-Tarzan

Den 1. juli 1960 kom jeg i lære som reservedelsekspedient hos Ford (Varde Motor Co.), der dengang lå på hjørnet af Vestergade og Kærvej. Det var da Holm Pedersen var direktør og H. P. Svenningsen forretningsfører. Lagerchefen var Aage Christiansen, som var af den gamle skole og lidt af en særling, men han kunne også være sjov. Han havde været med siden de gamle Ford A modellers ungdom. Udviklingsmæssigt var det trods den stigende velstand stadig som i "gamle" dage. Det var på kanten til den teknologiske udvikling. Alt foregik stadig mekanisk og manuelt. Elektriske hjælpemidler fandtes der ikke mange af, og elektronik eksisterede slet ikke. Men de alsidige opgaver var personligt udviklende, og vi lærte selvstændighed, som kunne bruges.

Da jeg var kommet i lære fik jeg råd til en knallert, en helt ny Zündapp til 1300 kr., som jeg fik på afbetaling med 100 kr. om måneden hos Frølund i Storegade. Den var stadig næsten ny, da den blev totalskadet. En morgen, hvor jeg var på vej om til Ford ad Vestergade, kørte der pludselig en bil ud foran mig fra Nørregade. Han havde vigepligt, men han så mig så sent at et sammenstød var uundgåelig. Jeg havde åndsnærværelse nok til at forberede mig på sammenstødet. I de få tiendedele af sekunder jeg havde til rådighed, rejste jeg mig op i pedalerne, og lige inden det skete, stødte jeg fra, som var det "spring over hest" i gymnastiktimen. Med ca. 30 km i timen fløj jeg i opretstående stilling ind over motorhjælmen og landede på benene på fortovet. Det eneste der skete var, at min termokande røg op af kitlen og gik i stykker. Det må have set helt vanvittigt ud, måske endda planlagt, som var det en 'stunt' fra en filmoptagelse. Ikke mindst for føreren, der pludselig så en person komme flyvende hen over bilen.

Hvem stod ud af bilen? Ingen ringere end selveste Violin-Tarzan, der havde været på vej i skole. Alle skoleelevers onde ånd. Ham der havde nappet, vredet og trukket folk i øre, arme og nakkehår m.m.,

hvis man f.eks. i botaniktimen ikke kunne forklare forskellen på et støvbæger og en støvbærer. Og nu stod han der, rystende og bævende som et espeløv. Jeg frydede mig på hele skolens vegne. Han var ikke i tvivl om, hvis skyld, det var. Spørgsmålet var, om han ville betale selv eller lade forsikringen betale. Det sidste ville betyde at han mistede sin bonus. Frølund fortalte at stellet var bøjet, og det var stort set det samme som en hel ny knallert. Derfor blev det forsikringen, der betalte og Violin-Tarzan mistede sin bonus. Ha, Ha, Ha.

Jeg stod i lære i 4 år, og måtte så igen på skolebænken, 3 år i Handelsskole om aftenen, fire dage om ugen. Det var en arbejdsdag på 13-14 timer, samt lektielæsning i weekenderne. Det var ganske enkelt helt urimeligt. "Nu tager du dig sammen", sagde Kjær Larsen, som jeg heldigvis også fik i Handelsskolen. Det gjorde jeg så. D.v.s. jeg gjorde det, jeg skulle og ikke mere, men fik alligevel MG i gennemsnit. Men det var jo også en helt anden atmosfære end i mellemskolen. Det var unge lærere først og fremmest, med en sund og fornuftig tankevirksomhed. En anden motiverende faktor i Handelsskolen var jo også de mange kønne piger fra Magasin forretningerne og andre. Gad vide om de blev antaget efter udseende ?

Min læretid sluttede 30. juni 1964, hvorefter jeg fortsatte i 4 måneder som udlært, og tjente derved lidt ekstra penge, inden jeg 1. november skulle være soldat, indkaldt til Hærens Tekniske Korps, som tilfældigvis havde rekrutskole i Varde. Men bagefter røg jeg til København, som kontorsoldat i knapt et år, hvor jeg boede på Bådsmandsstrædes Kaserne. Det er jo det, som i dag er Fristaden Christiania. Jeg har boet i "Fredens Ark", inden det kom så vidt.

Mit hold var det første, der fik nedsat militærtjenesten fra 16 til 14 måneder. Det betød, at vi blev hjemsendt nytårsaften 1965. Kan man forestille sig denne situation? For mig var det ikke blot afslutningen på militærtjenesten, det var også afslutningen på det, jeg følte havde været 14 års terperi- og indlæringshelvede fra 1952-1965. Da jeg kom hjem styrtede jeg ned i Arnbjerg til nytårsbal for at "drukne" det hele. Det lykkedes hurtigt. Inden for de første par timer havde jeg svælget 5 af Ceres stærkeste produkter "Røde Erik" ned, og så var det "bal" forbi. Næste dag den 1. januar 1966 startede en ny epoke, med at jeg holdt 3 måneders "rekreation", og hjalp min far med skøjtebanen. Dermed sluttede min Varde-historie. Fra april 1966 blev jeg ansat

hos Bosch i Esbjerg. Efter 5 år der, gik turen til København, hvor jeg var i 21 år i forskellige virksomheder, derefter - indtil nu - 12 år i Århus. Men det er helt andre beretninger.

'Vi vil fred her til lands'

Med dette vil jeg gerne slutte mit indlæg med de mange erindringer om en rig barndom og opvækst i Varde, trods den forhadte skolegang. Og det skal ske i Arnbjerg. Min far fortalte altid, at mange vardensere var med til at spare op til en svømmehal, som aldrig kom. I stedet fik vi Friluftsteatret. Svømmehallen er så siden kommet til. Set i bakspejlet er det dog spørgsmålet, om ikke det tilfældigvis var det rigtigste, at vi fik Friluftsteatret først, ikke mindst set i lyset af efterkrigstiden.

Bortset fra de mange aktiviteter, der siden er foregået der, så blev Arnbjerg med Mindelunden og Friluftsteatret stedet, hvor vardenserne kunne dyrke det nationale sammenhold.

Der var fire begivenheder hvert forår, der alle havde samme "undertoner" og budskab: Den 9. april mindedes besættelsen, den 5. maj befrielsen, den 5. juni Grundlovsdag og så var der endelig Skt. Hans den 24. juni, hvor heksene og tyskerne blev sendt til Bloksbjerg. Det fandt alt sammen sted indenfor 2 1/2 måned. I hvert fald de første 10 år efter krigen, var der rige muligheder til at mindes, at 'det havde så nyeligen regnet'. Ingen kunne være i tvivl om, at 'vi ville fred her til lands'.

Vi havde let ved at få det hele med. Hvad enten det var i Arnbjerg eller på Nordentoftvej, så foregik det alt sammen i vores "baghave". Vi boede midt i det hele, og det har ikke været mange forundt at vokse op under lignende omstændigheder.

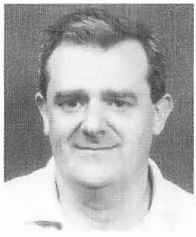

Søren Vind, Århus

Købmandsbutik i Lunde i 100 år – et tilbageblik

Af Niels Vestermark, Herning
– barnebarn til Niels Nielsen

I forbindelse med Vestbanens oprettelse etablerede min farfar Niels Nielsen, der var født i Ølgod på gården Vestermark, købmandsforretning i Lunde Stationsby i lejede lokaler på Lunde Kro.

I 1907 flyttede han i egen købmandsforretning med bolig overfor kroen på en grund købt af sognerådet i 1906 for 1975 kr. I dag benyttes disse lokaler af Kirkens Korshær og min lillebror Henning Nielsen og familie bor i privaten.

I 1912 fik min farfar Tuborg Depot ligesom han opnåede eneforhandling af en række mærkevarer bl.a. Tretorn Gummistøvler. Ud over kolonialvarer blev der solgt brændsel, kunstgødning, frø til landbruget og isenkram m.v.

Senere erhvervede min farfar Niels Nielsen flere jordlodder – i alt ca. 25 tdr. land og opførte i 1926 stald og lade med mindre beboelse mellem Lunde Kirkeby og Lunde Stationsby. Landbruget blev drevet med bestyrer til farfars død i 1944. Farmor Maren Nielsen (født Thomsen og fra Mølhede) forærede i begyndelsen af 50erne byen den jord hvorpå Lunde Stadion i dag er beliggende. En betingelse herfor var bl.a. at der blev etableret en legeplads for børn. Bygningerne blev efter farmors død i 1958 solgt til murermester Frandsen, der gennemførte en omfattende ombygning og renovering.

Men som nævnt etablerede min farfar købmandsforretning i september 1903 i Lunde. Den nøjagtige dato er vi lidt usikre på, men det første salg er bogført den 2. september på trods af at farfars næringsbrev er dateret den 3. september. I bevillingen er blandt andet anført,

at han "uagtet han ej er fyldt sit 25de aar, være fuldkommen rådig over sit gods, som en fuldmyndig person efter lovgivningen".

Af de første indkøbsfakturaer fra 1903 fremgår bl.a.: "1 anker fernis kr. 25.80", "13 3/10 Humle 1902 kr. 9.98", "10 Pd. Kardus kr. 5.00", "6/1 Cuba Rom kr. 4,50", "1/2 dus. Skovle Varde kr. 6,00" og "1 td. Petroleum kr. 24,42". Blandt artiklerne var - som det fremgår af de første fakturaer - også humle til brygning af øl. Alt blev ikke solgt, og som stor dreng bestod mine første eksperimenter i rygningens kunst - sammen med nabo sønnen Jørgen – i rygning på hyldepibe stoppet med humle i den tro at der var tale om tobak.

Sammen med smed Thomsen købte farfar sin første bil omkring 1915. Efter hvad jeg er blevet fortalt var en betingelse for kørsel i bil dengang bl.a., at flere grøfter skulle jævnes med jorden så forskrækkede heste kunne fortsætte ud over marken uden grøfter som forhindring.

Min farfar havde flere tillidshverv og var bl.a. medlem af Varde Banks bestyrelse fra 1925 og fra 1928 tillige medlem af bankens kontroludvalg til sin død i 1944. Der var heldagsmøde i udvalget hver 14. dag, hvor al långivning blev kontrolleret. Der var jo som bekendt krise i landet i 20erne og begyndelsen af 30erne, hvorfor banken besluttede at etablere et såkaldt "kontroludvalg".

Jeg har set regnskabsbøger fra den tid og som jeg husker det var farfars overskud ved købmandshandel og landbrugsdrift i 1934 ca. kr. 3.000,- hvortil kom honorar fra Varde Bank på kr. 3.600,-.

Til hjælp i forretningen var der mange ansatte 2 – 3 kommiser, 1 – 2 lærlinge samt typisk 2 ansatte på gården. Alle blev bespist hjemme i køkkenet ved min farmor bistået af 1 – 2 tjenestepiger, der også skulle passe en køkkenhave af anselig størrelse. Bistaderne klarede farmor alene. Ved min farfars død i 1944 overtog min far Alfred Nielsen købmandsforretningen.

Under krigen var der som bekendt mangel på alt. Men min farfar og min far havde været så forudseende, at de, modsat langt de fleste købmænd, ikke havde solgt ud af den service, der var anskaffet med udlejning for øje. Så min far havde en ikke ubetydelig forretning med udlejning af service over det meste af Jylland efter krigen. Herudover blev der udlejet FERM vaskemaskiner både til vekselstrøm og omkring Lydum jævnstrøm. Vaskemaskinerne blev transporteret ud på

en specialbygget lille trailer spændt efter varevognen med åbent lad, der tillige blev brugt til varetur samt udbringning af øl fra depotet. Øldepotet dækkede bl.a. Lydum, Kvong, Hallum, Debel, Outrup, Henne, Stavsø, Henne Strand og Henne Mølle Å. Købmand Frandsen i Nr. Nebel havde ligeledes Tuborg Depot, ligesom der var depot i Varde.

Jeg var tit med min far på øltur. Far drak aldrig øl på disse ture, men for at understøtte ølsalget og de forskellige kroer gav han engang imellem øl til "stuen" og bestilte så en "lille" kaffe til sig selv.

Et af årets festlige begivenheder var når der skulle gøres op på Henne Mølle Å. Vi skulle afhente alle ikke solgte øl og vand før der blev lukket for vinteren. Dengang var stedet ejet af en københavnsk skrothandler ved navn Thorup Nielsen, hvis hustru passede stedet om sommeren. Afslutningen på sæsonen blev markeret med en meget stor og velsmagende frokost med alt hvad stedet formåede.

Fra købmandsforretningen husker jeg bedst tiden fra midt i 50erne, da jeg selv er født i 1947. Især tiden op til jul var spændende. Min far og jeg kørte i varebilen til Billund for indkøb af legetøj. Godtfred Kirk Christiansen ekspederede selv på lageret, hvor vi købte forskelligt trælegetøj som brandbiler, ænder på hjul samt også de første legoklodser i plast. De blev leveret i en lille aflang ruminddelt rød kasse og solgtes i "løs vægt".

I forretningen blev alt vejet, da vi fik alt i løs vægt.

Sirup, der blev leveret i store trætønder som vi borede hul i for efterfølgende montering af håndpumpe. Herefter pumpede vi sirup i genbrugsflasker rengjort af mor. Spegesild fik vi i trætønder – i øvrigt også vindruer, dog kun til jul. Vindruerne lå i mængder af små korkstykker. Spegepølse og skinke hang under loftet i kælderen, ost lå på hylder. Enkelte efterspurgte gammel ost, bl.a. Frederik Roed. Det var ikke altid let at sikre, at osten blev i kælderen, hvis den var rigtig gammel. Mel og salt blev leveret i store stofsække. Gamle saltsække kunne efterfølgende bruges til viskestykker.

Når kaffen var billig købte far ind i betydelige mængder. Kaffesækkene blev båret op på loftet. Kaffen var grøn og kunne derfor holde sig uden at miste smag. Efterhånden som der blev brug for kaffen blev den sendt med bil eller tog til brænding på Varde Kafferisteri. Fars opskrift på kaffeblandingen var meget hemmelig og lå i pengeskabet fra farfars tid. En købmand kunne dengang leve af et godt kaf-

fesalg, så hver købmand havde den bedste kaffe og passede godt på den hemmelige opskrift. Et andet levn fra farfars tid var koden på varernes indkøbspris. På de lidt dyrere varer fremgik både indkøbspris og udsalgspris. Da koden ikke bruges i dag skal den 100 år gamle kode afsløres her: nemlig UFORSKYLDT. Som det ses er alle bogstaver forskellige og stod for følgende: U = 1, F = 2, O = 3 o.s.v. For at sikre at koden var vanskelig at bryde blev N brugt som gentagelsestegn således at kr. 11,25 skulle skrives UNFS.

I mine drengeår var der utrolig mange forretninger og et blomstrende erhvervsliv i Lunde. Der var fra nord fiskehandler Frederiksen, Brugsen med Nordentoft, smed Larsen, slagter Johansen, forsamlingshus, købmand Bennedsen, Alma og Andrea – fransk vask og strygning, lægeklinik, vognmand Rasksen, politi, 2 ornecentraler, Tatol, bager Tjelde Toft, manufakturhandler Lauridsen, cykelhandler Mikkelsen, elektriker med forretning, elektricitetsværk, vandværk, møbelhandler Lauridsen tillige med telefoncentral, kontrolassistent, ligkistemagasin, mekaniker, kro med Martin Christensen, købmand Alfred Nielsen, malermester Christiansen med forretning, smed Th. Thomsen, rutebilejer Åge Beyer, tømmerhandler Fr. Roed, vognmand Bende Beyer, dyrlæge Moberg, frysehus samt et utal af håndværksvirksomheder. Lunde by var selvforsynende og hvilede på en eller anden måde i sig selv.

Efter at Hans Pedersen lukkede møllen overvejede far at etablere foderstofforretning, idet han følte det meget generende, at kunder i købmandsforretningen skulle købe foderstof i brugsens foderstofafdeling. Især fordi flere af fars kunder blev indvalgt i brugsens bestyrelse. Så følte de sig jo forpligtede til at købe kolonialvarer også i brugsen og far mistede en kunde.

Sidst i 50erne overtog far forhandling af Uno-X benzin, der var noget billigere end Esso, som vi forhandlede dengang. Der var store problemer med Esso, der absolut ikke ville have Uno-X benzin i tankene. Esso forlangte tankene fyldt med sand.

Dengang havde vi kun en varevogn/lille lastbil, der blev brugt til varetur og kørsel med øl og vand. For at vi kunne komme på søndagstur sammen fik far lavet en lille kasse på ca. 1 x 1 m., der blev spændt på ladet. I den sad så Henning og jeg og vinkede til forbipasserende på søndagsture, der ofte gik til Henne Mølle Å eller Letbæk Mølle.

Ved min fars død i 1968 – far blev kun 48 år – drev min mor Hilda Nielsen forretningen videre til 1975, hvor Henning tog over. Mor var i en del år Danmarks eneste kvindelige depotindehaver.

Afslutningsvis vil jeg bringe en stor tak til de kræfter der stod bag "Liv i Lunde" og dermed sikrede et godt grundlag for en fremtidig købmandsforretning i Lunde. Lunde uden en købmand kan ingen være tjent med.

Niels Vestermark,
Herning

Ombygningen 1990 afsluttet. Her præsenterer jeg det færdige resultat. Indgangspartiet er flyttet fra Vestergade til hjørnet.

Interiørbillede fra Varde Bank, Ølgod Afdeling anno 1963. Forrest bankelev Kaj Thomsen (senere direktør i Varde bank). Ved næste pult bankelev Poul Fonager (nu regionsdirektør i Den Danske Bank, Sønderborg). Bagerst bankassistent Eigil Søgaard. (Kom senere til Midtbank). Ved skranken den piberygende bankkasserer Osmund Osmundsen. (Nu pensionist).

Brudstykker fra min tid i Varde Bank

Af Leif Hansen, Varde

Ansættelsen som bankelev

I 1962 tog jeg en meget middelmådig realeksamen. På grund af mit spilleri i amatørorkestret The Sunny Boys havde jeg gjort alt for lidt ved skolen. Mine sprogkarakterer var gode nok. Ligeledes almindelig regning, men matematikken, der var opdelt i geometri og aritmetik gik slet ikke. Ligninger, Phytagoras og den slags narrestreger har jeg aldrig ment, jeg fik brug for senere i livet. At "hypotenusens kvadrat er lig med summen af kateternes kvadrater i en retvinklet trekant" forekom mig inderlig ligegyldig. Min matematiklærer gjorde nu heller ikke noget særligt for at vække min interesse, men lod mig være i fred med mine drømmerier og dybsindige tanker omkring musikken og det modsatte køn.

Jeg skulle have en studentereksamen. Der blev – forinden afslutningen af realskolen - sendt en ansøgning til Vestjysk Gymnasium i Tarm med henblik på at blive optaget på den matematiske linie. På grund af mine dårlige matematikkarakterer, fik jeg besked om, at jeg ikke kunne blive optaget på den matematiske linie, men jeg kunne starte som sproglig. Det ville jeg dog ikke. Jeg blev stædig – så kunne det være lige meget.

I sommeren 1962 gik jeg således derhjemme på husmandsstedet i Egknud ved Ølgod. Jeg havde ikke rigtig gjort mig klart, hvad jeg ville. Musikken tog en del af min tid – og jeg tjente rimelig godt. En dag midt i juli ringede telefonen til mit hjem. Det viste sig at være afdelingsdirektøren fra Varde Bank, Ølgod Afdeling, Oscar Ratje Kjelst. Banken manglede en bankelev, og han havde hørt, at jeg ikke var kommet ind på gymnasiet. Det viste sig, at Kjelst og skoleinspektør

Salmonsen jævnligt var sammen i kortklub. Kjelst havde åbenbart spurgt Salmonsen, om han kendte til tidligere skoleelever, der endnu ikke havde fået noget arbejde efter realeksamen. Salmonsen havde nævnt mig. På trods af mine dårlige karakterer i regning og matematik havde han tilsyneladende varmt anbefalet mig som et godt emne. (Måske på grund af hans egen dårlige samvittighed. Det var nemlig Salmonsen, som havde været min regne- og matematiklærer.) Kjelst sagde i telefonen: "Nu kan De lige tænke over det. Kan De ringe tilbage i morgen? Hvis De har lyst, kan De begynde som elev i banken den 1. august." Jeg var målløs over hændelsen og drøftede naturligvis straks sagen med mine forældre. De mente, at det måtte være "en hjælp fra de højere magter", nu da jeg ikke skulle i gymnasiet. Det var da helt klart, at jeg skulle gribe chancen. Jo mere jeg tænkte over tingene, jo mere kom jeg i vildrede. Mig som bankelev – det havde jeg dog aldrig forestillet mig. Hvad pokker laver man i en bank? Jeg anede det ikke. Jeg var blevet tiltalt med De.

Jeg måtte med skam erkende, at jeg overhovedet ikke vidste, at Varde Bank havde en afdeling i Ølgod. Hvad var adressen? Nå, Jernbanegade. Jeg kendte kun Ølgod Sparekasse, hvor jeg havde min sparekassebog. Afdelingsdirektøren havde åbenbart ansat mig uden overhovedet at have talt med mig eller set mit eksamensbevis. Hvad ville han sige til mine karakterer? Jeg skal love for, at Salmonsens anbefaling må havde været overbevisende. På trods af min usikkerhed ringede jeg dagen efter til Kjelst og meddelte, at jeg godt ville i lære i banken. "Sådan hedder det ikke – De skal være elev i banken", rettede Kjelst mig. "Kom ind i banken med Deres eksamensbevis i morgen, så vi kan få sagen klaret." Dagen efter mødte jeg forlegen op med mine papirer. Det var første gang, jeg overhovedet satte mine ben i banken. Kjelst var til stede og studerede mit eksamensbevis. Han brummede lidt. Jeg vidste ikke, hvad det skulle betyde, men troede, at det var mine dårlige regnekarakterer, der gav anledning til reaktionen. Derfor røg det ud af mig, at jeg havde været syg og uoplagt den dag, der havde været skriftlig eksamen. Kjelst kommenterede min udtalelse med følgende: "De kan vel lægge to og to sammen." Jo, det kunne jeg jo godt. Derpå underskrev jeg et enkeltsidet stykke papir, at jeg nu var ansat i Varde Bank som elev pr. 1. august 1962. Der stod ikke andet. Jeg anede intet om arbejdets indhold. Selv den

dag i dag kan man undre sig over, hvorledes Kjelst kunne ansætte mig på denne særegne måde. Han havde en bunke ansøgninger liggende fra unge mennesker, der gerne ville ansættes som elev. De havde sikkert meget finere papirer end jeg, men var måske ikke fra lokalområdet, som jeg var. Jeg ved det ikke, men det må åbenbart have været andre kvalifikationer, der talte. Nogle år senere talte jeg tilfældigt med min gamle skoleinspektør Salmonsen. Vi kom ind på min ansættelse i banken, og jeg spurgte, hvad han dog havde sagt til Kjelst. Med et glimt i øjet og et smil omkring munden svarede han: "Det skal jeg såmænd sige dig Leif, jeg sagde, at du havde haft influenza, da du var til skriftlig eksamen i matematik. Jeg sagde også, at din "stamtavle" var i orden, og at du havde gode manerer. Jeg kan yderligere tilføje, at Kjelst ikke har fortrudt sin ansættelse af dig". Jeg fik fremstammet et tak – jeg var umådelig glad og stolt over den tillid, Salmonsen havde vist mig. Senere i livet har jeg altid yndet at drille mine kolleger med, at jeg var den eneste i banken, som aldrig havde haft brug for at skrive en ansøgning.

Elevtiden i Varde Bank, Ølgod

Min elevtid tænker jeg altid tilbage på med glæde. Vi var mange unge mennesker i Varde Bank, Ølgod. Arbejdsopgaverne var ganske anderledes end dem, man kender i dag. Sideløbende med min elevtid fortsatte vi i orkestret The Sunny Boys. Det gav nogle problemer i forhold til banken, da jeg ofte måtte spørge om tilladelse til at gå tidligere end de øvrige. På det tidspunkt var banken en "arbejdsanstalt", som min fader udtrykte det. Jeg var først færdig i banken klokken 20,30 den første nytårsaften. Hele familien ventede med maden, til jeg kom hæsblæsende hjem. Det var vekselbeholdningen, vi ikke kunne få til at stemme. Beholdningen skulle bare stemme ved årsafslutningen. Hvert kvartal var der rentetilskrivning. Sikken et arbejde. Det var inden EDB var taget i brug. Alle rentetilskrivninger blev foretaget manuelt. Vi arbejdede med rentetal i en uendelighed. Blå kuglepen til kredit og rød kuglepen til debet. Men bankfolk anno 1963 var meget skrappe til hovedregning. De bedste kunne nemt klare to kolonner tal samtidig – enkelte tog tre kolonner. Jeg fik lært at lægge sammen – også lidt mere end to plus to. Ved hver rentetilskrivning var der

aftenarbejde de to sidste uger inden ultimo kvartalet. Således også mellem jul og nytår.

I The Sunny Boys havde vi gennem flere år haft arrangementer hver aften mellem jul og nytår. Jeg var godt klar over, at det ville give problemer, for jeg skulle jo starte med at spille de fleste steder kl. 20,00 – et enkelt sted endda allerede klokken 16,00 til børnebal. Kjelst blev da også afsindig vred, han var jo noget af en bulderbasse. "Tror De da for fanden, at det er et fritidsjob i banken? Hvad får De Deres løn for?" Jeg tilbød, at min løn for december kunne halveres, men det ville Kjelst ikke høre tale om. Aftalen blev så, at jeg spillede til de arrangementer, jeg var bestilt til, men at jeg næste år måtte sige nej af hensyn til arbejdet i banken. I dag kan jeg godt se, at det må have været meget irriterende at se yngste mand gå først fra banken. Omvendt anede jeg ikke, at ansættelsen i banken betød aftenarbejde, på visse tidspunkter endda i længere perioder. Det var der ingen, som havde fortalt mig. Sandheden var jo den, at jeg tjente meget mere ved musikken end i banken, men det talte jeg ikke højt om.

En gang om ugen – typisk lørdag eftermiddag efter lukketid skulle jeg smøre stempelpuder til alle bankens stempler. Flere gange kom jeg til at smøre alt for meget stempelsværte på. Resultat: Stemplerne smadrede alt for meget – og direktør Kjelst fik et raserianfald. Dengang var der aftenåbning fredag fra klokken 17,30 – 19,30. Hver fredag skulle jeg købe ugens nummer af "Familiejournalen" til Kjelst, der herefter satte sig ind i konferencelokalet bag lukkede døre, for i ro og mag at læse ugens afsnit af de fortløbende romaner. Hvis der blev spurgt efter direktøren var den stående ordre: "Han er p.t. ikke disponibel".

Der var to personer/instanser, som Kjelst var bange for. Det var fru Kathrine samt bankens kontroludvalg, der dengang bestod af direktionen + yderligere 3 bestyrelsesmedlemmer. Kjelst og frue boede i lejligheden over banken. Helt oppe under taget var der et par værelser, som normalt var beboet af de bankelever, som ikke havde mulighed for at bo hjemme hos forældrene. Jeg husker flere perioder, hvor Kjelst øjensynlig var forvist fra sit eget badeværelse i lejligheden af fru Kathrine. Han brugte i stedet for personaletoilettet, der var beliggende ved personaleindgangen til banken. Ja han brugte sågar perso-

nalets brusekabine. Det syntes vi øvrige ansatte var mystisk og mærkværdig. Forvisningen var måske på grund af hovedrengøring. Det var en kendt sag, at fruen altid gjorde rent.

Førnævnte kontroludvalg var på besøg et par gange om året. Ved disse lejligheder skulle en del kundeengagementer gennemgås. Kjelst skulle naturligvis forelægge sagerne. Han var altid rystende nervøs flere dage forinden og for rundt og kommanderede med alt og alle. "Skaf mig dit! Bring mig dat"! F.eks. skulle jeg "anrette" et fad med tobaksvarer og chokolade. Sikken en kommers. Det skulle være ganske bestemte mærker. Jeg syntes, det virkede latterlig, men sådan var tiden.

En gang om ugen kom den helt store eksamen, nemlig afbrænding af bankens papiraffald uden at tilsvine fru Kjelst`s vasketøj og uden for kraftig røgudvikling. Det var en vanskelig opgave, der stillede store krav til meteorologisk viden om vindretning og styrke. Selve beholderen til afbrændingen var blevet opstillet i et gammelt bryggers bag ved personaleindgangen. På beholderen var der monteret en let blikskorsten, der så var ført op gennem taget. Problemet var, at skorstenen jo ikke var for høj. Ved forkert vindretning eller for meget vind, slog røgen simpelthen ned på familien Kjelst`s terrasse eller helt ned i bryggerset. Affaldssækkenes indhold var så sandelig ikke altid udelukkende papir. Hvad mener man om et par gamle gummistøvler. Ak og ve for den elev, der ikke kunne klare denne opgave. Så faldt der brænde ned både fra direktøren og fruen. Alle vi elever havde prøvet at få en røffel.

Den første personalefest i Varde Bank, jeg deltog i, glemmer jeg aldrig. Der skete nemlig noget, som kunne får hårene til at rejse sig i nakken på en genert bankelev, som mig. Jeg følte mig frygtelig vanæret, ydmyget. Festen foregik på Hotel Varde. De enkelte afdelinger var placeret ved hvert sit bord. Således sad personalet fra Ølgod Afdeling samlet ved et bord. Dog med undtagelse af direktør Kjelst og fru Kathrine, der sad til højbords sammen med direktionen og de øvrige afdelingsdirektører. På et tidspunkt skulle vi alle op og hilse på højbordet – give håndtryk til alle. Det var en gammel tradition, som absolut skulle holdes i hævd. Vi stod i en lang række. Da det blev min tur hilste jeg først på direktør Kjelst, hvorefter jeg rakte hånden ud for at hilse på fru Kathrine Kjelst. Da hun så mig, trak hun

demonstrativt hånden til sig og sagde meget højt: " Dem vil jeg ikke hilse på, De hilser aldrig på mig! De behøver ikke at være så overlegen." Jeg kunne have krøbet i et musehul. Jeg var målløs og stum. Gik blot videre – i en slags trancetilstand. Jeg var blevet blussende rød i ansigtet. Jeg følte mig meget uretfærdig behandlet, jeg var krænket i den grad. Det værste var, at jeg overhovedet ikke forstod hentydningen i fru Kjelst`s bemærkning. Da vi igen kom ned til Ølgod-bordet, blev jeg trøstet af mine kolleger, der alle havde hørt bemærkningen. Det skulle jeg ikke tage mig af. Det blev senere fortalt, at jeg skulle have mødt fru Kjelst et par gange – uden at hilse. Sagen var den enkle, at jeg i starten ikke anede, hvem fru Kjelst var. Jeg kendte hende ikke af udseende. Jeg havde aldrig set hende i bybilledet sammen med Kjelst. Og i banken viste hun sig aldrig. Efter denne hændelse var jeg meget tæt på at afbryde min elevtid i banken, men efter opfordringer fra flere af min kolleger blev jeg. Mit forhold til fru Kjelst blev aldrig godt. Vi undgik bevidst hinanden. Derimod blev mit forhold til direktør Kjelst ganske udmærket de sidste år før Kjelst`s pensionering. De sidste 6 måneder gik han for øvrigt med et centimetermål i lommen – ligesom en anden soldat, der skulle hjemsendes. Hver morgen ved morgenposten blev der klippet, hvorefter Kjelst højlydt deklarerede, hvor mange dage der nu var tilbage til pensioneringen.

Flytning fra Ølgod til Varde

Efter to år som soldat var jeg igen på min pind i Varde Bank, Ølgod, fra februar 1968. Det gik såmænd udmærket de første par år, men et eller andet sagde mig, at min fremtid ikke var i Ølgod. Bevares, jeg havde det godt, men der var for få udfordringer. Jeg kunne ikke forestille mig selv som kasserer i Varde Bank, Ølgod de kommende mange år. Jeg husker ikke, at jeg var speciel ambitiøs, men jeg havde nok alligevel en klar fornemmelse af, at forfremmelser i Ølgod lå milevidt ud i fremtiden. Jeg drøftede min situation med bankens personalechef Peter Jepsen. I løbet af ganske kort tid fandt han en stilling til mig i hovedsædet i Varde. Det var jeg godt tilpas med og startede efterfølgende i udlånsafdelingen i Vestergade, Varde, under daværende kontorchef Anker Schou`s ledelse. Der kom nu nogle meget spæn-

dende og travle år, hvor jeg stille og roligt avancerede i banken. Fuldmægtig, prokurist, kontorchef, afdelingsdirektør.

Som leder kom jeg i kontakt med mange mennesker fra alle samfundslag. Jeg må nok indrømme, at min sympati altid har ligget hos "den jævne mand". Det hænger nok sammen med min egen opvækst. Med årene blev det efterhånden således i pengeinstitutverdenen, at den ene salgskampagne afløste den anden. Alle ansatte blev mere eller mindre presset til at sælge flere og flere produkter. Større omsætning med den enkelte kunde blev et must. Derfor solgte jeg selv aktier i stakkevis – både til kunder og ikke kunder, store som små. Alle mennesker i Varde skulle naturligvis have Varde Bank aktier. Det havde i mange år været en god investering at placere opsparede skillinger i den solide vestjyske bank med de gode dyder og med rødderne dybt fæstnet i den vestjyske muld. Varde Bank var lige så sikker som 4 esser i poker. Men go´morgen – for mange af mine kolleger og jeg selv kom dette aktiesalg – på et senere tidspunkt – tilbage i hovedet på os som en boomerang. Bankdirektør Houborg, som jeg i øvrigt satte kolossalt stor pris på, gav mig en gang følgende råd, da samtalen drejede sig om risikofyldte engagementer: "Brug en lang knagerække. Hellere mange mindre end enkelte store engagementer". Se, det var kloge ord, men at efterleve disse – i konkurrencens hellige navn – var en ganske anden sag.

Det er klart, at årene i banken har givet utrolig mange gode oplevelser og sjove hændelser. Også flere triste sager om familietragedier på grund af dårlig økonomi. Mange af disse enkeltstående sager kan ikke gengives, da de er relateret til nulevende personer. Sager af mere generel karakter kan dog godt omtales.

Forskellige kunderelaterede oplevelser

For 30-40 år siden var det i mange familier således, at økonomien udelukkende blev styret af manden. Det kunne måske også være godt nok, hvis han vel at mærke forstod at forvalte denne. Det værste var dog, at mange kvinder ikke anede, hvorledes familiens økonomiske barometer stod. Nej, der var arbejdsdeling – kvinderne tog sig af mange andre opgaver. I mange tilfælde gav husherren nok heller ikke ægtefællen lov til at blande sig i familiens pengesager. Jeg kender fle-

re eksempler på, at enken – midt i sorgen over at have mistet sin mand – måtte lide den tort at erfare, at der havde været et kraftigt overforbrug. Adskillige gange er "helt ukendte" lån dukket op. Lån som manden uden konens vidende havde optaget. For at undgå disse ulykkelige tildragelser, ændrede banken sin procedure til altid at kræve ægtefællens tiltrædelse ved optagelse af lån/kreditter. Her tænker jeg på forretninger, hvor ægtefællerne var fælles om driften, typisk detailhandel, håndværk eller landbrug.

Tidligere var veksler et meget brugt gældspapir, når der skulle rejses penge i en håndevending. Ved forfald sendte banken en meddelelse til skyldneren (et såkaldt advis). Banken var flere gange udsat for, at skyldneren absolut ikke ønskede advis tilsendt. I den situation var fruen nok ikke bekendt med gældsposten. Personalet i banken satte en rød lap på vekslen, hvorpå der stod: "Ingen advis"! Det skulle selvfølgelig gå galt før eller siden. En landmand fik ved en fejltagelse tilsendt advis omkring en veksels forfald. Det var ikke så godt. Fruen stillede dagen efter i banken og bad om at komme til at tale med den medarbejder, der havde ydet vekselånet. Han fik den helt store skideballe af fruen, der ved samme lejlighed meddelte, at det fremover var hende, der styrede familiens økonomi. Det var hun for øvrigt også meget bedre til end manden.

Førhen var kaution meget brugt i pengeinstitutterne. Ofte er der set både 5 og flere kautionister for et mindre lån. Følgende hændelse fandt sted i 1954 – altså længe før min egen tid i banken: En detailhandler i Varde havde hele sit liv været kunde i Handelsbanken. I forbindelse med et byggeri søgte han om et byggelån på kr. 45.000,-. Han tilbød ikke mindre end 8 kautionister. Banken ville undersøge sagen og bad manden om at komme igen 3 dage senere. Til hans store overraskelse og skuffelse fik han afslag på byggelånet – uden begrundelse. Han havde trods alt selv sparet en del op til byggeriet, nemlig kr. 10.000,-, hvilket var mange penge i 1954. En af de tilbudte kautionister, en farbroder, der boede ude i et vestligt sogn, blev meget fortørnet, da han hørte om afslaget. Han havde alene kr. 53.000,- indestående på 3 måneders opsigelse i Handelsbanken. Han ville komme til Varde om torsdagen. " Vi ska` li` om o a bank o snak mæ æ direktør." Farbroderen gik direkte hen til direktøren og stak indlånsbogen op i næsen på ham. "Nå, a er ett guer nok som kautionist! Ka` du li`

overføre kr. 20.000,- te mi nevø – dem ska` han lån`. A rest o a konto ka` du li` overføre te Varde Bank. A sætter ett mi bien her mier." Banken forsøgte naturligvis at trække i land for at redde situationen og en god kunde. Men der var intet at gøre. Hele familien flyttede til Varde Bank som kunder, også detailhandleren. Det er klart, at der også kan findes eksempler, hvor trafikken lige har været modsat vej. Men hændelsen viser, at der også i 1954 var konkurrence blandt byens pengeinstitutter, om end den foregik på en anden måde.

I det hele taget har kautionslån i tidens løb været årsag til mange ubehageligheder for bankens medarbejdere, der jo skulle rykke kautionisten, når skyldneren ikke betalte. Ofte var skyldner og kautionist nære familiemedlemmer. Mange kautionister har heller ikke kalkuleret med konsekvenserne af at sætte sin underskrift. "Jeg troede ikke, at det kom til at koste mig penge." På et tidspunkt havde jeg en kunde, der ikke kunne betale sit lån. Banken krævede kautionisten, en svoger, for hans hæftelse, nemlig kr. 100.000,-. Efterfølgende havde jeg nogle samtaler med svogeren, der ikke var kunde i banken. Han var god for beløbet i kraft af friværdi i fast ejendom, men kunne ikke rejse så mange likvider her og nu. Jeg tilbød ham derfor et lån i Varde Bank på kautionsbeløbet, at afvikle over 5 år. Lånet blev etableret og kautionen indfriet. To dage efter ringede manden og spurgte mig, om Varde Bank ville overtage hele hans engagement. Han ville gerne være kunde, da han syntes, han havde fået en god og fair behandling. Jeg blev faktisk glad og lidt stolt over at få en ny kunde under disse omstændigheder.

I andre tilfælde blev vi udskældt med det danske sprogs værste gloser, når vi krævede kautionisten for hans hæftelse. Et par gange er min familie og jeg blevet chikaneret af en mopset kautionist. En enkelt gang blev jeg truet med følgende: "Hvis jeg møder dig en mørk aften, skal jeg maltraktere dig, så du ikke kan vise dig i banken foreløbig!" Selvfølgelig en rimelig barsk melding, men manden var meget bedugget, så jeg tog det nu ikke så tungt.

På grund af det høje renteniveau i Danmark sidst i 1970`erne og først i 1980`erne blev de såkaldte udlandslån et meget brugt alternativ til finansiering af erhvervslivets investeringer. Banken formidlede simpelthen et lån i et udenlandsk pengeinstitut for sine kunder. Herved kunne renten i mange tilfælde nedbringes til langt under det hal-

ve af, hvad den var på indenlandske kreditter. Stempelloven var så viselig indrettet, at der skulle betales stempelafgift til staten af gældsbeviset, såfremt underskriften fandt sted i banken. Hvis underskriften derimod fandt sted uden for landets grænser, bortfaldt stempelpligten helt, hvorved kunderne sparede mange tusinde kroner. Banken arrangerede derfor "underskriftsture" til Union Bank i Flensborg. Vi samlede simpelthen 2-3-4 kunder til en "dagsudflugt" til Flensborg. Kontorchefen i Union Bank stillede et kontor til rådighed, i hvilket underskrifterne fandt sted. Der var typisk to bankfolk med, således at vitterlighedsvidnerne var til stede. Jeg var selv med i Flensborg to eller tre gange med en håndfuld erhvervskunder. Turene var med til at knytte gode kunder endnu tættere til banken samt oparbejde personlige relationer til diverse nøglepersoner. Dette var også en måde at profilere banken på. I dag er det jo inn at invitere kunderne på bl.a. golfture.

Den største skuffelse jeg har haft i erhvervsmæssig sammenhæng er uden tvivl Varde Banks kollaps, der også på mange måder ændrede mit liv. Mine oplevelser i den anledning vil jeg gerne fortælle om ved en anden lejlighed.

Leif Hansen, Varde

Minder fra det gamle Varde

Af Albert Sørensen, Varde

Varde er vokset langsomt. Der var perioder, hvor det næsten stod stille. Det er egentlig først i årene efter anden verdenskrig, at byen udviklede sig. Altså i løbet af de sidste 50 år. Varde var jo omgivet af landbrug med vidtstrakte marker omkring, og efterhånden som disse landbrug blev nedlagt, blev der bygget meget. Man kan endnu enkelte steder se ejendomme i byen, der før var stuehuse til landbrug. I dag er Varde udvidet til alle sider, der er opstået helt nye kvarter. Varde har i dag mange gode forretninger og virksomheder og mange faciliteter af forskellig slags. Man kan nok sige, at Varde er en by i vækst.

Men det ville nok ikke være uden betydning at se tilbage på, hvordan Varde var i 1920èrne og først i 30èrne. På det tidspunkt havde Varde, så vidt jeg husker, et indbyggertal på ca. 7000-8000. Varde stod jo for en del i skygge af sin naboby Esbjerg, der netop dengang udviklede sig meget hurtigt.

Hvordan var så Varde dengang. Ja, den var vel ligesom de fleste middelstore provinsbyer dengang. Der var et utal af små, mellemstore og enkelte større forretninger og virksomheder, bl.a. Varde Stålværk og Trådspinderiet, der nu for længst er nedlagt. Noget der faldt i øjnene, var de mange små kolonialforretninger eller købmandsforretninger, som de også kaldtes. Dem var der mange af rundt omkring i byen, også Sdr. Varde. For eksempel var der i Nørregade alene tre af dem.

Men så kom efterhånden brugsforeningerne til, men de var jo slet ikke af den størrelse som de nuværende supermarkeder. En anden branche, man her må nævne, var bagerforretningerne. Dem var der en 3-4 stykker af. Nogle af dem havde også de såkaldte brødudsalg rundt omkring i byen. D.v.s. små forretninger blev ofte bestyret af

enlige kvinder, som på den måde havde et levebrød. I en sådan lille forretning var der ofte åbent helt til kl. 8-10 om aftenen. Man kan sige, at arbejdsdagens længde ikke stod i forhold til fortjenesten.

Mælke-forretningerne kunne man også nævne. Al mælk udgik fra Varde Andelsmejeri, der lå i Nørregade, hvor der også var butik. Også hvad mælken angår, var der jo også mange små mælkeudsalg rundt omkring i byen, ganske på samme måde som de små bagerudsalg. Her var det også mange gange enlige kvinder, som af en eller anden grund var blevet alene, der således fik sig en levevej.

Der var også de små og de mellemstore håndværkere. Dem var der en hel del af. Enten havde de værkstedet alene, eller de havde en lærling eller svend. Håndværksarbejdet blev altid udført korrekt. Enhver håndværker satte en ære i at udføre arbejdet så godt som muligt. I dag er dette jo i et langt større format med større værksteder i næsten alle fag.

Man må jo også omtale fiskehandlen. Det foregik på den måde, at fiskehandleren kørte rundt i byen med sin trækvogn og råbte så op om sine varer, og folk kom ud og købte deres fisk. Denne form for handel gik efterhånden væk, og der var fiskehandel på torvet. Senere kom så fiskeforretningerne. På lignende måde var det med grøntsager. Der var en gartner, der havde et gartneri ude på Lundvej. Han kørte flere gange om ugen med sin trækvogn rundt i byen med sine grøntsager og frugter. Nu foregår dette jo også på en helt anden måde.

Man må jo heller ikke glemme mælkevognen. Mælkehandleren kørte rundt i byen og ringede med klokken, og folk kom ud med deres krus og fik mælk. Dette er jo også for længst et overstået stadium. Der var jo også trommeslageren. Han gik rundt og slog på tromme og forkyndte derefter med høj røst, når der var noget særligt at meddele.

I Varde var der på den tid mange restaurationer, både store og små. Lige fra de små ølstuer, som de ofte kaldtes, og til almindelige restaurationer, hoteller eller gæstgiverier. Der kunne nævnes nogle af de mest kendte. Der var Teatercafeen, der lå i Vestergade. Her var restauration og billardstue og teatersal med alt, hvad dertil hører. Her kom hver vinter forskellige teaterselskaber og gav forestillinger. Det var både operetter og klassiske stykker, der blev opført. Om sommeren var der ofte sommerrevyer. Teatercafeen eksisterede i en lang

årrække, men efterhånden blev forholdene for primitive på forskellige måder, og den blev nedlagt. Når der er teater nu, foregår det jo ude på gymnasiet.

Et andet meget kendt sted dengang var Håndværkerforeningen i Storegade, der, hvor der nu er Medborgerhus. Her foregik noget hele tiden. Her var alt muligt, for eksempel udstillinger, basar, foreningsfester og baller, ja, endog karneval var her flere gange. Der var de meget populære julekoncerter, der altid samlede mange mennesker, og der var de traditionelle juletræsfester, hvor alle mulige foreninger holdt fest mellem jul og nytår. Håndværkerforeningen havde jo også en scene, og der blev ofte opført amatørteater.

Der var jo også en hel del hoteller. Der var Centralhotel på torvet. Det ejedes af Søren Christensen, som også var en kendt hestehandler. Han var så kendt i Varde dengang, at man sagde, at hvis der skulle skrives til ham, var det nok at skrive "te Søren o æ torv", så var man sikker på, at han fik det. Der var Landmandshotellet, der lå der, hvor Hotel Varde har ligget. Der var Hotel Damkjær, der, hvor nu Politistationen er. Hotel Platzborg, der lå på hjørnet af Viadukten og Hjertingvej. Der var den kendte restauration Sønderkro i Søndergade. Der var også Kamp-Jensen, restauration på Sønderbro. Så var der Gæstgiveriet på hjørnet af Nørrevold og Vesterport, som for mange år siden tilhørte min bedstefar Albert Sørensen. Man må ikke glemme det lille hus på Torvet, som beundres af så mange og hvor der har været Varde Turistkontor. Her var i mange år en kendt restauration, der ejedes af en mand ved navn Silasen. Han var så kendt, at man blot behøvede at nævne Silasens hus på Torvet, så vidste alle hvem det var.

Både Teatercafeen og nogle andre restaurationer havde de såkaldte syngepiger. Det var yngre damer, der spillede klaver og sang til. Det var jo tidens kendte melodier, der blev spillet. Det var jo det, man kaldte hyggepianister. Dem fandtes der ofte mange af dengang rundt omkring på konditorier og den slags steder.

Men man må nok sige, at de to mest kendte restaurationer dengang i Varde var Jernbanehotellet, også kaldet "Jernstangen" og Arnbjerg Pavillonen, der var en udpræget sommerrestauration. Den var åben fra første maj til første september. Der var hver aften i det tidsrum koncert og dans. Der var koncert fra kl. 20 til kl. 22 og dans fra

kl. 22 til kl. 24., hvor der skulle lukkes, og det blev overholdt. Musikken bestod gerne af en trio, violin, klaver og cello til koncerten, og til dansen blev celloen skiftet ud med tromme. Forruden koncert om aftenen, var der også koncert hver onsdag og søndag eftermiddag fra kl. 16 til kl. 18.

Arnbjerg Pavillonen var jo for alle, og utrolig mange benyttede sig af det. Der var altid godt besøgt. Der var mange Varde borgere, der gik derned om aftenen og nød en kop kaffe eller en genstand og nød musikken, og så på dansen eller deltog selv i den. Det var også almindeligt, at havde man gæster om sommeren, så inviterede man dem ofte derned, og det var der mange, der var glade for. Det husker jeg tydeligt fra mit eget hjem. Der var også nogle gange, man havde artister og sangere og lignende.

I Varde var der på den tid de store skolemøder, og de blev gerne holdt lige efter pinse i 2 dage. Det kneb med pladser til alle de mennesker, der altid kom til disse møder, og så blev Arnbjerg Hallen bygget. Disse skolemøder var der i mange år, og så vidt jeg ved, er de der stadig. Der var så mange mennesker til disse møder dengang, at der altid i pinsen og de efterfølgende dage var cirkus og gøgl på Markedspladsen. Arnbjerg Pavillonen blev ligesom Håndværkerforeningen brugt til mange forskellige ting. Man kan vist godt sige, at Håndværkerforeningen mest blev benyttet om vinteren og Arnbjerg om sommeren.

Om sommeren var der jo også de kendte Grundlovsballer, hvor der altid var så mange, at man næsten blot stod på et sted og dansede. Ballet skulle altid slutte præcis kl. 24, og på det tidspunkt stillede byens 2 betjente for at se, om det blev overholdt, og det blev det altid, og der var mig bekendt aldrig nogen uorden.

Når man nævner Arnbjerg, kan man ikke komme udenom Friluftsteatret. Man begyndte at bygge det omkring 1945-46, og i sommeren 1947 blev det indviet med "Champagnegaloppen". Det var for øvrigt samtidigt med, at Varde for eneste gang holdt ungskue. Der har været forskellige ting på Friluftsteatret. I nogle år var der gæstespil fra Det kongelige Teater, og der var også i nogle år folkedanserfestival med danser fra det meste af Europa. En skam var det, at disse festivaler kun var der nogle få gange. De burde være blevet til en tradition.

Men der var jo også i mange år de store gymnastikstævner, der altid samlede mange mennesker. Nu har der jo i en hel del år været

sommerspillene, som er blevet en tradition. Forhåbentlig vil de fortsætte frem i tiden, da de altid er festlige og underholdende.

I Varde er der jo ligesom i de mange andre byer sket en del forandringer op gennem årene. Dengang fortsatte Storegade, som den også gør nu, udover den gamle bro ud over banegården. Men dengang var der ingen viadukt. Ligeledes fortsatte Sønderbro lige over i Søndergade. Men for at komme over i Søndergade måtte man over banelinien, og der var meget trafik, og bommene gik op og ned hele tiden. Det var til meget besvær for trafikken, og så byggede man viadukten. Så vidt jeg husker, blev viadukten bygget omkring 1930-32.

Senere etablerede man en forbindelse fra viadukten og over til Torvegade, og man byggede en ny bro over åen. Dengang gik Brogade over Torvegade i et med Slotsgade, og der lå både nogle ejendomme og små forretninger på venstre side ned mod åen. Men en del af det blev jo revet ned for at få den forbindelse i stand.

Men før var der jo en slags portal eller åbning i et af husene, så man kunne gå derigennem lige ned til åen. På vejen ned mod åen var der en lille gade med små huse. Gaden blev, så vidt jeg husker, kaldt Ågade. Det var et meget ejendommeligt kvarter, der altså helt forsvandt. Først meget senere blev Stationsparken bygget.

Før var der fri udsigt over engene. Efterhånden som trafikken steg, var der tale om en omfartsvej uden om byen, men det kunne man, så vidt jeg husker ikke blive enige om. Derfor blev Hovedvej 11 ført direkte ind gennem Varde by, gennem Storegade, Østergade, Østervold og ud af Ringkøbingvej. Men for at få denne trafik igennem rev man en stor del af husene på den ene side af Storegade ned, og det samme skete i Østergade. Derved gik jo også en del af det gamle Varde tabt. Så blev der bygget, som der ser ud nu. Men man fik jo så til gengæld det smukke parti Skansen.

Men trafikken tiltog, og der var megen støj gennem byen. Man blev så endelig enige om en omfartsvej uden om byen. Den blev planlagt til at skulle gå igennem skoven ved Lunden, det der bliver kaldt Troldhøj plantage og området deromkring. Men mange mennesker i Varde syntes, det ville være en skam at ødelægge dette smukke skovområde. Der var en stærk protest imod det, og omfartsvejen kom til at gå uden om skovområderne, sådan som det er nu, og det fungerer da ganske tilfredsstillende.

Et andet sted, hvor der er sket forandringer, er i Lundgade. Her lå de Gamles Hjem, en meget smuk bygning, der lå lidt tilbage med store græsplæner foran og store træer mod Østervold. Det var et smukt parti midt i byen. Det ødelagdes efter min mening helt ved først at rive alle træer ned mod Østervold og bygge den bygning, der kaldes Aldersrenteboligen. En del år senere opstod så Sinesminde, et privat plejehjem. Og man byggede til ud mod Lundgade og ud mod stien, der går fra Lundgade til Østervold. Derved blev hele dette smukke område midt i byen helt ødelagt.

Et andet sted, hvor der også er sket forandringer, er i Arnbjerg. Dengang for mange år siden var Arnbjerg kun halvt så stor som nu. Mellem det daværende anlæg og banelinien var der et meget stort eng område, der gik under navnet Theilmans eng, og langt senere blev dette stykke eng lagt til anlægget, så det kom til at se ud, som det gør nu, og alle er sikkert enige om, at det var en god udvidelse, som har gjort anlægget både større og smukkere.

På den anden side af banelinien var der nogle meget smukke engområder med små søer. Så manglede man en losseplads, og så kom man i tanke om, at man kunne bruge dette smukke område til losseplads. Det gjorde man så. Men for at komme ned til lossepladsen måtte man køre igennem det yderste af anlægget, der var lagt til og over banelinien. Dette resulterede i, at skrællevognen hele tiden måtte køre igennem dette stykke af anlægget, og det var jo ikke særlig praktisk. Man lagde altså en losseplads på engområdet på den anden side af jernbanen.

På dette område, - altså før en losseplads, - havde man nu placeret Varde Sommerland. Man burde efter min mening have fundet et mere velegnet sted til Varde Sommerland. Når man taler om det gamle Varde, kan man ikke komme uden om Frimurerhaven. Det var den plads, der ligger bag ved Jacobiskolen, grænsende ud til Slotsgade og den gamle kirkegård. Det var Vardes sportsplads igennem mange år. Det var dog særlig fodbold, det drejede sig om. Der har været spillet utallige fodboldkampe der, og der blev også afholdt en hel del idrætsstævner. Når det var frostvej om vinteren, blev Frimurerhaven overrislet med vand, og den blev en udmærket skøjtebane. Det var ikke alene folk fra Varde, der benyttede den, men det var også fra flere andre byer, der kom der. Og der var næsten altid musik om afte-

nen. Så vidt jeg husker, var det i vinter 1939-40, at den sidste isbane blev lavet. Der er jo også noget andet, der må omtales fra dengang, og det er musikken Det var jo ikke blot den musik, der som før omtalt var på restaurationerne, man hørte.

En musikdirektør her i Varde samlede i en periode et koncert orkester, hvor der både blev spillet klassisk musik og den gode underholdningsmusik. Disse koncerter blev altid afholdt i Arnbjerg Hallen, og der var altid mange mennesker til dem. Der var også en anden musikdirektør, der samlede et orkester, og de spillede meget til både offentlige koncerter og til foreningsfester eller lignende. Forskellige sangforeninger deltog ofte i disse koncerter.

Disse sangforeninger afholdt ofte nogle store sangerstævner i Arnbjerg. Der var sangere fra mange forskellige byer, og der var mange festlige dage. Nede i Arnbjerg, omtrent der, hvor Friluftsteatret nu ligger, var der en rund pavillon. Den blev brugt til mange forskellige ting, blandt andet til taler på Grundlovsdagen eller lignende. Men den blev også brugt til musik. Så vidt jeg husker, var der ca. en gang om måneden militærmusik.

Men Varde havde jo også andre orkestre som FDF og DUI. Særlig FDF hørte man ofte. Blandt andet husker jeg, at FDF var iført garderuniformer og trak op flere gange om dagen. Det var i 1942, hvor Varde havde 500 års jubilæum som købstad og Varde havde besøg af kronprinsparret. Nu har Varde jo i længere tid haft både Vardegarden og Varde Blæseorkestre. Der har jo også i de senere år været de store militær tattooer. Blandt andet var der det i 1992, hvor Varde jo havde 550 års jubilæum som købstad, og hvor der var besøg af dronningen. Men det er nok værd at komme lidt nærmere ind på musikken fra tider langt tilbage. Der var jo, som mange sikkert kan huske, de udmærkede og meget aflyttede middagskoncerter fra 12-14. Der var jo transmission fra forskellige restaurationer både fra provinsen og København. Særlig populær var transmissionen fra "Kilden" i Ålborg. Der var jo også de meget aflyttede koncerter søndag eftermiddag fra Fælledparken i København. Man hører desværre ikke meget til den slags musik mere, som man kunne kalde den gode underholdningsmusik.

Efter Anden Verdenskrig kom der jo også så meget af en helt anden slags musik. Denne musik har jo også sin berettigelse, men derfor

kunne man jo godt have bibeholdt den anden slags musik. Der var jo også af og til fester i Varde. Jeg kan huske, der var en fest, der varede en hel uge, kaldet Håndværkerugen. Da var hele Arnbjerg lavet om til et helt tivoli. Der var gøgl på græsplænen forneden på anlægget, og hele Arnbjerg anlægget var illumineret. Det tror jeg ikke, der nogensinde har været siden.

Der var jo også på den tid eller deromkring noget, der hed Vestjysk-udstilling, og det foregik på Kærvej. Denne udstilling var i 1931, og det var, mens udstillingen var der, at det store luftskib Zeppelin passerede over byen. Det var et meget imponerende syn. Det gled ret langsomt over byen med sin ca. 200m længde.

Hvordan det var, at være barn der omkring 1918-20, vil jeg skrive lidt om. Vi boede i nærheden af Arnbjerg anlægget, og i hele min barndom var anlægget og det store stykke eng, der lå udenfor anlægget, min og mange andre børns legeplads. Engen var det man kaldte Theilmans eng. På den anden side af banelinien var det eng område, hvor der nu er Varde Sommerland.

Her opholdt vi os meget og fiskede og legede. Ude i nærheden af jernbanebroen var en badeanstalt, idet der var lavet bassiner, så det var ufarligt at bade. Der var badesteder for drenge og piger, og der var endda en bademester. Denne badeanstalt blev endog benyttet af skolen.

Min barndom tænker jeg med stor glæde tilbage på, dels fordi jeg havde nogle forældre, der gjorde alt, hvad de kunne, for deres barn. De fulgte med i, hvad man foretog sig, og de var altid til stede, hvis der var et eller andet, man ville snakke om. Dertil kom, at vi havde en have, hvor der kunne leges, og den have var jeg altid meget glad for. Dels fordi jeg havde nogle gode legekammerater. Man kendte jo alle de omkring boende, og der var altid et godt sammenhold.

Selvom der kunne være stor forskel på de forskellige børns forældres status i byen, så var der aldrig nogen forskel for os børns vedkommende. I hele min barndom boede vi i Lundgade, det nuværende Lundgade 16. Vi boede sammen med min bedstefar. Han havde en stor stue, som også fungerede som kontor. Han var det, man dengang kaldte kirkeværge svarende til det, man nu kalder kirkegårdsinspektør. Min bedstefar havde også en stor stue ovenpå, som både fungerede som opholdsstue og soveværelse. Resten af huset havde vi.

I den anden ende af huset var indrettet et lille kontor, som min far havde. Han drev et mindre agentur forretning. Vi havde det stort set, som mange havde det dengang, hverken for lidt eller for meget. Hovedsagen var, at det hele gik rundt, og der var aldrig nogen, der beklagede sig over noget.

Vi havde fælles husholdning, og det gik alt sammen udmærket. Min bedstefars venner var også vore venner og omvendt. Jeg husker nogle ting fra min barndom. Min bedstefar var drejer, dvs. han lavede piber. Han havde før min tid haft en forretning foroven i Storegade med udsalg af piber og et værksted bagved.

Jeg husker, at han hjemme i stuen havde en masse piber hængende. Blandt andet havde han en meget lang pibe, der gik helt ud på gulvet. Jeg var meget imponeret af, at røgen steg op i luften så langt borte fra ham. Jeg husker også de meget hyggelige juleaftener, hvor der altid var en familie inviteret, som vi kom meget sammen med i mange år.

Min bedstefar inviterede også sommetider nogle forskellige personer, som han kendte, og som han vidste ikke havde råd til at holde nogen juleaften. Min far spillede så de kendte gamle julesalmer på klaveret. Det var dejlige aftener, og den slags aftener havde vi mange af også udenfor højtiderne.

Min bedstefar var også en ivrig havemand og forsynede os selv med grøntsager. Der var også et meget stort pæretræ, som gav en hel masse frugt. Hele den tid som barn var en umådelig lykkelig tid, som jeg altid vil mindes.

Men jeg gik jo også i skole, og det foregik også i Lundgade, så jeg havde ikke ret langt til skole. Det var en privat skole, der lå i det nuværende Lundgade 8. Denne skole blev ledet af to meget dygtige lærerinder, der havde startet skolen. Den ene boede ved siden af skolen i det nuværende Lundgade 6. Den anden boede et andet sted ude i byen. De underviste selv med en lærerinde til hjælp. Der var tre klasser, og når man havde gået to år i hver klasse, svarede det, så vidt jeg husker, til det man havde lært, når man gik ud af 7. klasse i det, man kaldte borgerskolen.

Og så var man færdig med den almindelige skolegang. Men man kunne, hvis man ville have lidt mere ud af sin skolegang, gå over i det, man dengang kaldte mellemskolen med realklassen. Der var fire

mellemskoleklasser, og man kunne tage mellemskoleeksamen. Og så var der realklassen, og man kunne tage realeksamen, som så vidt jeg husker, var en slags forberedelse til gymnasiet.

Det var i 11-12 års alderen, at man kunne aflægge prøve til at komme i mellemskolen. Det blev dengang sagt, at der aldrig var nogen fra privatskolen, der nogensinde var dumpet til prøven. Jeg gik på grund af forskellige private omstændigheder ud allerede fra 3. mellemskoleklasse. Her må jeg indskyde, at min bedstefar døde, da jeg var 13 år, og vi måtte flytte fra huset i Lundgade. Vi flyttede til Sønderbro, hvor vi boede i en hel del år.

I 1934 flyttede vi tilbage til Lundgade, dog ikke til Lundgade 16, men til det nuværende Lundgade 8. Det samme sted, hvor der før havde været skole, og hvor jeg havde gået i skole. Min mor blev den længst levende. Hun døde i 1982 næsten 100 år gammel. Jeg kom også tilbage til Lundgade, idet jeg i 1956 købte huset Lundgade 7, hvor min kone og jeg boede og havde forretning i 28 år. Jeg har således boet 3 steder i Lundgade. Først i Lundgade 16, derefter Lundgade 8 og til sidst i Lundgade 7.

Men tilbage igen til det helt gamle Varde. Der er noget fra den tid, som man skulle have med. Det er de såkaldte originaler, som der dengang var en del af. Men nu må ordet original ikke opfattes som nedsættende, for vi er jo alle mere eller mindre originale. Der er jo som bekendt ikke to mennesker i hele verden, der er fuldstændig ens. De kan ligne hinanden, men ens er de aldrig – de typer, der her skal omtales, var jo hverken drankere eller kriminelle. De passede deres arbejde, og de gjorde ikke en kat fortræd. De optrådte i perioder på så mærkelige måder, at man ofte gav dem tilnavnet "særlinge", og af og til trak lidt på smilebåndet ad dem.

Her skal nævnes nogle stykker. Der var manden, der til trods for at han var temmelig fattig, hver søndag eftermiddag iførte sig sit fineste tøj, det man dengang kaldte diplomaten, en slags smoking. Han gik alene, uden familien, op på Hotel Damkær, den nuværende politistation og bestilte kaffe eller vin med tilhørende kager. Efter en times tid eller mere forlod han hotellet og gik hjem. Han optrådte hele tiden som den fine mand, der havde råd til alt.

Og der var manden, som jeg selv så gå gennem gaden, når jeg sad på trappen. Han var også iført det, man kaldte diplomaten og tillige

høj hat og stok. Han gik med afmålte skridt uden mindste interesse for, hvad omgivelserne måtte mene om ham. Han var ganske uberørt af det. Han gik direkte ned i Arnbjerg Pavillonen, bestilte et bord for sig selv og sad der lang tid og optrådte som den meget fine mand, der ikke nedværdigede sig til at have noget som helst med omgivelserne at gøre.

Der var manden, der boede i nærheden af en købmandsforretning, som han handlede i. Han kunne komme i tanker om at tage en stol med og placere den foran disken, hvor han så satte sig og fulgte så meget interesseret med i alt, hvad der foregik inde i butikken. Til sidst blev det købmanden for meget, og han bad ham på en meget høflig måde om at trække sig tilbage. Det gjorde han også, men han blev meget fornærmet og handlede aldrig hos denne købmand mere.

Noget af det har jeg set, og andet hørte jeg andre fortælle. Der fortælles om mange flere af den type, og de findes vel stadig, men er måske ikke så fremtrædende som dengang. Man kan så spørge, hvorfor disse mennesker opførte sig på så mærkelige måder. Mon ikke det var, fordi de på en eller anden måde ville hævde sig, de ville vise, at de også var noget?

Bemandingen af M/B Sønderho var på det tidspunkt hændelsen foregik: Navigatør, skibsassistent og maskinmester. Med den bemanding - 3 mand – kunne søfartsstyrelsens godkendelse til max. 200 personer altid fuldt udnyttes.

En kold omvej til natlogi?

Af Ole Sørensen, Varde

Det havde været en kølig, men klar martsdag, ja, en af de dage, der minder om snarlig forår, da jeg kl. 23.30 mødte på nattevagt og begyndte at gøre M/B "Sønderho" klar til aftenens sidste eller efter temperament – døgnets første tur kl. 0.00 fra Esbjerg. Kl. 23.50 kom den sidste bilfærge ind fra Fanø, og navigatør Peder Iversen og skibsassistent Osvald Jensen kom ombord, og så var vi klar til afgang med de sidste hjemvendende fanikkere.

Fra Nordby havde vi kun få passagerer med tilbage, og en af dem var en af landevejens "frie fugle", som havde været med til øen på en af formiddagsafgangene. Han troppede op i styrehuset og underholdte os med lidt af sin livshistorie, bl.a. fortalte han, at han var udlært skibsbygger på Lindø værftet, hvilket gjorde, at han havde indblik i skibe og søfart. Vi kunne godt mærke på ham, at det gennem dagen var blevet til adskillige slurke af den medbragte pullimutflaske, og da vi kom til Esbjerg, havde vi lidt besvær med at få ham til at forlade færgeområdet. Han prøvede bl.a. på at gå ombord i oplæggerfærgen - øjensynligt for at finde et sted at overnatte, men endelig forsvandt han op imod byen, og vi kunne gå i gang med nattens opgave.

Natten gik stille og rolig, og kl. var ca. 3.00, da jeg efter et smut i maskinrummet kom ud på vogndækket og syntes at høre et svagt råb om hjælp. Jeg fortsatte op på broklappen, men der var kun mågernes skrig og truckenes hvin under losning og lastning ovre på containerterminalen. Nu kunne jeg ligeså godt gå helt op på kajarealet og der – ovre ved "Sønderho", var der noget på kajkanten, som ikke havde været der 2 timer før. Så snart jeg kom derhen, råbte jeg: "Er her nogen"? "Ja, ja, hjælp her", lød det nede fra vandet, og der, lukket

inde mellem to stormpæle og skibssiden, lå vor ven fra aftenturen. Han var vendt tilbage, og havde forsøgt at springe ned på motorbåden, men havde været så uheldig at ramme den rulle, som vi brugte til at skubbe landgangen ind over båddækket. Hurtigt fik jeg fat i ham, men indså også, at jeg ikke var i stand til at bjærge ham alene. Kan du vente i 2 minutter, til jeg får fat i en mand mere. "Ja, ja" var svaret. Så gik det i fuld firspring op til kontorbygningen, hvor skipper havde vagt ved telefonen. "Peder vi har en mand i havnen nede ved "Sønderho"! "Kommer straks" lød svaret og 20 sekunder efter var vi 2 mand.

Peder sprang ombord og fik fat i en af tovende, som vi lagde omkring "badegæsten", og medens jeg med ryggen mod bolværket og fødderne mod skibssiden pressede motorbåden fri af stormpælene, trak Peder ham hen til trappeindhugget, hvor vi med stor besvær, idet han på grund af opholdet i det kolde vand ikke selv kunne hjælpe til, fik ham bjerget. Så snart han var oppe, blev Falck tilkaldt over VHF'en, og vi havde dårligt fået ham op af trapperne til kajen, før de var der. Først var han ikke meget for at tage med dem, men da politiet på grund af nødopkaldet dukkede op bag ambulancen, smuttede han hurtigt ned på båren og blev kørt på Centralsygehuset. Således opnåede vor ven - om end utilsigtet - både et varmt bad og en ren og lun seng med morgenkomplet frem for en kold træbænk på et halvåbent skibsdæk.

Ole Sørensen,
Varde

En markedsdag i Varde Kreaturmarked anno 1964

Af Henry Thomsen, Varde

Når man gang på gang kører forbi Markedspladsen og ser, at man har bygget for tredje gang, sidst Jyske Bank, kan man ikke lade være med at tænke tilbage på det liv og aktivitet, der var her på markedsdagene. Jeg vil her prøve at skildre en markedsdag for ca. 40 år siden og det var før mobiltelefontiden.

Da jeg arbejdede på Varde Marked var det Ester og Andreas Nielsen, Isbjerg, der var forpagter af Varde Kreaturmarked (Kommunen ejede det) og det var hos dem, jeg var ansat. Markedsdagene var om torsdagen, men der kom altid kreaturer onsdag aften før markedet, så derfor startede jeg kl. 19 aftenen før. Det var ofte dyr fra Nordjylland, Sjælland og Lolland-Falster, der kom. De skulle læsses af og have foder, hø og vand for natten. Der kunne ofte komme mange på de store markeder i april og oktober, hvor der var marked hver torsdag. Onsdag aften var ofte livlig. Der kom mange handelsfolk, der lige skulle se, hvad der kom af dyr, og dyrlægen, der havde tilsyn med dyrene, dyrlæge Høj, gjorde også sin entre. Så blev der fortalt historier og hændelser, der var sket siden sidst. Onsdag aften sluttede gerne af med - husker jeg – at vi gik over til Markussen på hjørnet, som man kaldte det. Her fik vi et par stykker mad, hamburgerryg med gemyse og ostemad - en herlig natmad – og så gik vi til ro. Andreas og undertegnede sov inde på det man kaldte kontor på 2 gamle sofaer. Min havde kun 3 ben, men det gik alligevel, for den støttede sig til væggen. Hvornår vi startede torsdag morgen afhang af hvor mange dyr,

der var ankommet natten igennem, men det var tit vi var oppe kl. 5, for vi skulle have møget ud og fodret inden markedet åbnede kl. 6.

På markedet boede på samme tid, Frederik Viborg. Han havde et værelse modsat kontoret, og han hjalp til på markedet og tjente lidt til føden over hos Markussen. Det var mit indtryk, han holdt meget til derover, når der ikke var marked. Torsdag morgen kom de øvrige ansatte – trækker kaldtes vi – som var Eigil Boysen (Bøje), Carl Slivsgård (Kalle), Anders Vestergård, Viggo Vermehren og Ove Jensen. Alle skulle hjælpe med at tømme bilerne for kreaturer, når de kom, og få dem bundet, - ind - hvor handelsmanden havde sin faste plads. I et lille træskur ved aflæsningsrampen på 1 1/2 x 1 1/2 meter sad Knud P. Mortensen, Ringkøbingvej. Der kunne kreaturhandleren købe indgangsbilletter eller staldpenge for at man måtte handle på markedet. Det var små træskilte i snor med forskellige farver, lavet efter om det var kalve, ungkreaturer eller køer og heste. De skulle sættes i på dyrenes grime, så man kunne se, at der var betalt.

På kontoret sad Ester og styrede markedet over højtaleranlægget, og samlede kørsel sammen til vognmændene. Man skal huske på, det var før vi blev overdænget med mobiltelefoner. Der var en telefonboks oppe på kontoret, og skulle handelsfolkene ringe, måtte de derop. Var der telefon til dem, kaldte Ester over højtaleranlægget.

På en plads, hvor Materielgården ligger i dag, var der en vaskeplads, hvor vognmænd og handelsfolk kunne få deres biler vasket og rengjorte. Jeg husker det var en mand fra Billum, som hed Mads, som stod for denne plads.

I foråret på de store april-markeder kunne man sagtens nå op på 2.000-2.500 dyr, og det var mange. På ydermuren rundt ved rampen sad der en række ringe i muren, og der husker jeg, at alle ringe var optaget. Det var tegn på, at alt var fyldt op med dyr. Det var næsten ikke til at komme til nogen steder. Når man gik og trak dyr ind sådan en torsdag morgen, kunne man ikke undlade at lægge mærke til stemningen på folk, der ville handle. Stemningen steg og man kunne høre håndslagene rundt om i staldene. En handel var ved at være afsluttet og så kunne det være, at vedkommendes nyindkøbte dyr skulle flyttes ned i sine egne rækker og så kunne det jo være, at den blev handlet en gang eller to mere denne dag. Det skete jo også, når der var mange kælvekreaturer og kælvekvier, at nogle af dem kom i kælvning af at

blive flyttet. Så var det jo også os staldkarle, der hjalp med at få "kalven i land", som man siger i Vestjylland og fik kalven i en boks.

Det skete også i forårstiden, at nogle af ungkreaturerne skulle ud på græs lige fra markedet. Jeg har været med ude i Lykke Sørensens fenne på Ortenvej. Der var også engang, at vognmand Karl Mouridsen, Mejls, kom med et læs Angus kvæg ude fra Mads Nielsen i Mejls, som skulle til Lolland med toget nede fra Banegården. Så han hentede nogle af os staldkarle. Vi skulle med ned og stå for, så kreaturerne ikke løb væk. De gik jo løse på bilen og skulle drives over i togvognen og gik så løse der under transporten.

Torsdag middag havde vi trækkere, som vi også kaldtes, et stående bud på middag hos Marcussens, som bestod af suppe med alt hvad dertil hører. Der var travlt og hyggeligt derovre. Der var en god markedsstemning og det var en pæn gæstus fra Marcussens side.

Torsdagen sluttede gerne hen under aften og så begyndte rengøringen af staldene. Fredag formiddag mødte vi igen kl. 8 for at rengøre det sidste ved at rampe og staldene blev spulet med vand. Afbrudt af en god kaffepause, hvor Ester havde rundstykker med og hvor vi drøftede, hvordan markedet var gået. Det kunne jo være, der var en af os, der havde haft en oplevelse, vi kunne overbringe de andre. Der var jo mange sjove oplevelser på sådan en markedsdag.

Vedrørende rengøring af staldene kunne der om vinteren godt være en frostperiode, hvor vi ikke kunne vaske hallerne. De frøs til. Så skrabte vi dem rene, så godt som vi kunne, og der blev fejet bagefter. Når så tøvejret satte ind blev det den store vaskedag!

Alt det er i dag en saga blot. Ingen kan i dag se, hvor et af Danmarks største markeder har ligget, men det ærgrer mig lidt, når jeg kører forbi Nørregade/Nørrevold krydset, at den kalv der står der, ikke har fået en plads på det, vi dengang kaldte "Varde Marked".

Henry Thomsen,
Varde

Afsløring af "Muldyrene" ved Blåvand strand 1995. Fra venstre Anne Grethe Christensen, Edna Jessen, billedhugger Bill Wodrow og ?.

Præsentation af borgmesterkæden ved kommunens 25 års jubilæum 1995. Fra venstre Ulla og Palle Bønnelykke, borgmester Edna Jessen og Mariann Ploug.

Glimt fra et liv som lokalpolitiker

Af fhv. borgmester Edna Jessen, Blåvandshuk

Året er 1969. Det er fem år siden, min familie og jeg flyttede til Oksbøl. Vi var faldet godt til, og jeg var også involveret i noget foreningsarbejde, men jeg havde nu ingen anelse om, at i de næste godt 30 år skulle lokalpolitik fylde en stor del af min tilværelse.

Kommunevalget nærmede sig, det første valg til en kommunalbestyrelse i den nydannede Blåvandshuk kommune, men det tænkte jeg nu ikke så meget på. Så da jeg fik en opfordring til at stille op til valget, måtte jeg lige have nogle dages betænkningstid. For hvad ville det nu indebære? Kunne jeg finde ud af det? Havde jeg overhovedet tid til det – mig, en medhjælpende hustru med små børn, hus og telefonpasning? Men lysten voksede i takt med overvejelserne, og med min mor i baghånden til at tage sig af telefon og børn i mit fravær, ja, så endte jeg med at sige ja, og sådan gik det til, at jeg den 1. april 1970 fandt mig selv som medlem af den nye kommunalbestyrelse.

Forud var jo gået en kommunesammenlægning, og diskussionerne for og imod havde naturligvis været mange, dog slet ikke i det omfang, vi kender i den aktuelle situation. For mange "gamle" lokalpolitikere var der selvfølgelig meget nyt at vænne sig til, det var der jo sådan set også for mig, men det var på en anden måde, jeg havde jo ikke prøvet det gamle sogneråd.

Det var en ny og meget spændende verden, jeg nu stiftede bekendtskab med, og som så mange andre blev jeg grebet af arbejdet og de mange spændende oplevelser, det naturligvis førte med sig.

De første 8 år var jeg valgt på det, der dengang hed Oksbøl Borgerliste, idet det dengang kun var Socialdemokraterne, der havde politisk opstilling. Diskussionen kørte dog – politiske contra upolitiske-

/tværpolitiske lister, og der var tilløb til politisk opstilling fra andre partier, både i 1969 og 1973, men først i 1977 blev det en realitet, idet Det konservative folkeparti og Venstre besluttede sig for opstilling, og det har siden været disse to partier der, sammen med Socialdemokratiet og skiftende lokallister, har haft medlemmer i kommunalbestyrelsen.

Der var dog stadig i de følgende år diskussioner om dette emne op til valgene. Nogle mente, at der ikke skulle føres landspolitik i kommunen, men at det var det lokale, det drejede sig om. Jeg fandt det dog rigtigst at vedkende mig mit politiske ståsted og har derfor siden repræsenteret Venstre – og mener for øvrigt også at have været i stand til først og fremmest at se på, hvad der gavnede Blåvandshuk kommune og dens borgere.

Det var store opgaver, der ventede den nye kommune, og flere er kommet til siden. Mange mente dengang, at en kommune som Blåvandshuk – dengang med ca. 3600 indbyggere – ikke havde mange muligheder for at klare sig. Men barnet var levedygtigt og er vokset i størrelse, viden og dygtighed. Man har formået at udvikle sig, skabe gode samarbejdsrelationer med naboerne og tiltrække god og dygtig arbejdskraft, og endelig forstået på en fornuftig måde at udvikle de naturgivne muligheder, der nu engang var. Jeg tror derfor også, at der er gode muligheder for en fortsat selvstændig virksomhed, hvis den kommende strukturreform giver mulighed for det, som jo stadig er uafklaret, mens disse linier skrives.

Når jeg nu sidder her og skal prøve at genopfriske de mange år, er der jo naturligvis utallige små og store begivenheder, der træder frem i erindringen. De fleste har naturligvis overvejende været af betydning for kommunen og dens borgere, men de har alle sammen været mærkedage og et skridt frem i udviklingen.

Da vi kunne indvie kommunens første børnehave, var det så stor en begivenhed, at man havde formået at få prinsesse Benedikte til at komme og indvi den. Det kan vist ikke lade sig gøre i dag, når man åbner en ny børnehave.

Oksbøl Børnehave blev oprettet på en tid, hvor man diskuterede, om vi overhovedet havde brug for sådan noget på landet, og det er såmænd kun ca. 40 år siden. Men det var vi altså en gruppe mennesker, der mente. Godt nok var idealerne høje; det skulle være en pædagogisk børnehave, og ikke "kun" et pasningstilbud, derfor blev

der også oprettet en del halvdagspladser. Tiden løb dog hurtigt fra den idé, idet det viste sig, at ingen kunne drage nytte af specielt eftermiddagspladserne, mens flere og flere havde brug for børnepasning hele dagen.

Børnehaven blev oprettet som en selvejende institution, hvad den stadig er. Kommunen stillede en grund til rådighed, og det nedsatte udvalg kunne gå i gang med planerne. Det var spændende at være med i dette – for os – banebrydende arbejde, og jeg havde den glæde i flere år først at være i bestyrelsen og senere formand.

Området har jo været genstand for en kolossal udvikling siden da. Kommunen havde overtaget en del af bygningerne i den tidligere Oksbøl Nordlejr, derved opstod ideen om etablering af et Fritidshjem i den gamle Casino-bygning. Ligeledes fik man overdraget "Samuelsgården", da den københavnske børneinstitution opgav at drive feriekoloni helt herude vestpå. Disse bygninger, og institutionerne i dem, har dannet grundlag for, og udviklet sig til det vi i dag kender som "Samuelsgården", hvor der er fritidstilbud til børn/unge fra skolestart til de næsten selv føler sig for "gamle" til at være der.

De to øvrige børnehaver, der også er kommet til, har hver deres særlige præg. "Vrøgum børnehave" i den nedlagte skole, og som det sidste skud på stammen "Skovmusen".

I 1986 kunne vi omsider indvi det nye ældrecenter "Poghøj", også en stor begivenhed, og et stort fremskridt i omsorgen for den ældre befolkning. Fra at have tre umoderne plejehjem fik vi nu samlet det hele på et sted, som senere blev udgangspunkt for arbejdet indenfor hele ældreområdet.

Forud var gået mange diskussioner, både internt i kommunalbestyrelsen, men også med overordnede myndigheder. Der var på det tidspunkt stop for byggeri af nye plejehjem, der skulle i stedet bygges ældreboliger. På den anden side var der, ikke helt uberettiget, pres fra arbejdstilsynet, om at skabe bedre arbejdsbetingelser for personalet. Dette ville være meget dyrt med tre umoderne hjem og kunne heller ikke lade sig gøre rent pladsmæssigt. Så med disse argumenter, samt tilsagnet om at lukke de eksisterende plejehjem, fik vi altså lov til at opføre ældrecentret. Derefter kom så diskussionen om placeringen. Man var sådan set enige om, at det skulle være på et sted, hvor de ældre havde mulighed for at opleve dagliglivet omkring sig,

men mulighederne for placering af så stort et byggeri var jo ikke mange. Så kom ideen om Poghøj, den gamle kælkebakke midt i Oksbøl. Men også her viste vanskelighederne sig. Poghøj var ikke bare en kælkebakke, men en gravhøj. Efter lange forhandlinger fik vi dog tilladelsen, mod at holde behørig afstand til højens fod. Det gav naturligvis visse begrænsninger i byggeriets udformning, som ikke blev den mest hensigtsmæssige, men tungest vejede dog placeringen midt i byen. Når man betænker, at der også var lovmæssige begrænsninger på byggeriets størrelse – værelsernes kvdm. m.m. – er det jo ikke underligt, at der netop nu, næsten 20 år efter, er et stort behov for den ombygning og udvidelse, man netop har sat i værk.

Indenfor ældreområdet er siden suppleret med boenheden "Skovhøj", hvor senildemente kan få en god tilværelse.

Da jeg i 20 år var medlem af socialudvalget og formand i 8 år, er det klart, at dette område altid har haft min særlige interesse. Da jeg i 1990 blev borgmester, fik jeg jo helt nye arbejdsområder og mange nye udfordringer og oplevelser. Jeg var netop tiltrådt mit nye hverv, da en stormflod i slutningen af januar gjorde et enormt indhug i vores sårbare kyststrækning. Enhver, der har stået på det inderste dige og set husene længere ude ligge som skibe på havet, mens stormen stadig raser, kender uden tvivl den følelse af afmagt, der griber en ved at se og føle de vældige naturkræfter. Her kan man intet stille op, kun reparere og udbedre bagefter, alligevel betages man også af det storladne i dette sceneri. Dagen derpå kan skaderne gøres op. Denne gang var den værste. Flere meter af kysten var forsvundet fra Hvidbjerg mod Skallingen, samt en netop renoveret rasteplads umiddelbart før Blåvand fyr halveret, og der var stor risiko for, at kiosken og vejen ud til fyret ville forsvinde ved næste stormflod. Efter mange diskussioner med Kystinspektoratet lykkedes det omsider at få dem med til at etablere en ny "klitrække" bestående af store halmballer, jord, granris og sand – og det holder endnu. Retfærdigvis skal siges, at vi har været forskånet for stormflod på dette sted siden. Men der har været andre både før og efter, og det gør hver gang et voldsomt indtryk, at se den skade disse naturkræfter kan forvolde.

Det slår mig, medens jeg sidder og skriver, at vi ofte har været i diskussion med forskellige offentlige myndigheder, dette skyldes naturligvis kommunens placering i dette hjørne af landet. Her findes en

helt enestående natur, som netop på grund af de mange udfoldelsesmuligheder drager tusindvis af folk til sig hele året, det slider naturligvis ofte på den sårbare natur. Derfor er der behov for til stadighed at pleje og vedligeholde området. Det sørger Skov- og Naturstyrelsen for, ikke mindst de store fredede områder. For øvrigt ejer styrelsen ca. en tredjedel af kommunens areal. Forsvarets uddannelses- og øvelsesaktiviteter kræver plads, derfor er ca. en anden tredjedel af kommunens udlagt til dette formål. Set i det lys, er det ikke mærkeligt, at vi ofte har skullet forhandle os frem i forskellige forhold. Det har da tit været besværligt, men også spændende og givet indsigt i mange forhold, man vel ellers ikke tænkte nærmere over. Umiddelbart vil man vel mene, at det ville være en fuldstændig umulighed, at tre så forskellige aktiviteter ville kunne trives fredsommeligt side om side. Turister, forsvaret og fredningsmyndigheder – for slet ikke at tale om den lokale befolkning og miljømyndighederne. Det ville da også være forkert at påstå, at det aldrig giver uoverensstemmelser, men det er min erfaring, at imødekommenhed og forståelse for hinanden og de vanskeligheder, man evt. har, samt en forståelse for, at vi skal være her alle sammen, det kan man komme langt med. Jeg har derfor kun de bedste erfaringer fra dette samarbejde, selvom bølgerne kunne gå højt ind imellem.

Større mærkedage, som har været værd at festligholde, har der naturligvis også været. Specielt da Blåvandshuk kommune i 1995, sammen med 274 andre kommuner, fejrede 25 året for vores tilblivelse. Vestjyder er som regel ikke til store armbevægelser, men dette her mente vi nok var værd at feste for. Som sagt mente mange ved starten af denne periode, at kommunen ikke ville klare sig langt med den beskedne størrelse, den nu engang havde fået. Heldigvis er det gået helt anderledes, indbyggerantallet er vokset støt, fra de ca. 3600 borgere i 1970 til næsten 4400 i dag. Meget skyldes forhold, vi har fået givet. F.eks. placeringen i et naturskønt område, udviklingen i turismen og ikke mindst Oksbøl-lejren med alle dens aktiviteter. Medvirkende til udviklingen har dog også været de skiftende kommunalbestyrelsers evne og vilje til, i samarbejde med et dygtigt erhvervsliv, at udnytte og tilpasse kommunens aktiviteter til de skiftende betingelser, der har været.

Kommunalbestyrelsen valgte derfor at fejre jubilæet ved at give sig selv en borgmesterkæde. Kæden er designet af Mariann Ploug, Varde

og omegns museer, og indeholder symboler, der er betegnende for egnen herude, nemlig bølgerne, der ruller ind om Blåvandshuk, klitterne, klitroserne, og naturligvis rav. Ravsliber Palle Bønnelykke, Blåvand, har fremstillet den enkle og smukke kæde, som blev præsenteret ved en reception på rådhuset. Blåvandshuk lokalhistoriske arkiv, v/ tidl. kommandant i Oksbøllejren Leif G. Ipsen, udgav en bog med glimt fra de første 25 år i kommunens historie. Bogen blev udsendt til alle borgere i kommunen og siden brugt som gave til nye tilflyttere.

Samme år fejredes 50-året for Danmarks befrielse. Krigen havde jo også sat sine spor her i området. Kommunalbestyrelsen fandt det derfor naturligt at deltage i den omdiskuterede "Fredsskulptur 1995", med laserlyset "Linien – Lyset" af Elle-Mie Ejdrup Hansen samt musik af Palle Mikkelsborg. Ikke alle steder kunne man se lyset hele tiden, men jeg tror alle tilstedeværende fik en uforglemmelig oplevelse på denne meget smukke og varme majaften i selskab med hundredvis af andre mennekser.

Fredsskulpturen bestod endvidere af en række kunstværker op langs vestkysten af forskellige kunstnere. Som et minde om dagen, står der her i vores kommune på stranden ved Blåvand en flok muldyr, som den engelske kunstner Bill Wodrow har skabt af fire af de bunkers, vi har så mange af.

Den 5. maj 1995 holdtes en smuk mindehøjtidelighed ved Mindestenen Husbjerg, stedet hvor man efter krigen fandt seks unge frihedskæmpere begravet. De blev da overført til deres respektive hjemsogn.

Endelig vil jeg nævne etableringen af Ravmuseet, som ikke mindst museumsinspektør Ole Faber skal have sin store del af æren for. Uden hans stor ihærdighed var det næppe blevet en realitet.

Virkeliggørelsen af Ravmuseet, Kunstsalen samt Erik Heides flotte skulptur, "Menneske løftet af naturen", på Kulturtorvet er noget jeg mindes med glæde, og jeg tror, at mange daglig har fornøjelse af dem alle tre.

Meget andet kunne jeg have taget med, og nogle vil sikkert sige: hvorfor nævner hun ikke det?

Jeg vil slutte med en tak, fordi jeg fik lejlighed til at være med i rækken af "Vestjydske Fortællere", jeg håber, nogle vil finde det interessant at læse.

Minder fra 2. verdenskrig og besættelsen

Af Vagn Aage Madsen, Varde

Jeg kom til Varde fra Billum, da jeg var 7 år gammel, og kom til at bo på Vestbanegårdsvej, som gaden hed dengang i 1929. I 1931 blev gadenavnet forkortet og ændret til Vestbanevej. Vi Vestbanedrenge førte i 1930erne krig med kæppe som udrustning mod drengene fra Nørrevoldgade, også ændret i 1931 og forkortet til Nørrevold. Disse "fjender" kaldte vi tyskerne. Når jeg var på vej til skole, blev jeg af og til spurgt med ærefrygt i stemmen? Er du én af æ vest-banedrenge. Barndommen forsvandt hurtigt, og snart skulle det blive de rigtige tyskere, der blev vore fjender. Den 1. september 1939 var Adolf Hitler så godt i gang med at starte 2. verdenskrig med sit uprovokerede overfald på Polen. Den 3. september 1939 erklærede England og Frankrig, Tyskland krig. Den 9. april 1940 stod tyskerne i Danmark. Besættelsen og de 5 forbandede år tog deres begyndelse. Jeg var dengang lige fyldt 18 år. Fra krigsudbrudet husker jeg tydeligt udsendelserne over polsk radio: Warschau-Warschau lød det advarende gang på gang, efterfulgt af oplysninger om, at store formationer af tyske flyvemaskiner nærmede sig byen. Man følte den største harme og medynk med befolkningen i Warszawa om, hvad der ventede dem af kommende katastrofer. Allerede den 4. september mærkede vi lidt til krigen. Iflg. værket Danmark under Besættelsen: "Aviserne bragte på løbesedler: Esbjerg bombarderet". En engelsk maskine var på vej til Wilhelmshafen kommet ud af kurs og ved en fejltagelse kastet 4 bomber over byen. Befolkningen i Esbjerg blev meget opskræmt og mange rejste bort af frygt for gentagelse. Min egen oplevelse af dette var, at jeg så mange biler med sengetøj m.m. komme kørende gennem Vestergade på vej til sommerhusene ved Vesterhavet. Så gik krigen

sin gang, og det blev april 1940. Den 8. april om aftenen mødte jeg i Nørregade, Marinus. Vi fik en opbyggelig snak om den fastlåste krigssituation. Jeg husker Marinus`ses slutkommentar: "Der sker fandme e en skid – e en skid sker der fandme". Næste morgen den 9. april havde vi så de tyske krigsflyvemaskiner over byen. Tidligt om morgenen blev jeg vækket af bombemaskinernes drøn, og hen på formiddagen begyndte så de tyske Stukas jagermaskiner deres opvisning med larmende styrtdykning ned mod Vardes hustage. Det skabte stor uhygge, og hadet til tyskerne fik ny voldsom næring. Tidligt om morgenen var der blevet kastet flyveblade ned fra de tyske maskiner. Hvornår jeg læste dette flyveblad husker jeg ikke. Overskriften lød således: "Oprop til Danmarks soldater og Danmarks folk". Ifølge teksten var besættelsen af Danmark en kendsgerning. Desværre har jeg ikke længere denne hilsen (oprop) fra Adolf Hitler. Jeg ser et andet billede for mit indre blik fra den 9. april 1940. Kort efter, at jeg var mødt i forretningen, kom enkelte lastbiler med åbent lad kørende sydfra op ad Storegade. Det var danske soldater med deres udrustning, der kom fra Sønderjylland. Det var forløberen for de endeløse kolonner af tysk motoriseret militær, der snart fulgte efter. Det varede ikke længe, så kom de første tyske soldater, og det blev som fortalt ved i det uendelige. Vi boghandlermedhjælpere stod som tavse tilskuere til de grønne "beskytteres" besættelse af Danmark. Jeg husker førstemanden Hjorths gentagne bemærkninger: "Det er kun en brøkdel af, hvad tyskerne råder over". Nå, vi skulle skam også passe vores arbejde, vi kunne jo ikke sådan stå og hænge, selvom Danmark blev besat af arvefjenden fra 1864. Det varede heller ikke længe før vi fik nok at gøre med at udmåle og sælge mørklægningspapir. Da jeg skulde hjem til middag, blev jeg meget fortørnet over at se en tjener fra Hotel Damkier beredvilligt vise tyskerne på vej mod nord ad Ringkøbingvej, man vidste nok, at de var på vej mod Norge. Tjeneren fra Damkier havde sikkert ikke hørt Kongens og regeringens budskab, der hen på morgenstunden var blevet udsendt gennem radioen. Han havde i alt fald ikke forstået Kongens efterskrift, om at udvise fuldt ud korrekt og værdig optræden. Hans optræden var langt fra et enkeltstående tilfælde. Alt for mange danskere gik i de første krigsår tyskernes ærinde, og for en dels vedkommende blev det desværre en kedelig vane. De første aftener efter de grønnes indtog var der en

gevaldig fraternisering med de tyske soldater i Vardes gader, hvor mange unge af begge køn deltog. Jeg husker Villy Lunds kaffebar som et samlingssted. Min fætter Alfred og jeg deltog også, vi var henholdsvis 17 og 18 år gamle. Jeg fik dog meget hurtigt nok og kunne finde hjem til den rolige stue med min mors selskab. Alfred var lidt langsommere til at få afprøvet det tyske sprog, men det fik nogle dage senere en pludselig ende. Den første søndag formiddag efter besættelsen var der sne på gaden. Alfred og jeg var på vej hjem gennem Vestergade, da der kom en ung tysk soldat gående på den modsatte fortov. Det var et godt mål for en sneboldtræffer, hvilket resulterede i skænderi og sluttelig med et knytnæveslag mod Alfreds ansigt så blodet flød. Mere slagsmål blev det ikke til, men jeg følte flovhed over ikke at have slået igen. Den hævede kind og næse afstedkom senere på dagen en skarp bemærkning fra Alfreds far, Otto Nielsen, Varde Vestbanegård, om gadedreng og slagsmål. Hvad der virkelig var hændt, talte vi ikke om. Det varede ikke længe, før vi havde tyske kunder i forretningen. Dette var tilfældet for alle forretninger, der havde noget at sælge, som vore "beskyttere" kunne bruge. En dag ekspederede Sloth Christensen 2-3 unge tyske soldater. Bagefter gav han overfor mig udtryk for, hvor imponeret han var af deres udprægede høflige, korrekte og sikre optræden. Man kunne forestille sig, at de havde gået i en god dannelsesskole med det formål, at gøre sig populære i det besatte Danmark. Chefen havde ubetinget ret i sin opfattelse af disse repræsentanter for herrefolket, men for mig var det dog tyskere, vi ikke havde haft bud efter for at besætte Danmark. Nu skal man dog ikke tro, at Sloth Christensen ellers havde særlige tyske sympatier. Det var der desværre mange andre danskere på dette tidspunkt af krigen, der havde. Da jorden pludselig i februar 1945 brændte under mine fødder, viste Sloth Christensen øjeblikkelig sin støtte, men derom senere. Både før og under krigen cyklede vi unge ofte til Vejers Strand. En søndag Niels Åge Pedersen, Østerport, og jeg var kommet derud, det var i 1940, kunne vi se tyske vagtsoldater på stranden. Stranden var til dels afspærret, hvordan det helt konkret forholdt sig husker jeg ikke. Der var ikke pigtrådsspærringer på dette tidlige tidspunkt af besættelsen. Som svar på vores protester om ikke at kunne færdes frit på stranden fik vi dette svar: " Sie wollen vielleicht etwas erleben, was deutche soldaten können". (I vil måske komme til

at erfare, hvad tyske soldater er i stand til). Så gik tiden og krigens gang gik videre med efterhånden hele Europa, undtagen Storbritannien, under tysk herredømme. Fremtiden så mørk ud, og man skulle være mere end almindelig optimist for at tro på Englands sejr til sidst. At vise tyskerne den lidt efter lidt mere berømte kolde skulder, var det eneste man kunne, og det hjalp os så lidt. Dog, desværre ikke alle viste en kold skulder. Der var værnemagere, og der var danske kvinder, der ikke havde en kold skulder, men derimod "et varmt og villigt hjerte". Den 26. september er det Kong Christian den X. fødselsdag. Der er procession gennem Vardes gader, og for at det ikke skal være løgn, deltager også to tyske officerer i optoget. Politimesteren underholder sig selskabeligt med den ene officer. Borgmester Knud Cortsen går som de to tyskere overhovedet ikke eksisterer. Ellers var de tyske soldater lukket inde i deres kvarterer denne dag. Et par dage efter, da de samme to tyskere viste sig ved indgangen til Arnbjerg Pavillonen, rejste en ung mand sig op (jeg husker desværre ikke hans navn), og råbte: "Ud – ud – ud"! Hele salen var nu bragt i stemning, og alle råbte: "Ud – ud – ud". Tyskerne drejede rundt på hælene, skubbede portieren til side og forsvandt. Et par dage efter var de også forsvunden fra byen. En aften, lidt senere på året, står en anden ung mand, hvis navn også er gået i glemsel, og taler med en mig også dengang ukendt på fortovet i nærheden af Kås i Vestergade. Da kommer der, ud fra Teater Cafeen, en tysk soldat, som ikke er helt ædru. Vardenseren, lad os kalde ham A, bliver stående på fortovet og spærrer vejen for tyskeren, som bliver mødt med råbet: "Verschswinden". Tyskeren går straks amok og råber: "Sie sagen deutscher soldat verschwinden. Der deutsche soldat ist der beste in der Welt", og begynder at bruge næverne efter bedste evne. A slår igen, og hvis ikke et par tyske officerer i det samme dukker op, ville der sikkert være kommet virkeligt slagsmål i gang. De ville nu have at vide, hvad der var gået forud, og tyskeren siger igen: "Sie sagen o.s.v. A siger nu: "det har jeg aldrig sagt", og et par drenge, der har stået og set til, siger også nej. A siger så frækt: "Wir können, ja, zur polizei gehen"! Men tyskerne skal ikke til politiet, de siger i stedet for "in ordnung" og slæber af sted med den fulde soldat. Den 12. maj 1941 skete der noget glædeligt, der gav håb for en bedre fremtid for Danmark, for Europa og for hele Verden. Denne dag landede på en mark i Skotland

en faldskærm med Hitlers stedfortræder Rudolf Hess. Rygtet ville vide, at han på eget initiativ ville søge at mægle mellem England og Tyskland. I Berlin udlagde man det snart, at Rudolf Hess led af vrangforestillinger. Kort tid derefter skulle jeg lave en særudstilling med leksikonet, Den lille Salomonsen. Jeg havde ved en "tilfældighed" slået et af bindene op på en side, hvor der forefandtes et billede af Rudolf Hess med en kort omtale af denne "store verdenspolitiker". Her lige en oplysning: Vardes hovedkvarter for besættelsesmagten befandt sig på dette tidspunkt på Missionshotellet tæt på den anden side af Fiskergade. Altså tæt på Lohses Boghandel. Jeg ville gerne vise de mange forbipasserende tyskere, at vi i Lohses Boghandel sandelig interesserede os levende for de store tyske nazikoryfæer i det stortyske rige syd for Dannevirke. Men det viste sig, at bykommandanten ikke rigtig var modtagelig for slig smiger. Der gik ikke lang tid, før en menig soldat stillede i butikken, Han var godt nok lidt trykket ved den komisk "alvorlige" situation. Hans ærinde var, at han skulle melde fra sin kommandant, at enten skulle vi få taget bogen ud af vinduet, eller vi skulle i hvert fald blade om på en anden side. Jeg havde vundet en lille sejr, og vi morede os. Kaffe fik vi dog ikke. Chefen fik ikke noget at vide. Episoden Rudolf Hess blev hurtigt glemt både i England og i Lohses Boghandel.

"Ifølge bogen Varde 1920-1990 var der den 22. februar 1943 den første sabotage i Varde. Den 27. februar 1943 den anden sabotage i Varde: Brande i jernbanevogne. Den 10. marts 1943 den tredje sabotage i Varde: Brand i 2 høvogne på Varde Vestbanegård. Dagny Olesen, 18 årig pige, anholdt og tilstået – 6 måneders fængsel – tilhører ikke noget politisk parti – nag til værnemagten". Hertil et par kommentarer: Da jeg også dengang boede på Vestbanevej 8, var jeg almindelig nysgerrig tilskuer til branden, og fik besked af politibetjent L. Christensen, der var blevet tilkaldt sammen med brandvæsenet, om at forføje mig bort. Det var en alvorlig sag, sagde han. Dagny Olesen var en søster til min klassekammerat fra skoletiden. Dagny Olesen havde ikke et "varmt hjerte", men en kold hjerne.

Her er en hel anden fortælling fra en dag i 1943. Slaget om Stalingrad er forbi og endt med tysk nederlag. Ved bogdisken stod en mand i uniform, men ikke den sædvanlige tyske grønne. Hans hilsen til mig kom på klingende, drævende jysk: "Go daw Vagn". Jeg har nok set

lidt forbavset ud. På hans uniform så jeg, at der stod Org. Todt. Det viste sig så, at det var én af mine første legekammerater fra min tid i Billum fra 3 til 7 års alderen. Jeg har et billede fra den tid, det må jo være ca. 75 år siden, det er taget. Jeg havde hverken set eller hørt til ham i mange år. Jeg husker, at jeg følte mig noget ilde berørt ved at kende en sådan fyr i tysk uniform. Jeg fik ret hurtigt afbrudt samtalen ved at sige: "Kan du ikke gå hjem til min mor på Vestbanevej. Jeg kommer snart hjem til middagspause, så kan vi snakke videre der".

Her følger så Lars Rues beretning. Lars Rue var rejst til Tyskland, vel nærmest af eventyrlyst, men vel også for at tjene lidt sølv. Datoen kender jeg ikke. Han fortæller, han fik arbejde på en fabrik eller stort værksted, hvor der blev indleveret lokomotiver, der ikke kunne køre. Lars Rue: "Så gjor a me klog o et lokomotiv, o a fik den te o kyr". Derefter blev han snart udnævnt til lokomotivfører. Hvornår han var blevet ansat ved Org. Todt, ved jeg ikke, men han fortæller videre. På flugten fra Stalingrad havde han kørt lastbil, og da var det nært gået galt for ham. Anhængeren blev skudt væk af russerne, men han slap dengang med livet i behold. Fra tilbagetoget fra Stalingrad fortalte han om tyskernes grusomheder mod russerne. Dem de kunne få fat på, blev drevet sammen i store flokke. Blev derefter udsat for en form for undersøgelse, for at finde ud af, hvem der var jøder. Lars Rue: "Men de tow et no et så nyv". Derefter blev de ulykkelige beordret til at grave dybe grøfter. Skulle så gå i lange rækker på kanten, og blev derefter uden pardon mejet ned ved skydning. Dernæst et lag læsket kalk ovenpå de døde, og forestillingen kunne fortsætte. Jeg vidste dengang ikke rigtig om man kunne tro på disse rædselsfortællinger. Jeg kendte jo sådan set slet ikke Lars Rue, tænkte nok lidt skeptisk, han har måske en lidt livlig fantasi. Efter krigen har man hørt utallige beretninger enslydende med, hvad Lars Rue fortalte dengang i 1943. Da hans orlov var forbi, måtte han af sted igen. Jeg så ham aldrig siden, og det er der ingen, der har. Ej heller hørt om hans endelige skæbne. Hvad var Org. Todt så for noget? Die Organisation Todt var en krigsvigtig ikke militærisk enhed, grundlagt 1938, der stod i værnemagtens tjeneste. Arbejdskraften var mere eller mindre frivillig. Læs eller se den tyske bog af Franz W. Seidler: "Die Organisation Todt". Kan lånes på Varde Bibliotek. Org. Todt var i 1943 stærkt virksomt overalt i det besatte Europa. I Rusland gjorde Org. Todt en

kæmpe indsats for at transportere resterne af den slagne tyske armé ved Stalingrad tilbage vestpå.

Den 29. august 1943, da tyskerne indførte militær undtagelsestilstand i Danmark og samarbejds-politikken dermed ophørte, rejste jeg med toget hjem til Varde efter sommerferie i København. Jeg havde flere illegale hefter med i kufferten bl.a. skuespil af Kaj Munk og kom også hjem med det hele og mig selv i god behold. Hefterne havde jeg købt i en boghandel, der turde handle med den slags skrifter. Ved flere stationer måtte man ikke forlade stationsområdet. Sådan gik i hvert fald rygterne i toget. På Varde Station var der ingen forbud. På en spadseretur straks efter hjemkomsten, for at få spændingen ud af kroppen, måtte jeg vende om ved baneoverskæringen på Lundvej. Alle ind- og udfaldsveje til Varde var spærret. I forbindelse med den 29. august forbrød herre-ekviperingshandler Fenger Kristensen, Torvet, Varde sig mod besættelsesmagten. Forbrydelsen bestod i, at han nedrev tyske opslag, der havde med undtagelsestilstanden at gøre, fra et af sine udstillingsvinduer og erstattede den med en V.G. plakat. Han blev idømt en fængselsstraf, der blev afsonet i tysk fængsel, lige syd for grænsen. Han kom først hjem igen i april 1944. Han skulle ellers have siddet i fængsel endnu længere, men p. g. a. gode forretningsforbindelser slap han med godt 1/2 år i fængsel. Frisør Grønberg, der havde salon i Storegade, forbrød sig på samme måde som Fenger, men slap så vidt mig oplyst af Svend Åge Christensen, der var ansat hos Fenger fra 1938 til 1990, med en afhøring på Det gamle Epidemisygehus på Østervold, der var okkuperet af tyskerne.

En episode fra Storegade 25 ved butiksdøren til H. Lohses Boghandel. Her udspandt sig en samtale mellem Johs. Sloth Christensen og læge Knud Nordentoft om opfattelsen af Danmarks situation med hensyn til tyskerne og besættelsen. Det var Knud Nordentoft, der førte ordet, og han var meget ilter, nærmest ophidset. Han udtalte sig uhyre klart og skarpt imod tyskerne. Knud Nordentoft nøjedes ikke med kun at have modstanden i munden. Ifølge heftet af Ellen Bøgh Lundorf: "Historisk oversigt over modstandsbevægelsens arbejde i Varde 1940-1945", stod der, at i begyndelsen af året 1943 oprettedes under stålværksarbejder Viggo Hansens ledelse den første sabotagegruppe i Varde, til hvilken gruppe doktor Knud Nordentoft var knyttet som læge. Yderligere stod der ifølge Ellen Bøgh Lundorf: Den

første modtagelse af sprængstof nedkastet af engelske fly, i alt 9 beholdere ca. godt 2 tons, blev anbragt i et lille træhus beliggende på doktor Nordentofts grund i Sønder Plantage. Knud Nordentofts navn findes i dag på en sten i Mindelunden i Arnbjerg i Varde.

Efter en sabotage på Varde Stålværk, hvilken husker jeg ikke, der var sabotage den 11.5.1943, den 22.6.1943, den 4.7.1943 og den 12.12.-1943, kom jeg den følgende søndag formiddag cyklende på Vestervold. Imod mig midt på vejen kom politimester Simony, og jeg tror nok politifuldmægtig Schlanbusch, samt flere tyskere officerer gående. Min tanke var dengang, men helt FEJLAGTIGT: Der kan man se, de store holder sammen. Simonys navn står på den anden sten i Mindelunden. Schlanbusch kom levende hjem fra koncentrationslejren.

Ifølge bogen "Dansk arbejde – tyske befæstningsanlæg", skrevet af Claus Bundgård Christensen m. fl.: En enkelt arbejder påstod sågar, at han havde ligget i en klit og fotograferet Rommel under dennes besøg ved Vestkysten i begyndelsen af december 1943. Dertil kan jeg bemærke: En dag kort efter dette celebre besøg havnede en 6 x 9 rulle film på forunderlig vis i (mit) mørkekammer. Ved en pludselig opstået fejl på den fuldautomatiske højmoderne kopimaskine, stod jeg med ét, med et sæt ekstra kopier i hånden. Alle 7 billeder er usædvanlige

General von Hanniken og Generalfeltmarshal Rommel ved Strandhotellet i Vejers.

skarpe. Et billede viser Rommel og 3 andre officerer komme gående med Strandhotellet i Vejers i baggrunden. Et andet billede viser sikkert Rommels automobil. 2 billeder viser Rommel og en flok officerer studerende kort. Det ene billede med et fra den tid let genkendeligt sommerhus. Det 5. billede viser en stor flok officerer stående på en klit top. Det 6. billede her er også mange officerer med Rommel og von Hanniken i midten. Det sidste billede er et nærbillede af Rommel flankeret af 8 grønne med store kasketter. Omkring den tid, da Rommel var ved at blive smidt ud af Afrika, har jeg sandelig også billeder, 11 stk. 9 x 12. På et af disse billeder ser man Montgomery tale til en flok officerer, der sidder i sandet i ørkenen. Et andet billede viser en endeløs række af tyskere, som er taget til fange. Jeg har altså ikke selv taget disse billeder, hverken i Vejers eller ved El Alamein i Nordafrika. Det var først mange år senere, jeg som fotohandler i Varde af og til blev kaldt ud for at fotografere aktuelle begivenheder.

Og så i december 1943. Da begyndte Berlinske Tidende, at udsende krigskort fra hele Verden, og derefter fulgte nye oplag, den 5.6.1944, den 23.6.1944, den 16.9.1944 og januar 1945. Ligesom Politikkens kort over Polen og over Middelhavet udkom. Det var krigskort, der var stor interesse for. Nu gik det jo med stormskridt i den rigtige retning – mod Berlin og mod tyskernes kapitulation. Også de tyske soldater var levende optaget af disse kort. De gjorde sig bestemt, ligesom vi andre mere heldige, der var født på den rigtige side af grænsen, tanker om, hvornår dette vanvid ville få en ende.

For at vende tilbage til den kolde skulder. Jeg kom en dag cyklende i Kræmmergade, og på hjørnet til Torvet ved Magasin Petersen, hvor der den gang var meget lidt plads, kom så et par tyske officerer spankulerende, og under mit skarpe sving til højre støder jeg ganske tilfældigt min højre skulder kraftigt til den ene tysker. Jeg var jo vant til fra fodboldbanen også at bruge kroppen, men har dog aldrig tacklet så kraftigt, som jeg gjorde denne minderige dag. Tyskerne reagerede voldsomt, men jeg var hurtigt borte på min cykel. Episoden blev set af manufakturhandler Østergaard og frue, der samtidig passerede forbi. De kom kort efter ind i forretningen og berettede det passerede til Sloth Christensen. De var fulde af beundring. Jeg blev helt stolt i det stille. Dette var en god dag.

Mere, meget mere alvorligt. Østergårds ældste søn var Jørgen Østergård. Jeg kendte ham fra skolen og fra F.D.F. Jørgen Østergård var en brillant fyr. Et godt minde har jeg fra K.F.U.M., der dengang i 1930.erne havde til huse på hjørnet af Kærvej og Vestervold. Der samledes F.D.F. til mindre møder. En aften stod en flok væbnere i en halvrundkreds og sang gode danske sange. Jeg har lige siden ofte mindedes følgende sang, der blev sunget denne aften:

Hvis Danmarks kommende dage
skal lyse med morgenskær,
da må vor gamle moder
fostre sin ungdomshær
så frisk som suset i skoven,
så stærk som bølgen i fald,
en slægt, der ejer en fremtid,
fordi den vil, hvad den skal.

En ungdom, der ikke må hildes
af nattens besnærende blund,
hvis øje spejder årvågent
mens tanken er klar og sund,
en ungdom hvis hjerte banker
med alt det bedste i takt,
og møder som frivilligt mandskab
til sandhedens tempelvagt.

Nu står Jørgen Østergårds navn på den tredje sten i Mindelunden i Arnbjerg. Jørgen Østergård blev løjtnant i den danske hær, og han omkom på Øresund, enten under aktion for at hjælpe jøder til Sverige eller ved våbentransport til Danmark. Jørgen Østergård var en af væbnerne fra K.F.U.M. Jørgen Østergård nøjedes ikke med at synge, han gav, som så mange, sit liv for Danmark. Han fulgte sin samvittighed.

Efterhånden som besættelsen skred frem, blev der et større og større salg af tysk/dansk ordbøger i Lohses Boghandel. Det var navnlig den lille lommeordbog fra Høst, der var salg i. Vi havde anbragt en stor stak ved siden af kasseapparatet. Så var der en medhjælper, der

fik den lyse ide, at hjemtage engelske ordbøger og placere en lige så stor stak ved siden af de tyske. En dag var der så 2 frygtindgydende tyske officerer i forretningen. De fik øje på ordbøgerne. Og den ene snerrede rasende: "Hvis englænderne kommer her, vil der ikke blive en sten på sten tilbage af denne by". Tyskerne frygtede jo vitterligt, at der ville komme invasion ved Vestkysten. Atter havde vi vundet en god sejr på drillefronten.

Ifølge bogen "Dansk arbejde – tyske befæstningsanlæg" passerede store mængder fly Esbjerg den 27. august 1944. Dette oplevede jeg hin sommerdag således: Ved lyden af mange flyvemaskiner var vi flere fra Lohses Boghandel, der var søgt ud i gården til Fiskergade. Vi kunne tælle ca. 60 flyvemaskiner i den ene formation og ca. 80 i den anden formation. Lagerforvalteren Johannes Møller skrev denne tilføjelse i en lagerbog, som han netop var ved at føre ajour: "Dette er skrevet medens ca. 150 bombemaskiner flyver over Varde. Også i sommeren 1944, en lys sommeraften, fløj mange allierede bombemaskiner ind over Varde. Min gode kammerat Niels Hartvig Kristensen og jeg var kravlet op på halvtaget af vores udhus, der dengang rummede garage, vaskehus med gruekedel samt brændselsrum med brunkul. Vi talte adskillige flyvemaskiner, der kom strygende ganske lavt hen over hustagene. Der blev ved dette angrebstogt forsøgt en ny angrebsmetode for at undgå for mange tab, men den engelske radio meldte dagen efter, at mange maskiner var mistet.

Så var der noget, der hed illegale blade. Dem havde jeg først kontakt med helt enkeltvis, men i 1944 fik jeg i en periode leveret "Budstikken" i flere eksemplarer til hemmelig omdeling. Disse blade kom fra min fætter Alfred i Århus. Det var ham med lidt ukærlig nærkontakt med en tysk soldat i Vestergade i Varde i 1940. Han var nu jurastuderende på Århus Universitet, hvor han opholdt sig under det engelske luftangreb den 31. oktober 1944. Han var sammen med en kammerat, Søren Melsen, da de første bomber faldt. De løb hver til sin side. Den ene til et beskyttelsesrum. Søren Melsen blev hårdt såret, men overlevede. Alfred var uskadt. De blev begge på dette tidspunkt kurerer for oberstløjtnant A. Højland Christensen. En dag havde postbudet afleveret en tyk kuvert med mange "Budstikken". Limen på kuverten havde, på grund af presset fra bladene, løsnet sig, og de var halvvejs flydt ud på trappen. Som den forsigtige mand jeg

var, afleverede jeg for en sikkerheds skyld den defekte kuvert med en del af bladene til politiet, så kunne de jo læse dem, og jeg havde været den "lovlydige". I efteråret 1944, det var jo i det år modstanden mod tyskerne virkelig voksede, modtog jeg fra Jørgen Stampe, der dengang boede i Kolding, søn af tidligere mejeribestyrer Stampe, en sending plakater til opklæbning i Varde. Teksten var: "Opfordring til strejke ved Vestkysten". Der var jo masser af danske arbejdere i gang med at bygge Vestvolden. Der boede mange af disse folk i Varde. Da vi var i gang med opsætningen i Kræmmergade, hørte vi det tyske feltgendarmeri, bestående af 3 mand, nærme sig. Jeg husker endnu de store metalplader med ordet feltgendarmeri, der dinglede på deres uniformer. Patruljen var let at høre p.g.a. deres tydelige støvletramp. Vi gemte os i en port ved urmager S. P. Hansen. Da de så var marcheret forbi, kunne vi fortsætte arbejdet i Storegade. Vi brugte melklister, der var blandet i min mors køkken, til opklæbningen. Jørgen Stampe var min gamle F.D.F. kammerat, og det var min fodboldkammerat Jens Erik Thomsen, der var med ved aktion plakat. Da jeg næste morgen kom i forretningen, opdagede en kvindelig medhjælper, vi ikke kendte så godt, at jeg havde rester af det hvide klister på min jakke, og det var jo ikke så godt, hun så noget eftertænksom ud. Da jeg var kommet i seng om aftenen efter opsætningen, blev der lidt senere nogen uro nede på gaden, jeg syntes, at jeg kunne høre, at der blev talt tysk og så blev der kastet grus op på vinduet. Jeg stod op, slukkede lampen og trak gardinet til side. Der var virkelig 2 tyske soldater nede på gaden, de var ved at stige på deres cykler, det havde simpelthen været mørklægningen, de havde været ude at kontrollere.

Følgende tildragelse udspandt der sig ved Vestbanegården, jeg mener det var den 30. september 1944. Min mor var på besøg hos min onkel på Vestbanegården. Så lød der kraftige eksplosioner meget tæt ved. (Sabotage mod bl.a. 2 lokomotiver). Min mor ville skynde sig hjem i sikkerhed i sit eget hus. Min onkel holdt øje med hende fra sit åbentstående vindue. Tyskerne var hurtigt på pladsen og råbte hende an. Min mor blev nervøs og forvirret og ville løbe de få meter, der var til huset. "Pouline, du skal stå stille, når der bliver råbt halt", lød det advarende fra vinduet. Det var jo mørkt, så der kunne hurtigt ske skæbnesvangre hændelser. Men alt gik godt, og sabotørerne blev heller ikke fanget.

Så kommer jeg til mit sidste kapitel i mit store "modstandsarbejde". Først en rettelse til hvad der står på side 440 i bogen "Varde 1920-1990": Sabotage mod Vestjysk Automobilforretning, Storegade. For det første, var der ikke noget, der hed Vestjysk Automobilforretning, for det andet, var sabotagen ikke rettet mod Vestjysk Automobil (forretning), men derimod var det en vulkaniseringsanstalt beliggende i Hotel "Phønix"s gård ved Vestjysk AUTOMOBIL-LAGER, der skulle brændes af. Fra vores gruppeleder elektriker Vagtborg, Nørrevold, var vi 3 mand, der havde fået besked på at ordne denne sag. Det var lige noget for mig, ikke noget med farlige og indviklede skydevåben og bomber. Udstyr til aktionen: Benzin, væge og grøn sæbe. Oluf Nielsen skulle holde udkik efter tysk vagt der patruljerede i den nederste del af Storegade. Jens Erik Thomsen og jeg fik ved hjælp af sæben trykket et vindue ud, og fik vægen smidt ind i værkstedet. Vægen ville ikke brænde, så pøsede vi benzin ind af vinduet, en ny tændstik antændt, og så kom der (endelig) gang i ilden. Oluf beretteде på tilbagevejen, at vore ansigter med et var fuldt oplyst af det pludselige flammehav. Vi løb så over til toldkammerbygningen, og langs Varde havneplads, op ved den nye bro. Vagtborg var brandmand, og planen var, at han skulle sørge for, at brandbilen ikke kom for hurtigt, men da vi nåede op til Torvet hørtes allerede udrykningen, så vulkaniseringsanstalten udbrændte ikke helt til grunden. En enkelt bombefabrikation blev det dog til trods ukendskab og manglende rutine. Den blev fabrikeret eller samlet på min mors køkkenbord her i huset. Den skulle efter ordre fra Vagtborg bringes til eksplosion i et hus, der var under opførelse i Sdr. Varde og som tilhørte ejeren af vulkaniseringsanstalten. Jeg har helt glemt at fortælle, at han arbejdede for værnemagten. Bomben blev også anbragt. Samme aften sent kom Jens Erik her på Vestbanevej. Vi var lidt urolige, ingen af os havde hørt nogen knald. Næste morgen tidlig cyklede jeg over til huset. Bomben var sprunget, men den havde ikke gjort den helt store skade. På viadukten traf jeg H. C. Andersen fra Lohses Boghandel. Han undrede sig såre over, hvorfor jeg var i Sdr. Varde på det tidlige tidspunkt på dagen. Han anede nok uråd.

Nu er vi så kommet frem til 1945. I januar og i de sidste måneder af krigen så man mange helt unge soldater, nærmest drenge på 16-17 år på gaderne i Varde. Det talte sit tydelige sprog, nu kunne det ikke

vare så længe. Alligevel faldt der mange frihedskæmpere, enten under aktion, eller de blev henrettet i de sidste måneder af krigen. Hermed går det også mod slutningen med at fortælle mine historier fra besættelsestiden, og det bliver nok det vanskeligste for mig at få nedfældet. I slutningen af februar måned 1945 blev Varde igen genstand for et Gestapo aktion, idet der blev opdaget såvel et sprængstof- som et våbendepot i et hus i Grydergade. Her følger så, hvordan jeg oplevede denne Gestapo-aktion og ikke mindst følgerne. Fredag den 23. februar tog denne aktion sin begyndelse. Man erfarede hurtigt, at noget var helt galt i Varde. Vi fik snart at vide i Lohses Boghandel, at Hans Eller, der var ansat i Ebbe Clausens Boghandel, var blevet arresteret, ligeledes mejerist Oscar Henrichsen og også Richard Nielsen. Mange andre modstandsfolk lykkedes det at slippe væk, altså gå under jorden, og Gestapo gik heldigvis forgæves i deres jagt. Jeg blev naturligvis en lille smule urolig, idet jeg i efteråret 1944 havde været til gruppe-instruktionsmøde hos Vagtborg, hvor også Oscar Henrichsen og Hans Eller havde deltaget. Natten til mandag den 26. februar fik jeg natlogi i Topps værelse hos Sloth Christensen, måske også de 2 foregående nætter, men det husker jeg ikke. Lørdag og søndag var der ingen razziaer, og jeg troede at faren var drevet over. Lørdag eftermiddag søgte jeg kontakt til en anden fra gruppen. Traf hans søster, men hun var afvisende. Jeg forstod dog, at han havde bragt sig i sikkerhed. I løbet af weekenden blev jeg indkaldt til møde hos købmand Niels Åge Pedersen, Østerport. Her var flere modstandsfolk til stede, og nu sprang så bomben langt om længe. I Grydergade havde Gestapo desuden også fundet en navne- og adresseliste med særdeles mange navne, hvoriblandt også mit navn var oplyst. Begrundelsen for denne vanvittige navneliste (dumhed-dumhed-dumhed) var vistnok et led i genopbygningen af den p.g.a. Gestapos splittede modstandsbevægelse i Varde. Jeg har stadigvæk en meddelelse, der blev udsendt af Danmarks Frihedsråd, der lyder: "VÆR FORSIGTIG – nogle råd og vink for illegalt arbejde". Det havde været at ønske, om manden fra Grydergade, og meddelerne til nedskrivningen af denne tåbelige navneliste havde rettet sig efter denne meget kraftige henstilling. Forsigtighed er en borgmester dyd, men ikke altid en sabotør dyd. Bortset fra den manglende sabotør dyd, udrettede Grydergade manden også megen modstand mod tyskerne. Mandag mor-

gen den 26. februar, da jeg kom i forretningen, spurgte Sloth Christensen straks på sin kontante facon: "Trænger De til ferie Madsen". Jeg svarede noget usikkert og nølende: "Bare jeg kan få lov at holde mig bagerst i forretningen, så kan jeg vel smutte ud af bagdøren, hvis det skulle blive nødvendigt". (Underforstået – hvis tyskerne, som jeg frygtede, skulle komme ind fra gadedøren til Storegade). Efter min middagspause kommer Vagtborg ind i forretningen og siger, at nu er tyskerne begyndt at lave razziaer igen, og nu fandt han det bedst at gå under jorden, og han syntes, at jeg skulle gøre det samme. Chefen var der med det samme. Han spurgte straks: "Har De et sted at tage hen". Da det ikke var tilfældet, sagde han uden tøven: "De kan tage over til min kusine i Nr. Bjert ved Kolding., hun har en frugtplantage der – farvel". Jeg røg hurtigt hjem til min mor, og da jeg kom forbi Falck stationen ind til Alfred Uhre for at bestille falsk legitimationskort. Så hjem, fik varmt tøj på, en god madpakke, tog afsked, ind på Falck stationen igen for at få det nye legitimationskort, og så af sted på cykel mod Kolding. Da kontorassistent Johannes Nicolaisen ankom til Kolding, var det mørk aften. Hjemme i Varde sad min mor tilbage med uroen og angsten. En 1/2 time efter min flugt kom den tyske razzia til Vestbanevej 8. To sværtbevæbnede Gestapo folk og to Hipo svin tog opstilling på trappen, og undersøgelsen af mit værelse med konfiskation af breve og billeder fulgte efter. Det var altså i yderste øjeblik, jeg slap væk. Jeg havde fået opgivet adressen på Sloth Christensens søn Ole i Kolding. Han var ikke hjemme og der opstod visse problemer. Efter at have flakket lidt rundt på gaderne, traf jeg ved et tilfælde Poul Prip Bondesen, en skole- og F.D.F. kammerat fra Varde. Han tilbød straks, at jeg kunne overnatte på hans værelse. Dagen efter ankom jeg så til Nr. Bjert. Gestapos indtrængen i mit hjem i Varde, fik jeg beretning om ca. 14 dage senere. Ligeledes rent tilfældigt traf jeg min fætter Alfred Wium på gaden i Kolding. Han var ude i illegalt arbejde som kurer for oberstløjtnant A. Højland Christensen. Alfred udtrykte stor forbavselse over, at jeg ikke havde gjort noget for at ændre mit udseende, grundet at Gestapo havde mit billede, og han fortalte mig, hvad der var passeret på Vestbanevej. Min opfattelse var, at da jeg ikke var nogen stor modstandsmand, ville jeg være i sikkerhed, når jeg ikke var at finde, hverken på arbejdsplads eller i hjemmet. Fantastiske udklædninger var ikke lige min

stil. En dag under mit ophold i Nr. Bjert dukkede nogle tyske soldater op, hvad deres ærinde var, husker jeg ikke. Magda Christensen, som min værtinde hed, blev noget urolig, men det var altså ikke mig, deres besøg gjaldt. Magda Christensen var mig en god værtinde, og hun lavede fantastisk mad. Der var sandelig forskel i den henseende, hvad maden angik, på det noget fattige Vestjylland, og det noget mere velstående Østjylland. Jeg fik tiden til at gå som en slags gartnermedhjælper, men tiden blev mig snart noget ensformig.

Senere i marts rejste jeg på en lille udflugt til Århus for at besøge Alfred. Ankom til Århus sidst på dagen. Det var som at gå gennem en svært ødelagt krigs-bomberamt by. Nørregade, Guldsmedegade og Ryesgade havde været udsat for ødelæggende Schalburgtage natten til den 22. februar. En ejendom i Guldsmedegade, hvor jeg flere gange som lille dreng, havde været på ferie hos min onkel Franzen, stod ligesom mange andre huse, som en bombesprængt og udbrændt ruin. Min fætter traf jeg ikke, også han havde på grund af Gestapo måttet forlade sine vante omgivelser. Jeg fandt natlogi hos min familie, der nu i lang tid havde boet i eget hus i Hasle. Godt jeg havde min cykel. En udflugt til Fredericia blev det også til. Der havde jeg en anden gift fætter boende, Axel Guldager. Der fik jeg også en god modtagelse, god mad, og en god seng at sove i. Nu blev det så til den 25. marts. De allierede havde krydset Rhinen. Det var forår, min cykel var intakt, og ikke, som andres, forsynet med trædæk. Så fik letsindigheden overtaget. Jeg cyklede til Varde. Min agt var at søge kontakt til Sloth Christensen, for at han skulle hjælpe mig til en ny boghandlermedhjælper plads. Min mellemmand i den sag var Topp. J.C. blev noget vred, nu havde han en gang hjulpet mig i sikkerhed, og så mødte jeg op igen i Varde. Hvor havde han dog ret. Letsindighed. Letsindighed. Jeg blev hjemme en nat og en dag – måske 2 dage. Eftermiddag den 26. marts meldte den engelske radio, at den første rigtige tyske by var blevet erobret af den amerikanske general Pattons styrker. Det var byen Darmstadt. Ved mit ophold hjemme den gang fortalte min mor, at hun først i marts igen havde haft besøg af de 2 Hipoer. Formålet med deres besøg var naturligvis, at prøve at opspore min nye adresse. Min mor vidste ikke noget om, hvor jeg var henne. De var meget fidele, og sagde venlig slesk: "Vi må da håbe, at Deres søn er kommet til Sverige, for det er sandelig ikke rart at falde i tyskernes

hænder". Ved det andet besøg stjal de ud af mit frimærkealbum mange mærker, pillede dem simpelthen ud af albummet, og de stjal samtidig en cigarkasse med nogle få kroner. Kort efter krigen var de to Hipoer, hvis navne var Kårris og Samuel Madsen, i politiets varetægt, og da man var kommet til min "anmeldte sag", blev jeg tilkaldt. De indrømmede tyveriet, og at de havde solgt frimærkerne til formanden for Frimærkeklubben i Varde, hvor jeg ved fremmøde fik de fleste mærker igen af en flov og noget nervøs handlende i Kræmmergade.

Påsken tilbragte jeg i Fåborg på Fyn sammen med Topp og hans kæreste Marie Bechsgård i Topps hjem der i byen. Derfra cyklede jeg til København. Da jeg om morgenen, var kommet lidt uden for byen, sprang pludselig en flok tyske soldater op fra grøften med fældede geværer. Jeg blev standset og spurgt ud. Jeg forklarede, at jeg havde været på "osterferie" i Fåborg, som sandt var, og fik lov at cykle videre. I København boede jeg og overnattede altid hos min kusine Grethe Madsen i Turesensgade, og ellers ofte var på besøg hos min søster Ellen Margrethe Madsen på Rosenørnsalle. I Varde skete der 2 ting der berørte mig meget personligt. I marts eller var det i april blev min onkel afhentet på Vestbanegården af tyske soldater med skudklare geværer og ført til den tyske kommandant på Hotel Damkier. Han havde nægtet at være i stand til at skaffe lokomotivførere til tyske transporter. Ofte blev der jo ringet om natten, og da var der kun driftsbestyreren til at tage telefonen. Efter en sådan episode lykkedes det for tyskerne at få transporterne igennem. Den 13. april trængte bevæbnede tyskere ind i Lohses Boghandel. De henvendte sig straks til Sloth Christensen med ordene: "Wo ist Topp". Sloth Christensen svarede, at han ikke havde nogen ansat med dette navn. Han viste ikke, at hans repræsentant i en gros afdelingen, Johannes Christensen, almindeligvis gik under navnet Topp. På lageret fik tyskerne fat i Topp, og idet de igen passerede Sloth Christensen inde i butikken med deres fange, gav en af dem Sloth Christensen et voldsomt knytnæveslag i ansigtet.

Tilbage til København og til Rosenørnsalle og til den 4. maj 1945. Jeg var alene i lejligheden og p.g.a. streng rationering af elektricitet måtte jeg kun høre engelsk radio nogle få minutter ved begyndelsen af hver udsendelse, så det første fredsbudskab hørte jeg ikke, men erfarede det først, da min søsters veninde Inger Margrethe Hansen

kom stormende op i stuen og forkyndte det glade budskab. Nede på gaden lød der snart hurra råb, og sporvognene begyndte at komme kørende med jublende mennesker viftende med Dannebrog, selv på tagene af sporvognene sad glade og syngende københavnere. Krigen og besættelsestiden var slut for Danmarks vedkommende. Må jeg slutte med tredje vers af sangen af Mads Nielsen 1945: En lærke letted.

Vi mindes stille de tapre døde,
hvis navne lever i Danmarks navn,
og takken søger til dem, der segned,
og dem, der sidder med tunge savn.
Gud trøste dem, der har lidt og stridt,
til det blev forår og Danmark frit.

Efterskrift

Denne beretning er ingenlunde nogen stor sabotørs og modstands fortælling fra Varde. Jeg har prøvet, mens jeg endnu er i stand til det, at skrive lidt om hvad der berørte mig i disse år. Er interessen for mere viden om besættelsestiden, som den udviklede sig i Varde 1940-1945, kan jeg henvise til bogen: "Varde 1920-1990", samt Ellen Bøgh Lundorf: "Historisk oversigt over modstandsbevægelsens arbejde i Varde 1940-1945", samt flere andre bøger fra denne tid. Bøgerne kan lånes på vort gode bibliotek, både hvad angår bøger og særdeles god betjening.

Vagn Aage Madsen,
Varde

En lykkelig barndom i de gode gamle dage

Af Bodil Gundersen, Esbjerg

Skønt forfatteren mener at hendes beretning er "skrevet i en forvirring og hulter til bulter, men dog i tiden mellem 39erne og 50erne i Varde", så tegner hun dog et varmt og levende billede af, hvordan det kunne være at vokse op dengang.

Min mor var Risse Clausen, min far boghandler Ebbe Clausen, Storegade 24 i Varde. Begge var de kærligste og varmeste mennesker, som tænkes kunne, og de gav os børn en fri, kærlig og uforglemmelig barndom. Jeg blev nok forkælet, ikke med hensyn til det materielle, men med fritid til at leve et spændende og viltert liv med heste, hunde og katte og Arnbjergs klatretræer, med skraldepladsen og åen – det var et sandt eldorado for en vilter sjæl som mig. Vores bagudgang fra haven gik lige ud i Arnbjerg, der på det tidspunkt var så dejlig uciviliseret med tæt beplantning og mange gemmesteder. Bag ved andedammen var der en sti ned til skraldepladsen. Det var et spændende sted med mange sære ting, men min mor var ikke glad for det, så det blev forbudt område. Dog skulle man tæt forbi for at komme videre ud i mosen. Her sprang jeg glad af sted på gyngende ture. Der var vandhuller alle vegne fyldt med haletudser og frøer, og altid fik jeg våde sko og strømper. Videre gik turen over jernbanen og ned til åen – dejlige minder om duftende og nyslået hø, viber og lærker, guldsmede i mange farver, for slet ikke at tale om de mange storke, der kredsede højt oppe på den blå himmel. Var strømperne blevet tørre, og jeg havde tid, fortsatte turen ofte videre ud til Bellevue. Min fantasi var stor, og jeg legede gerne alene og følte mig som Paw i urskoven eller Robin Hood.

Vi havde over forretningen på 2. sal en stor og dejlig lejlighed – stor med vore øjne, men kold og uisoleret, så kulden var slem i vinteren 1941-1942. Tæt op til jul skulle vi have koks (på brændselsmærker), men vi skulle have det båret op på 2. sal. Mor var en god og venlig dame, der altid påskønnede andres hjælpsomhed. Bybudene fik altid drikkepenge, men hvad nu med disse koksmænd, der på ryggen skulle bære de tunge sække op ad alle trappetrinene og op ad en trang gang ud på en interimistisk altan? Ja, da det var omkring frokosttid, smurte hun et par stykker mad, kom med øl og snaps og lod dem bænke sig i deres sorte tøj – her skal det siges, at det kun var i julen, vi havde øl i huset. Og alt gik fint, maden forsvandt, men da mor ville skænke endnu en snaps, blev der protesteret kraftigt, men nej, det hjalp ikke, selvfølgelig skulle de have én til, det manglede bare for det store besvær, så mor skænkede op igen. Så langt, så godt, men da mor en uge senere ville kræse lidt for far – det var jo i den travle juletid, så far sled og slæbte i forretningen – for at glæde sin trætte

Skøjteløb på andedammen i Arnbjerg ca. 1940. Fra højre siddende på isen Leif Gjørup, over ham Ejner Iversen, så kommer jeg der ser mig tilbage efter Anne Eriksen, pigen i frakke og pelskrave. Først og størst er mekaniker Slots søn, herren på billedet er lærer Traberg. Ovre til venstre ses Lisbeth Østergård med rottehaler og Nora Kiholm.

mand, havde mor lavet lækker mad, og så skulle han også have en øl og en snaps – det hørte ellers til sjældenhederne. Men ak og ve! Far spruttede snapsen ud, for det viste sig at være det rene postevand. Og stakkels mor, der tænkte på de arme koksmænd og deres vilde protester, da hun nærmest tvang dem til den anden "snaps". Hun var utrøstelig, for hvad havde de sagt videre ude i byen! Vi fandt aldrig ud af, hvem der havde taget gas på os og hældt vand i flasken?

Mor elskede at lave mad, særligt sundhedsmad med mange grøntsager og frugt. En dag mødte hun fru Kiholm, der fortæller hende, at de skal på ferie. Hun siger til mor, at hun gerne må køre ud i deres kolonihave på Pramstedvej og forsyne sig med alt, hvad der var. Det var skønt, og snart var mor på cykle med kurve og tasker, og jeg skal mene, at der var nok af alt, hvad hjertet kunne begære: Kartofler, ribs, solbær, persille og gulerødder og meget andet. Der blev fyldt i tasker og kurve! Pludselig imens mor plukkede løs, dukkede en mand op. Han står lidt og kigger, så mor fortæller ham, at fru Kiholm har givet hende lov til at bruge haven, hvortil manden siger, idet han peger over hækken, dér er fru Kiholms have desværre! Hvor blev stakkels mor dog flov! Men det var en rar mand, så hun måtte gerne beholde det, der var plukket. Med sig havde den flinke mand 2 små børn, så da min mor kom hjem, gik hun ind i forretningen og fandt nogle børnebøger, som hun sendte vores bud ud med som tak og undskyldning.

Som ældre er det nok naturligt at barndommens minder ofte dukker op, det kendes vist af alle. For mig var det en lykkelig tid, og jeg kunne blive ved med at nævne oplevelser fra barndommen i Varde: Skøjteløb på andedammen og i Frimurerhaven, badning i Elkærdam, sommertid, vintertid – krigstid, fredstid og altid beskyttet af kærlige forældre.

Bodil Gundersen,
Esbjerg

Skoleklassen i Frimurerhaven med klasselærinde fru Nordhjem. Ca. 1944.

2 mellem b med klasselærer Knudsen. 1949.

Min skolegang og læretid i Varde

Af Elmo Busk, Brøndby

I 1942 begyndte jeg at gå i skole. Det var for øvrigt det år Varde fejrede sit 500 års jubilæum som købstad med stor festivitas bl.a. besøg af kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid, og borgerfester i Arnbjerg Hallen og Håndværkerforeningen. Jeg kom i 1d og fik fru Nordhjem, som klasselærerinde. Hun var en god pædagog, der lærte os de grundlæggende fag godt. Da hendes mand bogtrykker Henrik Nordhjem døde husker jeg endnu, hvor vi følte med hende, når hun fortalte, hvor stærk og dygtig han havde været og hvor hun savnede ham. 1942 var også året, hvor man begyndte at beslaglægge lokaler på skolen til husvilde. I 1943 rykkede tyskerne også ind, og vi gik efterhånden i skole mange steder i Varde bl.a. Biblioteket, Frelsens Hær, Missionshuset, Museet og Teknisk Skole. Det betød nogle gange, at en ny skoletime begyndte et helt andet sted i byen og var man lidt »heldig« var timen næsten gået, når man nåede frem. I 1944 satte tyskerne så luftværnsskyts op på det flade tag over den nye gymnastiksal ved siden af de store påmalede Røde Kors mærker. Det var forældrene og lærerne naturligvis ikke glad for. Skoleinspektør Dalsgaard Hansen klagede over det, og det gav resultat. Tyskerne tjærede Røde Kors mærkerne over! I skolen havde vi 2 skriveredskaber. Blyanten, som anvendtes til kladden, og som havde den fordel, at man kunne viske det skrevne ud igen, når man lavede fejl. Når en stil skulle skrives ind, som vi sagde, skete det med blæk og en stålpen sat ind i et penneskaft. Stålpenne kunne købes i forskellige udførsler f.eks. smalle og brede. Dermed kunne man give sin blækskrivning en personlighed, som vi helt har tabt i dag. En grafolog kunne endda i håndskriften læse meget om pågældendes karakteregenskaber, ligesom det var umuligt for en anden fuldstændig at efterligne ens skrift.

De flittige og pertentlige kunne få en virkelig smuk skrift, der gav dem topkarakteren i orden. Dem hørte jeg desværre ikke imellem bl. a. klattede jeg for meget. Det var nok pigerne i klassen, der var bedst til det. Et penalhus indeholdt dengang derfor viskelæder, blyanter, penneskaft, en lille æske med diverse penne og en lille klud til at tørre penne af med efter brugen, samt en lineal. På hvert skolebord stod et blækhus, som duksen måtte sørge for var fyldt. Fyldepennen, som havde blæk i sig, var opfundet, men vi måtte ikke bruge dem. De fleste elever havde heller ingen, men ofte fik man i konfirmationsgave et sæt bestående af fyldepen og skrueblyant. Efter krigen kom så de første anvendelige kuglepenne. De var dog bandlyst i skolen i mange år. Dem kunne man jo overhovedet ikke bruge til skønskrift, sagde læreren. De var også forholdsvis dyre i begyndelsen. I dag er det som regel bare noget med reklame påtryk, og skal der virkelig skrives, foregår det med computer - gerne med stavekontrol. Heldigvis er det stadigvæk mennesker, der bestemmer hvad der skal stå. Det må være det vigtigste.

Dengang var der 3 boghandler i byen. I skolebladet »Skypumpen«, som nok er fra 1949 eller 1950, averterer Lohses Boghandel med stort udvalg i pige- og drengebøger. Ebbe Clausen med kunst, musik, foto og alt for amatørfotografi og Kastoft Boghandel med kuglepenne fra 2 til 12,50 kr. stykket. Det var jo næsten en formue i datidens penge. Kastoft var for os den nærmeste, så der handlede vi meget, ofte var det ting vi skulle bruge i skolen. Det var altid dejligt at komme i boghandelen. Lugten af bøger. Al den viden der var i dem, og alt det man gerne ville læse. Jeg har stadigvæk svært ved at gå forbi en boghandler, uden lige at skulle se på lidt bøger, selvom de fleste boghandler i dag handler med alt muligt andet. Nu fås de endda i supermarkeder, men er der nogen der, der ved noget om bøger?

Efter 5. klasse kunne vi vælge at gå i den eksamensfri skole, hvor man sluttede skolegangen efter 7. eller 8. år. Eller man kunne fortsætte i mellemskolens 4 år. Dette krævede dog, at man bestod en adgangsprøve, hvilket jeg gjorde. Der kom mange nye fag f.eks. engelsk, tysk, fysik og matematik. Jeg kan se, vi i 2. mellem havde 36 skoletimer om ugen. 7 timer 4 dage, 6 timer 1 dag og 2 timer om lørdagen. Vi havde desuden 1 times middagspause, så skoledagen sluttede først kl. 16, de første 5 dage. Som klasselærer fik vi J. K. Knud-

sen, som også underviste os i dansk. Finderup havde vi til engelsk. Frk. Therkildsen i tysk, Malling i geografi og historie og Hartz i matematik. De var meget forskellige, men alle store personligheder. Viceinspektør Malling var helt speciel. Han skulle måske egentlig have været skuespiller. Kunne vi få ham til at læse en historie for os, f.eks. i den sidste time inden jul, var det ikke bare oplæsning, nej han spillede de forskellige roller for os, så man så dem lyslevende for sig. Malling lærte os også at tænke selvstændig. De dygtige og flittige piger i klassen f.eks. Alice Bertelsen, Tove Jacobsen, Birthe Løvgreen, Ellen Bruun, Annelise Aas og Aase Tonnesen kunne næsten altid deres lektier. Altså det der stod i bogen. Men det var ikke nok at kunne teksten udenad. Det var vigtigere at have forstået meningen med det, sagde Malling. Jeg fik engang stor ros af ham ved at forklare hvad fastlandsklima er. Han sagde: »Ja, man kan jo høre, du ikke har læst på lektien, til gengæld har du forstået meningen. Det er lige til UG«! Stolt var jeg. Jeg var nok ikke så flittig til at læse lektier. Jeg mødte hver dag efter skoletid på cykellageret, hvor jeg kørte budkørsel, så der var efter min mening dengang heller ikke tid nok. Lærer Hartz havde vi meget respekt for. Han udstrålede en naturlig autoritet, havde stor tålmodighed og kom aldrig i affekt. Hans 2 sønner gik også i Varde skole. Den yngste, Fritz Hartz, var lidt af en spilopmager. En morgen, på vej i skole gennem Grydergade, var vi nogle stykker fra klassen, der mødte Fritz og han spurgte, hvem vi skulle have i første time. Vi skal have din far i aritmetik, sagde vi. Så kan I godt gå hjem igen, han er nemlig syg i dag. Hurra, råbte vi. Det var et vanskeligt fag og måske havde vi ikke læst på det. Der var bare den hage ved det, at det ikke var rigtigt. Hartz var ikke syg, men havde få elever i den time. Vi hørte nu aldrig for vor manglende tilstedeværelse. En anden gang, hvor vi havde time med Hartz i den gamle skolebygning i et lokale ud mod kirkegården, drev Fritz også gæk med sin far. Der stod et stort løvtræ foran vinduet, måske en lind, her var Fritz klatret op og havde gemt sig i løvet. Hans far stod ved tavlen med ryggen mod klassen og skrev ligninger, så han kunne ikke se træet. Pludselig dukkede Fritz frem af løvet og lavede fagter og grimasser til os. Det grinede vi af og Hartz vendte sig om på sin sindige måde for at se hvad der skete og straks var Fritz væk i løvet igen. Det gentog sig et par gange, men Hartz opdagede aldrig, hvad vi grinede af.

Konfirmation 1949.

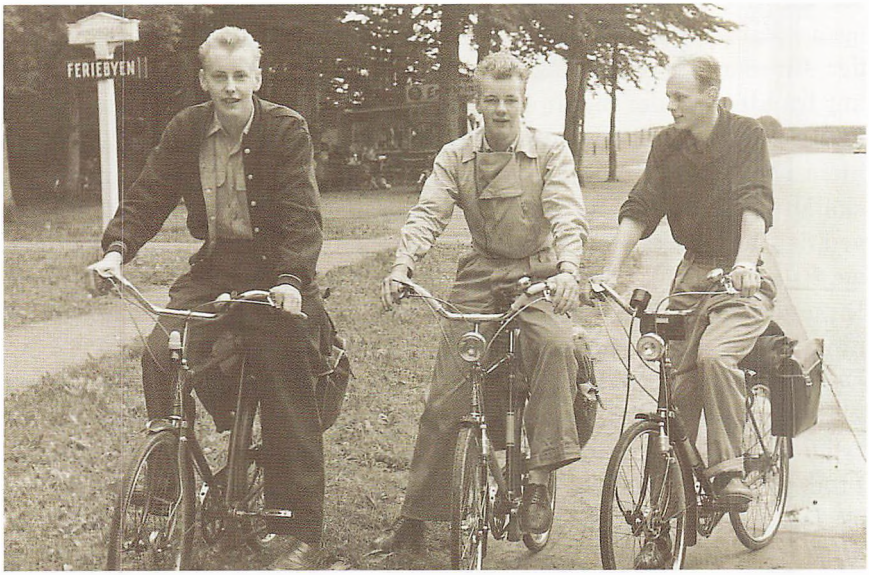

På vej til København, Kaj, Elmo og Ove 1954.

Evald Larsen havde vi i sang, hvor der skam også blev givet karakterer. Det var med stor gru man imødeså dagen, hvor man skulle synge solo for hele klassen, så man kunne få sin årskarakter. Så grinede de andre, men blev det for meget, slog den iltre Larsen med violinbuen eller hev dem i øreflippen. Glad var jeg, da stemmen gik i overgang og kunne blive erklæret for brummer.

Fritiden

Som bud hos Stampe, med far som chef og senere også ejer, transporterede jeg varer rundt til cykelhandlere i byen f.eks. Sørup i Sdr. Varde. Oftest gik turene dog til rutebilstationen på torvet og D.S.B. og Vestbanen med pakker, der skulle ud til oplandets cykelhandlere. Far havde 2 trehjulede ladcykler. En mindre og smart, hvor forhjulene drejede, som på en bil og en lidt størrere, hvor man svingede hele ladet sammen med forhjulene. Når der skulle hentes varer på D.S.B.s godsstation, var der nogle gange tunge læs måske op mod 200 kilo. Så kunne jeg ikke få varecyklen op nede fra stationen. Far vidste, hvor mange kilo der var, så han sagde, at jeg skulle bremse cyklen med håndbremsen, når jeg ikke kunne komme længere op ad bakken, og vente til der kom en voksen, der ville hjælpe mig op. Og det gjorde der altid. Tænk dengang gav folk sig tid til at hjælpe med at skubbe en tung varecykel fra stationen og op på Torvegade. Herfra kunne jeg klare den hjem. Ved tanken om, at jeg skulle over torvet, kunne jeg blive helt salig. Når det var koldt, og man havde 1 krone tilovers, kunne man købe sig en varm pølse med brød hos pølsemanden på torvet og få lidt varme. Det duftede og smagte meget bedre dengang end nu, syntes jeg, men dengang var det også vild luksus, som jeg aldrig fortalte far om. Man kunne nu også blive salig på torvet på en anden måde. Her lå Fenger, Magasin og R.A.V. Det var nu kun de 2 sidste, der var interessante. De handlede nemlig med tøj til piger! Når der skulle skiftes kollektioner i udstillingsvinduerne satte de ofte indpakningspapir på indersiderne af vinduerne, mens de skiftede tøj. Men nogle gange faldt det ned igen eller de havde ikke tid til at sætte det op. Tænk så stod der masser af lækre nøgne piger i vinduerne. Det var forstås kun plastic modeller, voksmannequins kaldes de vist, men når man aldrig havde set en nøgen pige, bredte der sig en kildende

fornemmelse. Nu skal man også vide, at man aldrig talte om den slags på den tid i hvert fald ikke i mit hjem, og heller ikke i skolen. Og alene det at forretningerne forsøgte at skjule de »nøgne piger«, gjorde det selvfølgelig mere spændende lige i den alder, hvor hormonerne begyndte at fungere. Lidt fritid var der dog. Lørdag eftermiddag og søndag før og efter søndagsskolen samt den lange sommerferie og de lyse aftener om sommeren gav muligheder for at lege. På Vestre Landevej var der de små og de store drenge med vel en 2-5 års aldersforskel. De små var f.eks. Kaj Petersen, Carl Henrik Berg, Ole Nemming, Robert Thomsen og mig. De store var Niels Berg, Erik Christensen, Carlo Petersen og Hans Holm. Der kunne dog være både færre og flere i begge grupper. Det var selvfølgelig, de store der bestemte, og de kunne være barske ind imellem. Der var et gadesammenhold, som gjorde, at vi engang imellem kom i slagsmål mod f.eks. Ortenvejs drenge. Lykke Sørensens mark lå mellem Ortenvej og Vestre Landevej og begge vejes drenge betragtede den nok som deres territorium til leg. Marken blev på et tidspunkt indrettet til dyrskueplads med folde til dyr og nogle træboder, samt mange store brædde-stabler, der blev anvendt, når der var dyrskue. Her var en ideel kampplads, hvor man kunne være nogenlunde i fred for de voksne. Det kunne gå voldsomt til. Vi slog efter hinanden med stokke og brædder og kastede med sten. Jeg husker nu ingen alvorligt skadede, men knubs kunne det altid give. Det skete at Lerpøtvej kom og hjalp Ortenvej, så kunne de få overtaget, og jeg var ingen helt og kunne finde på at flygte fra kampen. Så blev man straffet af ens egne store drenge dagen efter f.eks. ved at blive sat overskrævs på spids stakit, hvor 2 af de store så trak i hvert sit ben. Om sommeren gik vi ofte til Isbjerg for at lege eller til Elkjærdam for at bade. Om vinteren løb vi på skøjter enten i Frimurerhaven eller nede ved Enghavevej ned mod åen. Begge steder ufarlige baner og med lidt lys om aftenen. Her kunne det ske, man mødte piger fra skolen, så man kunne løbe lidt sammen i måneskin, hvis hun da ville! Sikrest var man, hvis man gennem en kammerat havde spurgt på forhånd eller havde lagt en seddel i rummet under hendes skolepult. Ole Christiansen fra min klasse havde et misundelsesværdigt job en overgang. Han skulle følge Liselotte Ingvarsen og Tove Jacobsen frem og tilbage fra danseskole en vinter. Det blev han åbenbart træt af, for en dag spurgte han mig om

jeg ville overtage jobbet. Jeg ville gerne, jeg havde bare et problem, som Indre Missionsk dansede man ikke lige som der var så meget andet, man heller ikke måtte. Jeg fik derfor mor til at gå i forbøn hos far, men der var blankt afslag. Derfor gik jeg glip af en mulig skolekæreste, og lærte heller aldrig at danse. Der udkom i min mellemskoletid en del skoleblade. Et af dem, der holdt længe, hed »Regnbuen« og var trykt hos G. Fast i »Bogtrykkeriet Varde«. Udgiverne var Ole Bjerregaard Pedersen og Søren Hejn. Der var en del udmærket læsestof f.eks. omtales skolefesten d. 27. maj 1950 i Håndværkerforeningen. Initiativet var taget af Birgit Nielsen og Tove Ange Olsen, der netop havde bestået realeksamen. Inspektør Dalsgaard Hansen bød velkommen, hvorefter de 2 arrangører opførte revyen »Hans og Trine«. Malling var instruktør, og senere oplæser af bl.a. »Chinatown«. Gerald Langgaard konferencier og Vejrup sad ved klaveret. Desuden tryllede lærer Møller, og der blev opført en del sketchs. Aftenen sluttede med bal til grammofonmusik.

Jeg blev konfirmeret i 1949. Når jeg i dag kigger på billedet af mit konfirmationshold, kan jeg desværre kun genkende enkelte af de 4 piger og 7 drenge. Jeg skulle jo konfirmeres ved den Indre Missionske præst og ikke som de fleste af mine klassekammerater hos Den Grundtvigianske sognepræst. Desuden var en del fra mit konfirmationshold fra Vardes opland. Efter 4. mellem sluttede min skolegang. Jeg ville gerne have fortsat, men far sagde nej. Selvom jeg havde en ganske pæn mellemskoleeksamen, havde jeg efter hans mening ikke været flittig nok. Helst skulle jeg have været nummer 1 eller i hvert fald stræbt efter det, sådan havde han selv været i sin ungdom. Mor prøvede at overtale ham, og fik endda klasselærer J. K. Knudsen, som de kendte godt fra missionen, hjem for at forsøge at overbevise ham. Men nej, han stod fast, og jeg måtte derfor i gang med noget helt andet.

Læretiden som automekaniker

Dengang begyndte et nyt skoleår den 1. april. Mellemskoleeksamen var derfor overstået i marts måned. En dag i slutningen af måneden kom far hjem og sagde, at jeg skulle begynde som automekanikerlærling den 1. april 1951 hos Varde Auto Service på Ortenvej. Det var

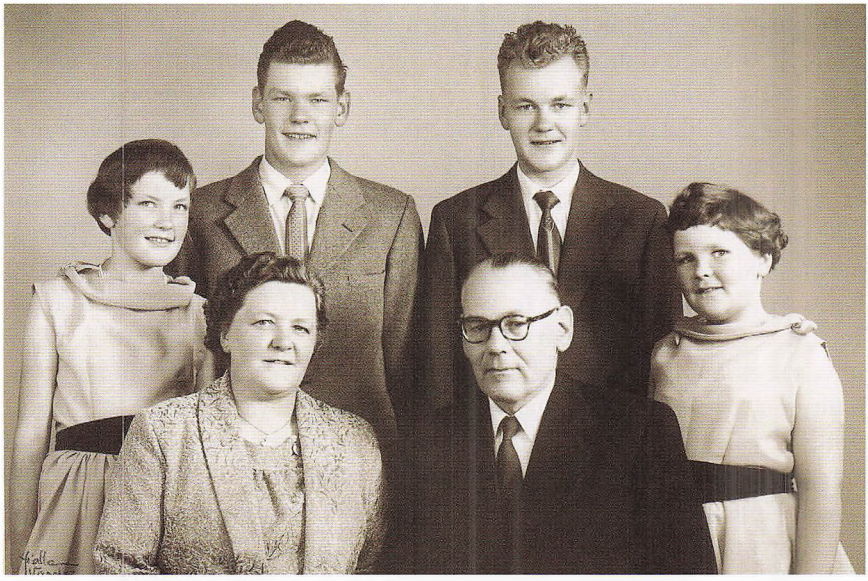

Mor og fars sølvbryllup 1958. Stående fra venstre Kirsten, Svend, Elmo og Inger.

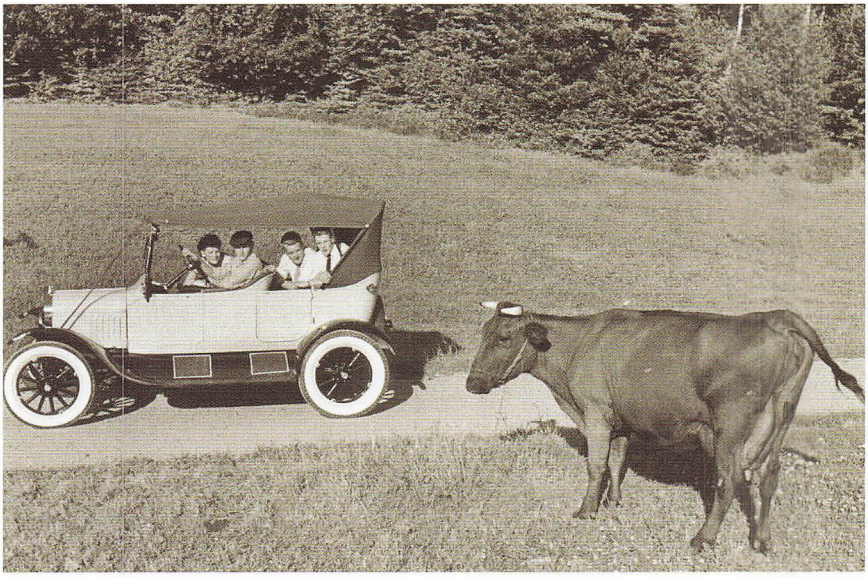

1922 Ford med Hanne, Egon, Elmo og Tonny til Veteranløb i 1959.

så bestemt uden at jeg var taget ret meget med på råd. Vel var jeg interesseret i biler, men automekaniker det havde jeg nu ikke tænkt mig at skulle være. Varde Auto Service var et mindre firma ejet af Johan Sørensen og Henry Christensen, som ledede henholdsvis autoværkstedet og elektromekanikerværkstedet. Johan Sørensen blev min mester og derudover var der 4 svende og 1 andenårslærling. Det første år gik stort set med at feje gulve, rydde op, smøre og vaske biler. Arbejdsugen var på 48 timer, hvortil kom Teknisk Skole fra kl. 18,00 til 20,00. 5 dage om ugen. Snavset og koldt var det, idet bygningen var helt uisoleret og med 1 stor kakkelovn, der forgæves forsøgte at opvarme det hele. I kakkelovnen blev der fyret med den spildolie vi tappede af bilerne. Det var lidt tykt og tjæreagtigt, så det var nødvendigt at forvarme det i en beholder på siden af ovnen. Herfra dryppede det ned i en rødgloende herd og ved at justere dråbernes antal kunne varmen reguleres. Dog aldrig, så det blev særlig varmt, når det var rigtig vinter. En dag, hvor de 2 mestre var væk, sagde svendene, at nu skulle der mere varme på. Olien i forvarmedunken blev så opvarmet med svejsebrænder, så den blev tyndere og kunne flyde hurtigere og der blev sat trykluft ind i herden. Det hjalp, og ovnen blev rødgloende. Desværre blev det lille aflåste kontor opvarmet gennem en luftkanal, der gik ind i ovnen, så trykluften bevirkede, at fint aske spredte sig over alle reoler, skrivebord, stole m.m. i rummet. Det opdagede vi ikke, men til gengæld hørte vi det på brølet fra mester, da han låste op til kontoret morgenen efter: "Hvem f . . . . har lavet det her svineri"! Johan Sørensen var en stor kraftig mand, som lærlingene frygtede og svendene havde respekt for. Han råbte på mig og udbad sig en forklaring, som jeg hakkende gav ham, selvom jeg ikke havde været med til det. Det turde jeg overhovedet ikke. Alligevel, udløste det en lussing, så det sang. Jeg tror godt mester vidste, hvem synderen var, men dem kunne han ikke tillade sig at straffe på denne måde.

Dengang var der masser af smøresteder på biler f.eks. på affjedring og styretøj. De skulle alle have fedt af fedtpumpen, indtil man kunne se det komme ud. Fiskemester Meier fra Sig Dambrug, der var en god ven af Sørensen, havde købt en ny stor Volvo lastvogn med anhænger til fisketransport. Den smurte vi på Varde Auto Service, selvom den egentlig var for stor til værkstedet. Første gang, jeg smurte den, kom Meier ud i smøregraven til mig med instruktionsbogen i hånden for

at kontrollere, at alle steder fik fedt. Han brummede noget, men må have været tilfreds. I hvert fald smurte vi den ofte siden. Apropos Meier gik han altid i træsko, uanset om det var til fest, arbejde eller begravelse. Det gjorde grosserer Stampe og handelsmand Lykke Sørensen også, men altid velpudsede træsko. Engang var Johan Sørensen og Meier sammen i København. Måske for at diskutere fiskeyngel udsættelser i åer. En sag de begge arbejdede med. Da forhandlingen var overstået, skulle der ses lidt på det københavnske natteliv, og de gik derfor til et af de store etablissementer. Dengang var der påklædningsreglement sådanne steder, og dørvogteren nægtede Meier adgang i træsko og måske uden slips, hvortil Meier sagde: "Du kan lige gå ind og sige til Niels Peter Olsen (eller hvad han nu hed), at Meier står her ude og vil snakke med ham". Straks efter kom ejeren ud, og bad sin gode ven og kunde indenfor sammen med Sørensen. Jeg tror, man dengang brugte træsko, fordi det var praktisk og altid havde anvendt dem i Vestjylland, selvom man var en anset samfundsborger. Måske også fordi man ville vise, at man ikke lå under for tilfældige modeluner.

Da jeg blev 18 år, halvvejs i læretiden, gav mester mig et kørekort til motorcykel og bil. Det foregik fra Rask Sørensens Køreskole på Enghavevej, hvor jeg mødte op lige efter frokost. Han så jo straks, at jeg havde kørt bil længe og sagde: "Ja, du kan jo køre bil, men nu skal vi have alle unoderne pillet ud af dig". Frokosten lå nok tungt, og han faldt hurtigt i søvn, så jeg kørte bare rundt i Varde, og da timen var slut, ned på Enghavevej, hvor jeg vækkede ham. Du kører jo udmærket, sagde han, vi behøver nok kun 1 time mere. Teorien måtte man selv lære sig efter en teoribog, og motorcykel foregik ved, at han så jeg kørte lidt frem og tilbage på Nimbus motorcyklen. Køreprøven foregik ved den motorsagkyndiges bopæl på Brendstrupsvej og var set med nutidens øjne meget overfladisk. Motorcykelprøven foregik f.eks. ved at køre en runde på de nærliggende veje, imens den motorsagkyndige blev stående på fortovet. Vi var måske en 8-10 stykker oppe samtidig, så der kom hele tiden en forbi ham. Der var ingen, der væltede, hvor han kunne se det, så alle bestod. Syn af biler foregik for øvrigt samme sted et par formiddage om ugen. Den motorsagkyndige kunne ikke komme ind under bilerne, så hvis bare lys og dæk var i orden, og man kunne køre et par meter frem og bremse hårdt, blev

bilen godkendt. Det jeg var mest nervøs for var, når jeg blev sendt til syn med biler inden jeg fik kørekort. Set i bakspejlet var der måske ingen grund til spekulationer over den slags petitesser lige på det sted.

I vor fritid begyndte vi også at rode med biler. Da Ove Thomsen og jeg, havde fået kørekort, købte vi sammen med Egon Pedersen, en Ford T fra 1926. Den var billig, men ikke god, så da Ove på en mark i Herlev havde opstøvet en Ford T fra 1922, som vi kunne købe for 190 kr., fik vi den kørt til Varde med vognmand Damsgaard. Den havde stået mange år under åben himmel, så den så frygtelig ud. Mekanikken i den var dog rimelig, men polstring og kaleche var helt ødelagt. Her var vi dog så heldige, at Egons far var sadelmager og påtog sig at lave hele polstringen og kalechen, mens vi andre brugte al fritid på det mekaniske, og at rense karosseriet til bunds og sprøjtelakere det. Det blev en flot veteranbil, som vakte opsigt alle steder og endda var i Billed Bladet med et par store billeder.

Vi var en helt flok unge, der kom meget sammen bl.a. var der nogle sygeplejeelever Åse Pedersen, Eva fra Bramminge og Bodil fra Lunde. De boede på Varde Sygehus, hvor vi ofte besøgte dem indtil kl. 22,00, hvor vi skulle være ude. Det blev kontrolleret af en ældre stramtandet oversygeplejerske. Selvfølgelig forsøgte vi at gemme os i bygningen, når hun var på runde, men det var svært. Man skulle tro hun kendte gemmestederne fra sin ungdom. Med i flokken var også Sonja Sehested, Grethe Strandvig og Kaj Pedersen. Ove Thomsen blev udlært mekaniker hos Søndergaard Pedersen (Morris bilforhandler i Varde) ca. 1 år før mig, og kom dermed til at tjene svendeløn. Dermed fik han råd til egen bil og købte en brugt Rover fra 1946 eller 47. I den kørte vi ofte lørdag aften til Hotel Sydstrand i Vejers og spiste en platte og snakkede lidt med pigerne, der serverede den. Uden for Oksbøl kunne man dog godt risikere at blive stoppet af Sulkær. Han var en nidkær politimand her og standsede engang imellem alle biler for kontrol. Engang vi blev standset virkede hornet på Roveren ikke, men da vi reparerede den på stedet, fik vi lov til at køre videre. En platte var dengang topmålet af kulinarisk nydelse. Arnbjerg Pavillonen havde en af de store af slagsen. Der var dog kun få i vor flok, der havde penge til en sådan luksus, men det fandt vi råd for. Arnbjerg restaurationen havde skydevinduer, som altid stod åbne på sommeraftener. En 2-3 stykker af os gik så ind og fandt et bord ved et

åbent vindue og bestilte hver en platte. Der var altid meget mere end man kunne spise, så der kunne også blive mad til resten af flokken, der stod lige uden for vinduet. Da det havde gentaget sig nogle gange, kom fru Ejlerskov og sagde, at det ville hun ikke se oftere. En platte var kun til en person. Hende havde vi respekt for, så der sluttede den gode idé. Arnbjerg var i det hele taget et dejligt sommersted. Mange gange var vi til foreningsbal i hallen til langt ud på natten og spiste tit friskbagt morgenbrød på vej hjem. F.eks. fra bagermester Hansens bageri i mejeriets gennemkørsel Nørregade-Nørrevold. Vi kendte jo bagersvendene, så vi fik rundstykker gratis. Engang havde Søndergaard Pedersen antaget en ny mekanikersvend, der tilfældigvis begyndte en mandag, hvor man til frokost fejrede et jubilæum med smørebrød, øl og snaps. Søndergaard Pedersen holdt en tale og benyttede lejligheden til at byde den nye mekaniker velkommen og sagde til ham: "Ja, sådan gør vi nu hver mandag hos Søndergaard Pedersen. Det er du vel ikke vant til". Hvortil den nye rapmundede mekaniker svarede: "Nej, det er jeg bestemt ikke. Hos Vestjysk Automobillager, hvor jeg kommer fra, var det hver fredag".

I 1954 havde jeg udstået min læretid og bestod svedeprøven med veludført. Nu var jeg voksen, sagde skuemestre (2 svende fra andre autoværksteder i Varde) og læremester. Det skulle bevises ved et efterfølgende svendegilde på Vestbanekroen, hvor jeg helst skulle drikke lige så mange kaffepuncher og ryge lige så mange cigarer som dem. Det kunne jeg ikke! Jeg blev så dårlig, at jeg aldrig siden har brudt mig om kaffepunch eller store cigarer. Far døde lige efter sin 89 års fødselsdag i 1991 og mor samme år i november. De ligger begge begravet på Varde Kirkegaard.

Elmo Busk,
Brøndby

Jul uden lys. Energikrisen for 31 år siden

Af Kurt Vig Nielsen, Varde

Julen er lysenes fest. Vi sætter lys i træerne i vore haver, vi hænger guirlander med lys over gaderne og vi tænder det store juletræ på Torvet. For 31 år siden i 1973 var julen uden lys. Juleguirlanderne og juletræet var uden lys. Der blev indført forbud mod forretningernes vinduesbelysning., og gadebelysningen skulle slukkes om natten. Vi måtte ikke tænde lys udenfor vore huse. I Danmark og hele Vesten var der energikrise. Grunden var, at de arabiske lande havde skruet ned for hanen med olie til de vestlige lande, fordi de var sure over, at Vesten havde støttet Israel under Oktober-krigen mellem Israel og de arabiske lande. Hele Vesten var dengang afhængig af olien fra disse lande.

Der blev indført rationering af olien, som blev fordelt mellem industrien og til opvarmning hos private. For mange betød det, at de måtte lukke for varmen i stuen og evt. nogle værelser, og så samles i køkkenet.

25. november startede en række bilfrie søndage i Danmark, som varede til midten af februar 1974. For at spare brændstof blev det forbudt at køre bil om søndagen. Jeg tror, de fleste husker de bilfrie søndage, hvor vejbanen blev taget i brug af cyklister og fodgængere. Folk gik ture og besøgte hinanden. De fleste opdagede, at det ikke var nogen ulykke at undvære bilen en enkelt dag, og mange glædede sig ligefrem over roen og stilheden.

Undtaget fra forbudet var stort set kun læger, Falck, politi, og ambulancer. Andre, for hvem det var nødvendigt at køre bil for at holde samfundet i gang, måtte have en tilladelse, som skulle sættes i forru-

den på bilen. Det samme gjaldt private, hvis man havde længere på arbejde, end man kunne cykle. Ligeledes blev der indført fartbegrænsning 80 km. i timen på landevej. Før havde vi fri hastighed. En af energi spare rådene til bilisterne lød på at køre i frigear ned af bakke.

Jeg var for øvrigt en af de få, som havde tilladelse til at køre i privatbil på arbejde om søndagen. Jeg husker tydeligt, hvordan alle folk kiggede efter den enlige bil på vejen.

På foreningsområdet gik aktiviteterne ikke i stå p.g.a. de bilfrie søndage. Skulle man længere end man kunne cykle, måtte man leje en taxa eller en bus. For øvrigt måtte idrætsudøverne spille i uopvarmede haller og bade i koldt vand.

Indtil 1973 havde olien været billig og der var tilsyneladende nok af den. Ingen tænkte på at spare. Knapheden på olien satte med ét priserne voldsomt i vejret. I 1972 havde A. P. Møller pumpet de første oliedråber op i den danske del af Nordsøen. Ingen havde vist dengang troet på et dansk olieeventyr, men prisstigningen på olien på verdensmarkedet samt ønsket om at gøre Danmark uafhængig, gjorde det rentabel at begynde en udvinding af olien, som nu her 32 år efter har gjort Danmark ikke blot selvforsynende med olie, men også med i selskabet af olieeksporterende lande.

Men manglen på olie dengang satte også gang i mange andre ting. I 1973 fik vi en lov med krav om isolering af alle nybyggede huse, samt om tilskud til isolering af ældre huse. Tidligere var husene ikke isoleret, hverken i murene eller på loftet. Mange fik opsat en brændeovn, så man kunne spare på den dyre olie. Parcelhusfolkets søndagsbeskæftigelse blev fældning af træer. Mange anskaffede sig motorsav og trailer. Der blev ryddet godt op i gamle læhegn og skove, hvor de gamle træer tidligere blot fik lov at blive liggende og rådne.

Der blev forsket i energibesparelse. Der blev opsat solfangere. Der kom fokus på vindkraft. Danmark er i dag verdens førende i vindteknologi (20% af det danske elforbrug produceres i dag ved vindkraft).

Her 31 år efter kan man trods alt sige, at

INTET ER SÅ GALT, AT DET IKKE ER GODT FOR NOGET!

Fra Varde til Canada og tilbage igen

Af Svend Aage Møller, Varde

Svend Aage Møller rejste i 1957 til Canada, sammen med svogeren Karl Egon og her er hans historie:

Vi rejste med tog fra Varde, og hele familien var nede at sige farvel. Vi kom til København og tog flyveren derfra, og vi mellemlandede i Oslo, derfra til Prestwik i England. Derfra fløj vi til New Foundland, hvor vi så skulle til Montreal, men der var så meget sne at vi måtte vente til næste dag. Vi fløj så videre næste dag til Montreal, hvor vi blev kørt i en stor Limousine ind på immigrationskontoret, hvor vi blev indskrevet. Vi fik en køjeseng inde i en stor sal, hvor vi boede sammen med en masse ungarere. Det skal nævnes, at det var flygtninge efter ungarnskrigen 1956. Lidt uheldigt for de skulle jo også have arbejde. Både Karl Egon og jeg var jo rejst derover uden at vi havde arbejde. Lidt risikabelt vil nogle nok sige, men vi var optimistiske vi havde sågar lånt pengene til rejsen, og da vi kom til Montreal havde jeg kun 10 dollars tilbage.

Vi så på en tavle, at der var undervisning i engelsk neden under, så vi kunne jo godt gå derned og høre på. Det var nu ikke noget for mig, for det var begynder engelsk og det kunne jeg hjemmefra. Vi gik derefter op til vores senge igen, og så lå der en seddel på min seng at jeg skulle henvende mig på kontoret. Vi gik derned og de havde noget arbejde til mig i en guldmine oppe nord på i Canada, den hed Matzens Goldmine. De troede det var noget for mig, for på det tidspunkt hed jeg Madsen til efternavn. Jeg sagde, jeg helst ville ind til mit fag, og de lovede at prøve. Vi gik op i seng, og allerede næste morgen sendte de bud efter mig igen på kontoret. Det viste sig, at der var

en stilling som bager i en by der hed Brandon, nær ved Winnepeg, og bageren ville betale togrejsen dertil. Vi fik det ordnet således, at Karl Egon tog med og så ville de finde noget arbejde til ham derfra. Vi tog altså med tog fra Montreal til Brandon, og det tog næsten 2 hele dage, før vi var der. Det skal lige bemærkes at vi spiste det sidste af vores madpakker, som vi havde haft med hjemmefra, d.v.s. at vi spiste rugbrød for sidste gang på turen. Det tænkte vi meget på begge to. Vi var meget spændte på hvordan det ville gå, men da vi kom til Brandon stod der to og tog imod os. Bageren plus 1 fra immigrationskontoret, som også var i Brandon. Vi blev indlogeret på et hotel over for stationen, og derefter gik vi op til bageren. Jeg fik besked på at møde næste morgen kl.4.00. Om aftenen gik vi en tur i byen og kom forbi en stor hal, hvor der var en frygtelig larm. Vi var lidt nysgerrige og skulle se hvad der foregik, og vi blev enige om at ofre 1 dollar for at komme ind. Det var første gang vi så en ishockey kamp, og vi syntes det var noget værre noget, for vi kendte jo heller ikke reglerne. Jeg vil lige bemærke at da vi stod af i Montreal havde jeg nøjagtigt 8 dollars tilbage. Så der var ikke noget at rutte med.

Jeg kan nævne at 20 cigaretter kostede 20 cent. På dette tidspunkt var en canadisk dollar omkring 8 kr. Jeg mødte altså næste morgen kl.3.30, hvor jeg ventede på de andre 2 svende, der skulle møde kl. 4.00.

Alt imens jeg stod der kom der et par indianere for at se om der var noget i affaldsspandene. De var meget flinke og jeg fortalt dem at jeg skulle arbejde her i bageriet. De 2 andre svende mødte op, og de vidste godt at jeg ville komme. Det var 2 hollændere, Flores og Peter. Flores var ham der stod for bageriet. Jeg blev rigtig godt hjulpet til rette og de forklarede alt hvad jeg skulle lave, så det gik faktisk godt. Der hørte et stort cafeteria til bageriet, og de mødte ved 7 tiden, hvor der kom mange for at hente frisk morgenbrød eller drikke deres morgenkaffe i cafeteriet. Spændende var det den første dag, hvor alt tale foregik på engelsk. Det kneb lidt når Peter og Flores begyndte at tale Dutch, som man kaldte det, men de begyndte efterhånden at tale engelsk, når jeg var i nærheden. Jeg fandt ud af at der var 7 forskellige nationer ansat, så vi var en blandet flok. Den første dag sluttede Kl.12.00 i bageriet, hvor et par indianere kom for at gøre rent. Morgenkaffen fik jeg sammen med andre i cafeteriet, men aftensmaden

fik vi henne på hotellet. Karl Egon kedede sig de første dage, men efter 3 eller 4 dage fik han et tilbud om at komme i arbejde som murerarbejdsmand, som han selvfølgelig tog imod. Jeg tror, det varede en 14 dages tid, så fik han arbejde som tømrer.

Da vi havde boet på hotellet en tre-fire dage, kom de og sagde, at de havde fundet et sted at bo. Det var hos et ægtepar med 2 børn, en dreng på 5 år og en pige på et halvt år. Det var alle tiders sted, hvor vi blev en del af familien. Vi havde et stort værelse med en stor dobbeltseng, hvor vi begge sov. Vi spiste hver aften ved 6-7 tiden og vi fik altid rigelig at spise. Lørdag og søndag spiste jeg også morgenmad hos dem. Alt dette betalte jeg 11 dollars om ugen for. Økonomien kommer jeg tilbage til.

Næste morgen jeg mødte på arbejde, havde jeg fået lært at lave donuts, det er en slags Berliner Pfankuchen, som bliver kogt i olie og derefter puttet over i hvid glasur endnu mens de er varme. De smager faktisk rigtig godt, men skal helst spises imens de er varme. Det gik faktisk rigtig godt med det hele den første uge. Men så kom de jo i tanker om, at jeg skulle bage wienerbrød også kaldet Danish Pastri. Det troede jeg da nok, jeg kunne. Jeg lavede en dej, som jeg mente var rigtig, men jeg tror aldrig jeg har lavet sådan noget skidt før. Jeg fulgte opskriften, som jeg havde med hjemmefra, men glemte at et pund derovre kun var 454 gr. eller 16 oz. Jeg tog hjem og startede med at omregne alle mine opskrifter. Det var noget af et arbejde. Næste dag spurgte jeg om jeg måtte prøve igen, og det lykkedes til fulde. Det gik som varmt brød, som man siger. Og det endte med at jeg kom i fjernsynet med det, jeg tror det var mest for reklamens skyld. Så jeg lavede wienerbrød til den store guldmedalje. Det gik i det hele taget rigtig godt. Jeg følte i hvert fald, at de var rigtig godt tilfreds med mit arbejde.

Økonomien

Jeg fik 44 canadiske dollars om ugen, når skatten var betalt, deraf betalte jeg 11 dollars for kost og logi, derudover havde jeg jo et lån hjemmefra, hvor jeg afbetalte 10 dollars om ugen. Så sendte jeg 10 dollars hjem til Edith og Finn, som de kunne leve for, betale husleje og lign.

Jeg sendte dem bare i et brev, og de kom alle hjem. Vi skrev mindst

én gang om ugen og jeg fik ofte et billede tilsendt af Finn og jeg kunne se at han i hvert fald ikke led nogen nød.

Efter en 3 ugers tid kom dem vi boede hos til at snakke om, at jeg godt kunne lave noget andet om eftermiddagen, når jeg havde sovet lidt. De satte en annonce i avisen og jeg fik straks tilbudt noget ekstra arbejde. Det første jeg fik, var at tage nogle skodder ned fra nogle vinduer hos en sød ældre dame. Det tog et par dage og jeg fik en dollar i timen, og det var jeg godt tilfreds med. Ham vi boede ved var mejerist og han spurgte om jeg kunne kalke mejeriet, det var trods alt et større job, men det mente jeg nok. Jeg startede ved 3 tiden om eftermiddagen til ca. kl.6 til spisetid, hvorefter Karl Egon gik med om aftenen, så efter en 3 ugers tid havde vi kalket hele mejeriet. Dernæst fik vi et job med at reparere Homecars som blev hentet nede i Amerika. Jeg kunne gøre forskellige ting såsom rengøring og andet. Karl Egon kunne jo ordne det håndværks mæssige, så det gik der også et stykke tid med. Så kom Flores - mestersvenden i bageriet - i tanker om, at han godt kunne tænke sig at bygge et hus. Det kunne vi da godt, og vi startede med at grave ud og lave sokler og lign. Vi nåede faktisk at få det rejst, inden vi tog hjem. Så vi havde nok at rive i hele tiden. Jeg nåede dog at spille lidt fodbold derovre, men kun for sjov. Vi havde et hold af tyskere og hollændere som spillede med andre indvandrer hold.

Efterhånden havde jeg fået min gæld betalt, og jeg begyndte at betale til billetten til min hjemrejse, som jeg også ret hurtigt fik samlet til, så jeg kunne tage hjem når jeg ønskede det.

Vi havde en sjov oplevelse derovre. Vi gik en aften hen på cafeteria for at se Wrestling, som jeg aldrig havde set før. Just som vi sad der, kunne vi høre at alle talte dansk, det var danskere, der hver onsdag aften mødtes der, for at have lidt socialt samvær. Det var vældig hyggelig. De narrede os med i kirke en søndag, men vi var der kun en gang. For midt under gudstjenesten kom der en kurv ned gennem rækkerne, hvor vi så skulle putte penge. I alle kirker skulle de forskellige nationaliteter selv betale. Der var en ting jeg syntes var rigtig god. Efter gudstjenesten var der en sal, hvor alle gik ned og fik kaffe med brød til, det var rigtig hyggelig.

Jeg havde jo 1 onkel og 2 tanter derovre. Dem ville jeg også besøge, og så en lørdag besluttede vi os til at prøve at tage den på stop. Vi gik

ud af landevejen mod Winnipeg , vi gik vel en 10-15 km. Men der kom aldrig en bil. Så vi blev enige om at gå tilbage igen. Vi kom heldigvis op at køre med et hestekøretøj tilbage til Brandon. Næste gang prøvede vi at tage toget, men vi kom kun halvvejs, for vi endte ude i en prærieby og kunne ikke komme længere, og vi kunne først komme tilbage næste dags morgen. Vi gik rundt i byen - en rigtig cowboy by - og kom hen et sted, hvor vi kunne høre noget musik, og vi gik ind for at se på, at de dansede. Vi gik tilbage til stationen, hvor vi overnattede på en bænk, og så næste morgen tage tilbage til Brandon.

Tredje gang sagde vi nu skulle det her være løgn, så jeg ringede til min onkel Alfred, og vi planlagde en tur.

Vi tog fri i 3 dage og tog toget til en station som jeg ikke kan huske navnet på. Alfred holdt på stationen og tog imod os, og vi kørte en 10-20 km langt ud på prærien, hvor han havde en farm, hvor han kun avlede korn. Vi sov der om natten, og næste dag skulle vi besøge min moster Inger, som var gift med en svensker, og de havde 5 drenge og en pige, altså var det mine fætre og kusine. Min anden moster, der boede i Galgary var også kommet på besøg, fordi vi kom. Vi havde virkelig en god dag, hvor jeg fik snakket med dem alle sammen.

Det var underligt for al samtale gik på engelsk. Ind imellem når det kneb, talte vi lidt dansk. Om aftenen kørte vi tilbage til onkel Alfreds farm. Næste dag skulle vi køre op i en indianer reservat. Det var virkelig en oplevelsesrig tur. Vi kørte rundt og så hvordan de boede. De levede af lidt landbrug, men de var meget fattige. Vi så hvordan de brogede heste gik oppe i højderne, så man kunne næsten tro, de ville angribe når som helst. De var nu meget flinke, vi talte med nogen af dem. Da vi kom hjem om aftenen havde der været en jordstorm og der lå jord overalt i hele huset, så vi kom rigtig til at gøre rent, inden vi skulle i seng. Næste dag tog vi med toget tilbage til Brandon efter en meget fin tur. Vi skulle jo på arbejde igen. I august bestemte jeg, at jeg ville rejse hjem i oktober og jeg havde tjent ret godt og havde betalt billetten hjem og faktisk allerede bestilt den. Karl Egon kunne ikke rigtig bestemme sig til, hvad han ville. Han havde godt arbejde og tjente også rigtig godt. Men 8 dage før jeg skulle af sted bestemte han sig lige pludselig til at han ville med og vi var heldige at kunne få en billet. Vi skulle sejle fra New York og køre med Greyhound busser til New York. Vi kørte ned forbi Niagara Falls,

og overnattede i Chicago, hvorefter vi kom til New York næste dag. Vi havde et døgn i New York og tog rundt for at se noget af byen. Vi var oppe i Empire State Building og var nede i China Tovn. Vi skulle overnatte et sted om natten, og vi prøvede på et hotel i byen, flot hotel, men vi fandt hurtig ud af, at det var for dyrt. Vi havde simpelt hen ikke råd, så vi sov på en bænk uden for FN bygningen.

Næste skulle vi sejle, så vi gik ned hvor båden lå. Vi checkede os ind og skulle aflevere vore kufferter, og da skete der det mærkelige, at jeg satte min kuffert ved siden af Kaj Winthers fra Viborg, som jeg havde lært sammen med hos Zeeberg i Varde. Da vi kom ombord fik vi mange hyggelige sludder fra den tid i Varde. Han havde været 1 år i Amerika hos noget familie, som også var bagere, og nu skulle han hjem for at overtage sin fars forretning i Viborg.

Så skete der det, at der var bankospil ombord om aftenen, og jeg var så heldig at vinde 50 dollars, som jeg bestemte skulle gå til turen hjem. Turen ville tage 10 dage og det var "Stockholm", vi skulle sejle med. Vi var så heldige, at vi havde et fantastisk vejr hele vejen hjem. Det blev til en hel familie ombord, inden vi nåede hjem. Altså købte jeg en flaske champagne, som Kaj, Karl Egon og jeg delte, og vi blev godt pløret af det. Næste morgen skulle vi kun ryste lidt på hovedet og vi var godt pløret igen. Sådan gik det et par dage, men så gik vi med til forskellige ting ombord. Der var skydning, bordtennis og skakturneringer og meget andet. Der var også en lille swimmingpool ombord. Vi nåede efterhånden hjemad og vi begyndte at glæde os. Vi fik et lille blik af Skagen, og da vi sejlede forbi Helsingør med Kronborg vidste vi - nu var vi næsten hjemme.

Vi havde fået at vide at hele familien var taget til København for at modtage os, med Edith og Finn i spidsen. De boede på et hotel inde i byen, og kom ned til båden om morgenen. Vi kom til København aftenen før, men måtte først komme i land næste formiddag. Vi lå udenfor og sejlede ind i havnen om morgenen, og vi stod ved rælingen og kikkede efter vores familie. Det første jeg så Edith stå med en ordentlig kleppert, som gav sig til at græde og Edith puttede en sutteflaske i munden på ham, så der blev lidt ro. Det så ellers ikke ud til at han manglede noget.

En vestjyde vender hjem

Af Jørn Eskelund Jepsen, Varde

Længe har jeg haft lyst til at skrive en lille beretning om mine vestjyske rødder.

I 1837 blev der i Kravnsø født en dreng, der fik navnet Jens Mathias Jepsen. Det blev min oldefar. Han var søn af Jeppe Jensen, der var født i Oksbøl, og Maren Kirstine Jessen der var født i Hyllerslev. Altså mine tipoldeforældre der levede for 200 år siden. Jeg kunne gå langt længere tilbage i slægten, men denne gang skal beretningen være fremadrettet op mod vor tid. Altså min oldefar Jens Mathias Jepsen danner udgangspunkt for denne fortælling. Han voksede op og blev konfirmeret i 1851 og i 1866 gift med Karen Madsen, der var født i Kjærgård i 1837. De fik sammen to børn, Jørgen, født i 1874 og senere en pige, Jenssine, født i 1876.

Så skete ulykken. Torsdag den 15. juni 1876 sejlede fiskerbåden "Æ Bøl" med en besætning på fire mand ud fra Vejers fiskerleje. Fredag den 16. landede de igen. Fangsten var ringe, og da det var gammel skik ved fiskelejet, at esepigerne mod slutningen af fisketiden fik en sejltur, så besluttede man at tage turen den dag. Fire fiskere og to esepiger sejlede så ud og kom aldrig levende tilbage. Seks mennesker druknede heriblandt min oldefar, der blev 39 år gammel.

Den 2. juli 1876 var der begravelse på Ål kirkegård, min oldefars lig var drevet i land ved Blåvandshuk. Umiddelbart efter begravelsen blev min farfars søster døbt. Livet måtte gå videre for min oldemor, nu som enke med to små børn. Der var efter denne ulykke fire enker og ni uforsørgede børn. Min farfar Jørgen Jepsen blev konfirmeret i Ål kirke i 1889 og præsten opgav hans skolekundskaber som "meget gode" og opførsel som "sømmelig". Han kom ud at tjene og hos Inger Rahbek i Oksbøl tjente han sammen med Ane Dorthea Sørensen, der skulle blive min farmor.

Hun var østjyde fra Egå ved Århus, født i 1875. Hendes familie var meget aktive mennesker. Faderen, Jens Adam Sørensen, blev 94 år og aktiv til det sidste. De blev gift i 1898 og bosatte sig under meget beskedne kår i Esbjerg. Min farfar fiskede sammen med nogle svogre, men min farmor syntes ikke om det og overtalte ham til at gå i land. Først fik de et lille hønseri i Jerne og efterfølgende et husmandssted i Rousthøje.

Det blev min fars barndomshjem. Der blev født i alt 8 børn, hvoraf de seks, tre drenge og tre piger, alle har klaret sig godt. Det var en nøjsom opvækst på en hedelod med mange munde at mætte. Min farmor og farfar var meget aktive mennesker. Tog på højskole, til kurser og møder i et omfang der var sjældent den gang. Højskolebevægelsen interesserede de sig meget for, ligeledes foreningslivet, hvor min farfar blev æresmedlem i Husmandsforeningen efter en årrække som aktiv formand. Sang og musik havde en høj status i familien og alle deltog. Efterhånden som børnene voksede til, kom de ud at tjene. Min far, der blev født i 1906, først som dreng hos forskellige bønder og under forhold, der i dag ville trække overskrifter i aviser og kommentarer i TV.

På et tidspunkt syntes hans mor, at et arbejde med planter ville være det rigtige for min far. Han kom i lære hos gartner H. P. Nielsen i Varde, og efter udlæringen med flidspræmier fra Varde Tekniske Skole arbejdede han på flere planteskoler i Jylland, var på Beder gartnerskole og senest hos Marius Christensens planteskole i Kolding.

I Kolding mødte han min mor, Ingrid Eskelund, der kom fra et husmandssted på Skamlingsbanken. De blev gift i 1934. Året før havde min mor åbnet en frugt-, grønt- og blomsterbutik i Dalbygade. Den minimale beboelse i kælderniveau blev i 1938 mit udgangspunkt i tilværelsen. Alt var småt og kun med stor arbejdsomhed fra begge og meget sparsommelig levevis, lykkedes det at klare sig igennem.

Sent kom jeg i skole. Kolding var først fyldt op af tyskere og dernæst af flygtninge. De sidste tog af sted i 1949. Efter fire år i underskolen kom jeg i mellemskolen og sluttede med en realeksamen i 1955.

Mine ønsker om fremtiden var anderledes, men kunne ikke opfyldes og SU fandtes ikke. Altså var der kun en vej frem, at komme i lære. Det blev Kjøbenhavns Handelsbank filial i Haderslev, og i 1960 blev jeg bestyrer af samme banks kontor i Christiansfeld. Fra 1960 til

1964 læste jeg HD i Kolding og da det var klaret, ønskede banken mig til Kreditkontoret i København. Det var en omvæltning af format fra det stille Christiansfeld til Kongens Nytorv. Mine år i Christiansfeld er nogle af mine bedste år. Arbejdet på Kreditkontoret var interessant og jeg lærte en masse, der senere er kommet mig til gode. I en periode var jeg sendt til Handelsbankens datterbank i Schweiz. Også dette ophold gav nye impulser, der har haft betydning senere i tilværelsen. Interessant var det, men efter tre år blev jeg mæt af København, og til mine daværende kollegers forundring forlod jeg banken for at blive lærer ved Varde Handelsskole. Det blev en ordentlig kolbøtte at skulle undervise, selv tage yderligere uddannelse og alt hvad der yderligere kom til. Det blev til 31 år på Varde Handelsskole og dermed kontakt med mange hundrede unge mennesker. Pragtfulde år især med følelsen af at videregive noget til næste generation. Jeg blev en vestjyde, der vendte hjem.

Jørn Eskelund Jepsen,
Varde

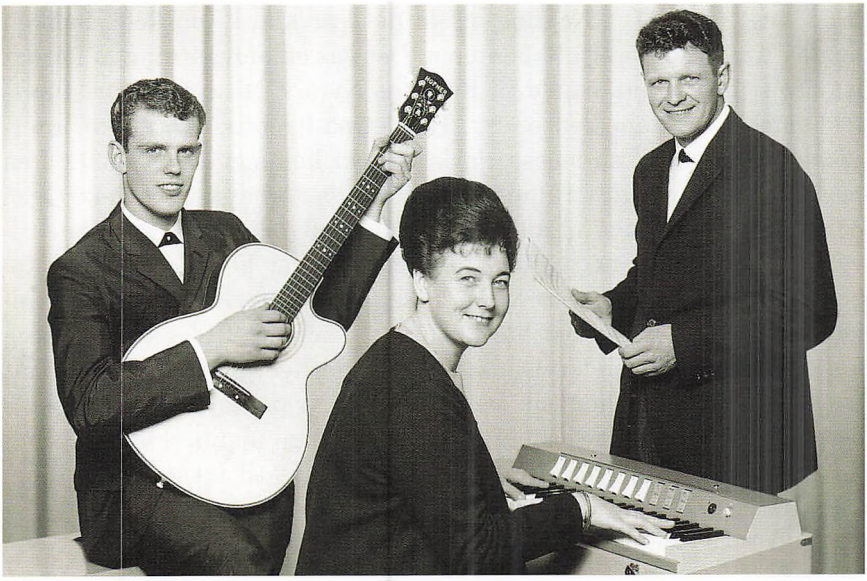

Viola´s trio i 1966 på Strandgården i Hjerting.

Viola på båden "Ekko" i 1999 på Varde å.

Mit musikliv

Af Viola Ostenfeldt, Varde

Mit musikliv burde have startet meget før, men det var ligesom ikke mulig, da der ikke var penge til at købe instrumenter for. Man var bare lykkelig, hvis der var til føden. Jeg kan huske, at fra jeg var ca. 3 år, stod jeg foran radioen og sang. Melodien jeg sang hed (MARI MARA MARI MARUSKETA), der blev spillet i middagskoncerten fra Wivex. Radioen var en primitiv tingest. Så vidt jeg husker, var det en kasse med nogle lamper, som man kaldte rør, og så var der en interimistisk højtaler. Det var himmelsk, når de spillede musik. Vores krav var ikke så store, selv pausemusikken blev nydt med største glæde. Min glæde ved at synge har jeg fra min far. Han sang fra morgen til aften, især når han lavede tømmer til huse, som han lavede. Det foregik jo på tømmerpladsen foran værkstedet. Vi havde en helt fantastisk god sanglærer. Det var lærer Kræn. Han sang selv vidunderlig, og var uforlignelig til at lære os nye sange. Det har hjulpet mig meget, (i min tid som spillemand), da man jo kom ud for at spille mange danske sange, især til gilder, når højskolesangbogen kom på bordet. Og som sagt, så gik Inga Christensen og jeg i skole sammen, og her tog vi de første strofer sammen. Det var fint, når vi kunne sidde ved hver sin ende af klaveret og spille. Jeg kan huske, at jeg spillede melodi, og Inga lavede bassen. Det var hun bedre til, så det var sådan set både Ingas og min start på musiklivet, at vi begge to blev spillemænd eller spillekoner, om man vil. Det var der nok ingen af os der regnede med på dette tidspunkt, men det blev enden på det for os begge to.

Som sagt købte jeg jo min første harmonika for mine konfirmationspenge. Jeg fik 365 kroner. Det var mange penge på daværende tidspunkt. Jeg købte harmonikaen i sommeren 1948. Jeg havde haft pengene i banken, så jeg var lykkelig, da min mor og jeg fandt en harmonika i Skjern. Jeg kan huske, at den hed (CYKLOP). Den havde 48 basser, og gud hvor var jeg stolt. Det tog ikke så lang tid, før jeg kun-

ne bruge basserne, så var det nok så sjovt. Jeg traf Viggo, min tilkomne mand, da jeg var på ferie på Billum Kro, og var til bal i Kærup Forsamlingshus. Vi dansede sammen, og han fortalte mig, at han spillede på harmonika, så jeg var jo fyr og flamme. Det hele endte med, at jeg kom tilbage til Vestjylland i 1949, og jeg fik plads hos Laurits Poulsen i Vrøgum. Vi spillede og øvede sammen så meget tiden tillod, og den 2. december 1949 spillede jeg for første gang sammen med Viggo og Erik Pedersen fra Lykkegård. Han slog på tromme og det var til en juledilettant i Vejers Forsamlingshus. Jeg glemmer det aldrig så længe jeg lever. Jeg var så skide nervøs, så jeg spillede Rheinlænder resten af natten. Det var bare svært at spille de Rheinlændere, men jeg har fået det lært – tror jeg? Vi var placeret på nogle bordplader ved siden af kakkelovnen. Kakkelovnen var ligeså stor som en rumraket, og ligeså varm skulle jeg hilse og sige. Der blev drukket mange sodavand den aften. Øl kunne man jo ikke købe, det var ikke almindelig dengang, men folk blev berusede alligevel. Jeg tror nok, at de gik udenfor og tog sig en hivert. Det var noget der slog, især hvis der var 15 gr. kulde. Det skete også dengang, at man gik ned med flaget, som man jo også gør i dag.

Efter et års tid måtte Viggo så ind som soldat, og når han så ikke var hjemme, måtte vi jo selv af sted. Jeg fik fat på Sigurd Bjerg. Han var søn af mekaniker Bjerg fra Oksbøl. Han spillede på harmonika, så klarede vi spilleriet til Viggo kom hjem. Jeg tog så plads på Soldaterhjemmet i Tønder. Det var i Tønder, at Viggo var soldat. Så spillede vi til soldaterfester i Tønder, det var meget fint. Der var en trompetist, som kom fra Grindsted, så ham spillede vi også med. Soldatertiden blev overstået, og vi kom hjem til Vrøgum igen, og jeg fik plads hos Anker Tobiasen i Borre. Vi havde ret godt at lave med musikken, men så ville skæbnen, at jeg blev med barn, og så blev vi gift den 14. juni 1952 og fik lejligheden oven på Tobiasens stuehus, en god lejlighed på daværende tidspunkt. Jeg fødte mit første barn den 14. januar 1953. Det var jo også skønt at blive moder, men vi startede med at spille på Strandgaarden på Henne Strand. Det var i sommeren i 1952, så jeg måtte jo have en afløser på, og det blev Knud Sørensen fra Lønnehede. Han spillede violin. Det var meget praktisk, for den fyldte ikke så meget på motorcyklen, og sådan en kørte vi nemlig på, når vi skulle ud og spille. Det var dæleme koldt, når vi asede af sted i 15

graders kulde. Det tog langt tid at blive varmet op, man var nærmest blå, og fingrene var helt stive. Jeg har præsteret at spille med handsker på, hvor stor træfsikkerheden var, er der ingen garanti for. Så ville skæbnen, at jeg var i biografen en aften. I pausen kom en ung mand ned til mig, og spurgte om jeg spillede. Jeg sagde selvfølgelig ja. Han spurgte om han måtte komme og øve sammen med os. Det syntes jeg var en god ide, så vi aftalte, at han kunne komme på vores øve aften. Jeg kom så hjem til Viggo og berettede om, hvad der var hændt, at der var kommet en ung militærnægter, som spurgte om han måtte øve sammen med os, og det havde jeg sagt ja til. Viggo blev rasende over, at jeg havde givet lov til det. Jeg kunne ikke se noget forkert i det, men han var nok lidt jaloux samtidig. Aftenen oprandt, og den unge mand ankom. Han hed Peter Ravnsbo og var fra Århus. Det endte med at ham og Viggo blev rigtig gode venner, for det viste sig nemlig, at han kunne lære Viggo en hel del, som kom ham til gode mange gange. Han spillede både harmonika, trompet og klaver, og så sang han også, så det blev et godt samarbejde. Med Peter kom så Jørgen Nielsen, som blev en endnu bedre læremester. Vi spillede sammen i lang tid. Jørgens kone, Inga, var ansat som sygeplejerske på Varde Sygehus. De to er stadigvæk mine bedste venner, og med Jørgen kom så brd. Hjort. Det var Arne og Erik Hjort, et par skønne nordjyske drenge, som jeg stadigvæk kommer sammen med. De kom så og fortalte, at der var kommet en meget rødhåret ung mand. Han spillede helt fantastisk på klaver. Han hed Alfred Poulsen og var fra Gørding. Hans onkel var musikdirektør Poulsen. Han spillede sammen med ham, og han var også organist ved Gørding kirke. Han gik på musikkonservatorium og det forklarede jo det hele. Alt dette her foregår fra 1955 til 1960. Vi spillede også med en pige fra Ribe, som hed Kirsten Juhl. Hun var dejlig musikalsk og vi havde et godt samarbejde. Hun var god til at lægge anden stemmer på, når vi sang, og det gjorde vi meget. Så kom Hans Lynge Nielsen fra Esbjerg ind i spillet. Han var med Viggo i Nr. Nebel natten mellem den 12. marts og den trettende, og det var den nat jeg fødte Åse, mit tredje barn. Hun blev født kl. 01,50 og Viggo og Hans kom hjem kl. 02,10, så det var et nyfødt barn de kom hjem til, og hun var den af mine børn, der var nemmest at føde. Det var dejlig, og jeg var jublende glad over det nye lille væsen. Det blev til mange års samarbejde med Hans. Han var en

dejlig gut, men så skulle Hans ind som soldat og så fik vi en af hans elever, og det var "Buller", Peter Buhl fra Esbjerg. Det blev også til flere års godt samarbejde. På et tidspunkt kom Keld Tobiasen også med. Han gik også til undervisning hos Hans Lynge, så vi begyndte at spille fire mand, Viggo på harmonika, Viola på trommer, harmonika og vibrafon. Jeg sang jo også hele tiden og det gik fint sammen med at spille på tromme. Det var skide dejlig! Så begyndte Lille Arne at spille hos Viggo, og han blev ret hurtig meget god til at spille. Viggo havde en del elever. Agnete Bjerre gik til harmonika, og Herløv Nielsen lærte at slå på tromme og spille harmonika, og det endte med at de 3 gav sig til at spille sammen. Det værste var jo når vi havde elever, de kunne ikke rigtig finde ud af, at vi andre godt ville i seng. Det var jo skide sjov, hvis de kunne få os til at spille sammen med dem, og det tror jeg nok vi selv var skyld i, for vi syntes jo også det var sjov, når de begyndte at spille nogle forskellige stemmer. Det lød ret godt, og det havde vi også selv meget glæde af, og sikke venskaber man knyttede. Det viste sig jo at blive af stor værdi. Venner kan man ikke få

Viola på Varde Torv i 1990.

for mange af. Vi spillede jo også med andre ind imellem. Det var som afløser bl.a. Henry Block fra Oksbøl. Han var en dejlig spillemand, utrolig musikalsk. Han spillede på klarinet og saxofon og det var noget der swingede. Leif Arnskov benyttede vi os også en del af, han spillede på guitar. Ligeså benyttede vi også Benny Asby Andersen, en fortryllende pianist, det var guf, når han var med. Vi havde også en guitarist med engang, som hed Quist. Ham lærte jeg at kende på Jernbanehotellet. Han var jo vandt til at spille på værtshus, og ham havde vi med til sølvbryllup. Han var himmelbenovet over, at vi blev budt på fuld middag, og en god dagløn tjente han jo også. Han var kun vandt til restaurationspriser. Det var jo knap så meget. Jeg tror nok, at han glemte, at de jo også havde logi med i udregningen. Så blev Viggo og jeg hyret til at spille til dansant i Arnbjerg. Det var en festlig tid, der kom jo mange mennesker fra oplandet, også langvejs fra. Der var en egen stemning i den gamle pavillon med de gamle malerier oppe ved loftet. Det var motiver fra Varde og omegn, og de er heldigvis bevaret endnu. Vi havde gode dage i Arnbjerg. Det gik lige til Markussen en aften i sin godyle brandert, sagde til Viggo, at han var mere interesseret i, at vi spillede, end at vi holdt pause, og var der noget, vi ikke holdt meget af, så var det pauser. Viggo blev gal, og støbte nogle kugler, som jeg så skulle fyre af, det var han ikke i stand til selv. Som sagt, så gjort. Jeg sagde til Andreas Markussen: "Vil du give Viggo en undskyldning, hvis ikke, pakker vi vort grej sammen"? Selvfølgelig ville Markussen ikke give en undskyldning, så vi pakkede vore instrumenter, og kørte hjem. Publikum gik ud til kassen og forlangte at få entreen tilbage, hvad de også fik. Det var noget af en bet for Andreas, for han var ikke vant til, at nogen gik ham imod, men det var jo hans egen skyld. Der gik nogle måneder, så traf jeg Markussen en dag, og han sagde til mig: "Viola kan vi ikke godt snakke sammen, for jeg vil gerne have jer til Arnbjerg igen"? Jo, sagde jeg, og vi bliver lige til du blander dig igen, for så smutter vi nemlig, vi vil nemlig ikke stå og slide og slæbe for dig, hvis du opfører dig modbydelig over for os, så er det sagt. Efter den dag havde vi skønne dage i Arnbjerg, og det er gode minder at have.

Efterhånden blev det mere almindelig at man spillede to mand, så det fortsatte Viggo og jeg så med helt til 1983. Så startede jeg med at spille solo, og Viggo begyndte at spille en del til folkedans. Det har

aldrig lige været mig. Viggo spillede også med Gundersen, som spillede dejlig på violin. Det var meget til gilder de spillede. Jeg havde det ret godt med "spillen", samtidig med at jeg jo kørte Taxa, og senere begyndte at køre rutebil. Det var en dejlig tid. Jeg købte mig nu en midi harmonika på stativ. Det viste sig ret hurtig, at jeg var gammel harmonikaspiller, og kunne ikke lade være med at trække i harmonikaen, og det gav forfærdelige smerter i mine skuldre. Jeg var meget glad for min midi harmonika, men jeg måtte ret hurtig skifte til et andet instrument, så jeg købte mig en keyboard med harmonika bas, og det blev jeg meget glad for. Det spiller jeg stadigvæk på. Jeg har en RA 90 til melodi, rytme og harmoni. Det fungerer upåklagelig, jeg har jo heldigvis Ole til at lave rytmer og sammensætninger, og låse det i "banke", så jeg kan huske, hvad der er i de forskellige numre, og det har jeg haft megen glæde af. Jeg spillede jo også i Varde Blæseorkester. Det var 3 år sidst i halvfjerdserne. Det var også dejlig berigende, jeg var med på marchtrommer og forskellige rytmeinstrumenter, såsom triangel og fuglefløjte. Det var spændende at spille sammen med så mange. Vi var på et tidspunkt 25 personer. Det er ret mange, og jeg var heldig at være med på en ferietur med hele orkestret i Østrig. Det var godt nok en oplevelse af de få! Jeg husker, at vi havde Holger Thisted fra Herning med på bækken. Det tog også et par bækkener, - de revnede simpelthen under hans kyndige hænder. Jeg husker med fryd, da han gav Chardaz på violin med dirigenten på klaver. Det gav vild jubel. Det var en oplevelse af de gode, og sammenværet med alle musikere og deres fruer. Der er bare forfærdelig mange af dem, der er væk i dag, men den tid kommer jo for os alle før eller siden, gud ske lov ved vi ikke hvornår? Jeg måtte desværre holde i orkestret. Jeg kunne ikke tåle at gå de marcher, vi deltog i, når vi var til byfester. Jeg har selv spillet nu i mange år alene, og det har været dejlig. Jeg har befundet mig godt med at være alene, men en gang imellem savnede man alligevel at have en at gamble med, men så var jeg jo heldig at træffe Ole Valentin. Vi har haft utrolig meget sammenarbejde. Han var meget ung, da jeg traf ham, men gud hvor har vi haft mange gode stunder sammen, sidst men ikke mindst har han mikset musikken til min CD, som jeg fik færdig den 16. april 2000, og den udkom 4. september 2000. Det var en stor dag for mig, for det var en stor drøm, der gik i opfyldelse for mig, og jeg var så heldig, at få sponsore-

ret indspilningen af Open Air, som normalt kun tilgodeser unge mennesker, og det kan man jo ikke lige sige, at jeg er. Jeg havde også sparet sammen i lang tid, for man er jo ikke fyldt med penge som pensionist. Jeg har jo ikke spillet så meget produktivt, at det kunne spores på min bankbog. Det er jo meget plejehjem og lignende ting jeg har spillet til. Jeg har også haft den store glæde, at spille på Henne Mølleå. Det er et hotel, som ligger mellem Børsmose og Henne Strand. Det er et hyggeligt sted, som er tegnet af Poul Henningsen, så lysforholdene er i orden. Det var fornøjelige aftner må jeg sige. Sammen med Kirsten og Dorte Fauerby var det ligeså godt som Bakkens Hvile. Det gik bare hu hej og vilde dyr, Mogens var også med på løjerne. Jeg har truffet nogle helt vidunderlige mennesker på disse aftener, der var folk fra hele Danmark, da det jo er Dansk Firmafunktionærer, der har til huse der og ejer stedet. Jeg har desværre måtte aflyse de sidste 2 bestillinger på grund af sygdom. Jeg skal have skiftet hofter ud, og det er jo noget af en tur, men så håber jeg at kunne lidt igen – jeg vil i hvert fald prøve. Jeg skal indlægges på Thisted Sygehus for det er der, der er den korteste ventetid, og det betyder jo meget, om man skal vente 32 uger i Esbjerg eller 8 uger i Thisted. Jeg var ikke timer om at besinde mig. Gud ske lov, at jeg har min computer – den hjalp mig denne gang.

Jeg har jo gennem disse 51 år, spillet på mange hoteller langs med Vesterhavet. Det startede i 1952 på Strandgaarden i Henne. Det var Mortensen fra Outrup, der ejede stedet dengang. Han var for øvrigt også kørelærer samtidig med, og så havde de 2 børn som studerede. De hjalp så til i ferierne, de hed Henry og Ketty. Det var primitive forhold på den tid, men utrolig megen hyggestemning. På daværende tid glædede folk sig jo til at komme ud og danse. Det var ikke i hver uge man gik ud, der skulle være en anledning, eller der var en udflugt af en eller anden årsag. Jeg har nogle træk fra dengang, som jeg godt vil fortælle. Filsø Avlsgård lå jo ikke så forfærdelig langt væk, og der var jo mange karle på den store gård. Det var jo folk fra hele landet, der søgte derud. Der var jo sommetider nogle urolige elementer, der dukkede op, og de drak som regel meget, og der var nogle fandens karle imellem. Jeg husker især en aften, som var helt slem, en af karlene fra Filsø var noget højrøstet, og slog om sig til højre og venstre, ganske ukontrollabel. Han fik da givet fru Mortensen et skub, så hun

Viola 1950.

Viola 1999.

røg hen i et hjørne. Jeg tror kun hun vejede 45 kg., så hun var nem at flytte med, men karlen var så uheldig at træffe sognerådsformand Christensens søn fra Houstrup. Det skulle han ikke have gjort, for det gav bagslag må jeg sige, han blev slæbt med ud på parkeringspladsen udenfor hotellet, og fik så mange bank, så han råbte om hjælp. Han lavede aldrig mere ballade på Strandgaarden. Da slagsmålet var færdigt, kom sognerådsformandens søn hen til trappen, hvor vi alle fulgte med i forløbet, han sagde højt, hvor fanden er min skjorte henne. Han havde kun den ene manchet tilbage, det så spøjs ud, det syn glemmer jeg aldrig, resten af skjorten lå spredt rundt på parkeringspladsen som hvide pletter i mørket.

En anden ting jeg kan huske: Viggo og jeg havde en motorcykel med sidevogn. Den fragtede vi os rundt på, grejerne fyldte ikke så meget dengang, og Erik Pedersen havde en Nimbus med sidevogn, der kunne transportere hans trommer. Stortrommen var så stor, at vi nemt kunne skjule os tre mand bag den om nødvendig. En aften jeg sad i sidevognen derud, syntes jeg nok at det rystede forfærdelig meget, man var jo ikke sart dengang, men det kunne dog blive for voldsom. Jeg råbte til Viggo: "Jeg tror fjerene er gået ". Det mærkedes sådan på den modbydelig grusvej, men det viste sig, at den var punkteret, slangen var fuldstændig pulveriseret, så vi matte finde anden udvej til at komme hjem. Lønnen var ikke stor i 1952. Vi fik 100 kr. til deling, så der er sket noget med møntfoden siden dengang, men vi stillede ikke så store krav, for der var jo ikke de ting, som man bruger i dag. Jeg kan huske, at jeg sang i sådan en sekskantet mikrofon, og den hang i sådan nogle fjedre, men jeg kunne lige med nød og næppe se ud ved siden af den. Nå det ændrede sig ret hurtigt, efterhånden som vi blev mere vidende. Viggo var jo god til at lave sine ting, han fiksede alt, han havde sågar loddekolben med, når vi var ude at spille, man kunne jo komme ud for en kold lodning. Vi var 6 år på Strandgaarden. Et år spillede vi på begge hoteller derude. Det var så heldigt, at vi var på Strandgaarden onsdag og lørdag, og vi var på Hotel Hennestrand tirsdag og fredag, så det passede jo meget godt. Det var Gammelgård, der var hotelejer. Jeg tror nok, at han havde den sammen med sin søster. De stammede omme fra Mønster mellem Henne og Vrøgum. Gammelgård var telegrafist ombord på en isbryder om vinteren, så det passede jo helt godt sammen, for der var jo lukket om

vinteren. For at komme tilbage til Mønster. De var en del søskende i den familie. Jeg husker en nat, vi kørte hjem fra en bryllupsfest, klokken var omkring 5 en sommermorgen. Vi kom forbi Mønstergården, der stod Gammelgårds bror ude ved pumpen med geværet i hånden. Han var på jagt efter Mikkelræv fik vi senere fortalt. Vi lo meget, det så spøjs ud, manden havde lang natskjorte på.

Så kom vi til Vejers Strandhotel. Det var hos Åse Frandsen. Der skete der betydelig mere. Men gud, der var så varmt derude, der var jo ikke ordentlig ventileret, kun ganske få vinduer kunne åbnes, og det var dem, der var længst væk. En hel og aldeles varm aften, sagde jeg til min guitarist, det var på det tidspunkt Keld Tobiasen fra Borre i Oksbøl, kan du ikke smadre et vindue, så vi kan få luft, og vups, som sagt gjort. Keld jog sin albue i et af vinduerne bag ved os, og resultatet udeblev ikke. Det var uheldigvis lige ud for Viggos nodestativ, oh ve og plage, Viggos noder røg ad pommeren til, og skæbnen ville at Viggo ikke kunne spille noget som helst, uden sine kære noder, så vi måtte hurtigst mulig have en af Viggos klavernoder klistret for vinduet, så var freden oprettet. Keld og Viola var ikke populære hos Viggo, men luften kunne han godt bruge. Jeg slog på trommer på det tidspunkt, og så havde jeg en såkaldt barstol. Det var en spinkel høj metalstol, som havde en treben til fod. Jeg har nok siddet lidt urolig på stolen, for pludselig forsvandt jeg ned på gulvet med benene i vejret. Trebenet var gledet ud over kanten. Det gav vild jubel, da jeg dukkede op igen, og var forholdsvis uskadt. Vi havde nogle pragtfulde somre på Vejers Strandhotel. Fru Frandsen var en produktiv dame, hun gik ikke af vejen for noget. Hvis hun manglede noget, hentede hun det bare i Oksbøl på Turisthotellet, hun havde så vidt vides rekord i hurtighed i sin Folkevogn. Den fik bundgas hele vejen, og engang kunne hun ikke tage svinget et stykke inde på heden. Hun var heldig. Hun sad fast imellem skråstiveren og telefonpælen, men der skete ikke noget med fru Frandsen, udover at hun var blevet godt klemt. Hun fyldte ret godt i landskabet, men det fraholdt hende ikke fra, at køre ligeså hurtig, da hun kom på banen igen.

En aften vi spillede, kom en herre hen til mig, han præsenterede sig som Leif Pedersen. Han var indehaver af Jernbanehotellet i Varde. Han ville godt engagere os en måned eller to til at spille på Jernbanehotellet. Der var dans 5 aftener om ugen. Det var jo lidt spænd-

ende, så kunne man jo lade sine instrumenter stå. Det var en stor lettelse, og man kunne hurtigere komme hjem, hvis det var det, man ville. Der var jo også en vis form for fristelse ved det hele, man kendte jo de fleste af de mennesker der kom, og de blev jo også stamgæster. Det var nogle dejlige måneder, vi spillede der. Det blev til 12 mdr. over 5 år. Det var 3 mdr., 2 mdr., en mdr. og sådan fremdeles. Der var næsten altid fuldt hus på "Stangen", som den også blev kaldt. Masser af soldater, men de blev sorteret fra ude i garderoben. Når der kom en soldat, måtte han aflevere sin hue. Den blev sat op på en hylde, og hver gang der gik en soldat, kunne en ny komme ind. Jeg tror nok, at det var 30 soldater, der måtte være her, hvis de fik lov at komme ind alle mand, så kunne der ikke være andre, og penge havde soldaterne ikke mange af på daværende tidspunkt. Det gik jo ikke altid stille af på "Pinden", som den også hed, men jeg ved ikke, hvor man havde det navn fra. Jeg husker tydelig en episode en aften. Vi var altid i køkkenet for at få kaffe, når vi holdt pause, og så fik vi smørrebrød. Det var altid god mad, men nu tilbage til den aften Leif kom ud i køkkenet og sagde: Viola, der sidder en mand og spiller på din melodika. Jeg rejste mig resolut, og gik ind i salen. Skal jeg hjælpe hende, sagde Leif til Viggo. Nej, det behøver du ikke, sagde Viggo, det kan hun godt selv klare. Leif gik ind og kiggede. Han så lige akkurat, at jeg tog melodikaen, og bankede den arme mand oven i hovedet, og sagde til ham, så er det denne vej min herre. Vi mærkede ikke mere til ham den aften, men min melodika kom aldrig til at spille mere, for splinterne røg jo den arme mand om ørerne, men jeg fik min lyst styret, og det må man jo også betale for. Sådan kunne man jo fortælle mange ting, men de kommer som regel til en efterhånden, og så glemmer man dem, når man sidder og skriver. Det var for resten også på Jernbanehotellet, at vi lærte Bob Lewis at kende. Han kom sammen med 4 andre mørke mænd fra Celle i Tyskland. Der var de soldater i den engelske hær, og det er da blevet til en livslang bekendtskab, og det har vi da begge haft megen glæde af. Bob blev jo så dansk statsborger, og det har han vist aldrig fortrudt. Han opfører sig da i hvert fald som en god dansker. Han turde ikke rejse ud af landet, før han var dansk statsborger. Jeg kan huske, han var bange for, at han ikke måtte komme tilbage. I 1963 fik vi engagement på Neptun Kro i Sædding ved Esbjerg. Det var også en farverig forestilling, der lærte vi jo

en masse fiskere at kende. Det var jo et folkefærd for sig selv, herlig støjende mennesker, de havde såmænd nemt til tårer, og hurtig hidsige, og så faldt der lussinger. Det var lidt sjov, for da vi kom til at kende dem lidt bedre, fandt vi ud af, at de skulle blinke til os, når de kom ind i dybet ud for Neptun Kro, så var vi klar over, at om mindst en time, så havde vi banden på kroen. Det var også hyggeligt. Fiskerne tjente godt med penge den gang, og det gav sig også udslag i mange gode drinks, når vi spillede nogle af de melodier, vi viste, at de kunne lide. Det var "Junge kom bald wieder" og "Giv mig en hest mor". De var meget populære på daværende tidspunkt, så kunne de store mandfolk sidde og få tårer i øjnene, helt uden at lade sig gå på af det. Jeg husker, at vi havde besøg af en husholdningsforening. De var på udflugt, og skulle så spise på Neptun Kro, og til dansant bagefter. Det var jo hyggelig, og særlig sjov var det, da vi dagen efter var begyndt at spille, og jeg så en hvid tingest henne i gummiplanten. Jeg kaldte på tjeneren, det var Øhlenschlæger, kan du ikke lige se efter, om det er en blomst, der er ved at springe ud henne i gummiplanten. Ved I hvad det var, det var gudhjælpemig en tampon. Han fik den fisket af, og gik ud med den, men jubelen var ikke ovre, for da Buller, det var vores skønne guitarist, gik ud for at hente sin guitarkasse, og hvad hang i lukketøjet på denne: Den famøse tampon, så det var tak for sidst fra tjeneren. Vi var på Neptun Kro denne sommer, og kom igen næste sommer, da lærte vi Inge at kende. Hun var i køkkenet, en dygtig pige. Vi kom hurtig til at kunne lide hende, for hun lavede nogle gode Pariserbøf, men det måtte hun ikke, kom det mig for øre. Anni, hed forpagterens dame, skældte Inge ud, hun måtte ikke lave Pariserbrød til os, men vi måtte godt få bøf med spejlæg, og det er det samme man bruger til at lave det af, og så måtte Inge heller ikke gå ind i salen, når hun var færdig med sit arbejde. Da blev jeg sku vred, for Inge stod ude i gangen og måtte ikke komme ind. Jeg sagde til Viggo og Hans: Står I bag ved mig, hvis jeg siger, at vi forlader stedet. Ja! Det var vedtaget. Som sagt så gjort. Jeg gik ovenpå, bankede på døren og kom ind. Jeg sagde til Anni, jeg hørte du klagede over, at vores smørrebrød var for godt, men jeg kan da betale for det om nødvendig. Nej, sagde hun undskyldende: Jeg ville bare være sikker på, at det var godt nok. Se jeg havde jo lagt penge på bordet for disse Pariserbrød. Det er helt i orden, sagde jeg og tog pengene igen, men

vil du give Inge en undskyldning. Nej, det ville hun ikke. Det er helt i orden, din elendige "Strandstork", nu pakker vi vores grej, og kommer ikke mere, så hamrede jeg døren i, så pudset raslede ned i karmen, og så pakkede vi vores grej, og gæsterne rejste selvfølgelig også af.

Næste dag kontaktede jeg Strandgården i Hjerting. Vi blev omgående ansat, og var der i 9 herlige år, men det bedste af det hele var, at vore gæster fra Neptun Kro fulgte med os, også vore herlige fiskere. Det blev en uforglemmelig tid med utrolig mange gæster. Vi var der jo næsten hele året, for vi havde jo julefrokoster i hele december, hvor vi havde mange folk langvejs fra, og det var kortklubber og brugsforeningsbestyrelser, alle skulle jo have julefrokost, og man vidste af erfaring, at på Strandgården var maden og musikken god, så hvorfor ikke tage derhen. Et sjovt minde har jeg da også fra Strandgården. Jeg var jo en stærk pige på det tidspunkt. Jeg kom ind af døren med vibrafonen i den ene hånd, og stortrommen i den anden og i højhælede sko. En meget venlig, men lille mand, så mig, og sagde: "Skal jeg ikke hjælpe dig". Jo, tak, sagde jeg, og gav ham vibrafonen. Han kiggede hjælpeløs på mig, han kunne ikke løfte den. Nu forstår jeg bedre, at jeg er ødelagt i både knæ og hofter. Jeg tog bare ved, skidtet skulle jo bæres ind, men i dag er det mig, der skal bæres. De havde også et slogan på et tidspunkt: "Kom til kæmpeknald med Viola", og det skulle selvfølgelig også ende med, at en mand kom pludselig farende en aften, da vi var ved at pakke vores grad sammen. Han tog mig om livet, og svang mig rundt, imens han sagde, at nu ville han havde det kæmpeknald, som de reklamerede med. Jeg lo, så jeg næsten tabte vejret, men sjov var det i hvert fald. Strandgården lå jo ikke langt fra Sjælborg Campingplads, så der var også mange derfra ind imellem. Vi havde i hvert fald besøg af en husflidsforening fra Ranum, som ligger helt oppe ved Løgstør. De kom hver aften imens de lå på campingpladsen, så det blev et godt bekendtskab. Vi blev engageret til at komme til Ranum. Det blev en oplevelse, som skulle blive til gentagelser. Det var lige så godt, som at komme på familiebesøg. Vi boede hos tømrer Niels og hans dejlige Inger, og vi sov alle 3 (det var Viggo, Buller og Viola) på gulvet inde i stuen, så det blev gode venner samtidig med, at vi jo tjente vores løn. Vi skiftede jo mellem Buller, Hans Lynge og Keld Tobiasen, som alle spillede guitar, og var nogle dejlige charmerende fyre, og så også ret godt ud. De har knust adskil-

lige pigehjerter, men vi kunne jo ikke have dem alle med i bilen hjem. Vi har jo igennem alle årene spillet på samtlige kroer og forsamlingshuse i det meste af Midt- og Vestjylland, lige fra Hotel Bovbjerg Klit, og ned til grænsen, og gud hvor var der meget at se til dengang, og det kostede mange kræfter, da man jo arbejdede manuelt. Der var ikke nogen teknisk hjælpemiddel man kunne støtte sig til, men vi var så til gengæld flere om arbejdet, og det var der jo også noget skønt i, da man jo godt kunne heppe hinanden op, og ganske automatisk gik det lidt lettere. Nu er tiden så smuttet over i år 2004 og jeg sidder her i mit gode varme hjem på Storegade 68a i Varde. Her har jeg boet siden 1993, og har haft gode år her. Jeg er jo blevet 70 år, og har jo måttet repareres lidt hist og her. Jeg fik nyt knæ i 1994, og har fået hoften skiftet i begge sider i løbet af 2002 og 2003, så jeg bliver jo næsten så god som ny – forhåbentlig? Jeg lå brak i et helt år, men jeg håber, at det kan blive så godt, at jeg kan spille lidt igen. Jeg er jo også med i Syvkanten. Det kan jo også give en nogle lyspunkter. Det er meget livgivende, at være sammen med alle de dejlige mennesker af alle typer, men vi har ét tilfælles, vi holder alle meget af Syvkanten. Det er utrolig berigende at deltage i. Nu tror jeg nok, at jeg vil slutte min lille beretning, tag det som det er, og få det ud af det, som I kan.

Viola Ostenfeldt,
Varde

Indholdsfortegnelse:

Med fremtiden for øje 9
Birthe Rasmussen, Esbjerg

Varde frivillige bloddonorer 13
Viggo Schantz, Varde

Barndom og opvækst i Varde 21
Søren Vind, Århus

Købmandsbutik i Lunde i 100 år - et tilbageblik 45
Niels Vestermark, Herning

Brudstykker fra min tid i Varde Bank 51
Leif Hansen, Varde

Minder fra det gamle Varde 61
Albert Sørensen, Varde

En kold omvej til natlogi 73
Ole Sørensen, Varde

En markedsdag i Varde 75
Henry Thomsen, Varde

Glimt fra et liv som lokalpolitiker 79
Edna Jessen, Oksbøl

Minder fra 2. verdenskrig og besættelsen 85
Vagn Aage Madsen, Varde

En lykkelig barndom i de gode gamle dage 103
Bodil Gundersen, Esbjerg

Min skolegang og læretid i Varde 107
Elmo Busk, Brøndby

Jul uden lys. Energikrisen for 31 år siden 119
Kurt Vig Nielsen, Varde

Fra Varde til Canada og tilbage igen 121
Svend Aage Møller, Varde

En vestjyde vender hjem 127
Jørn Eskelund Jepsen, Varde

Mit musikliv 131
Viola Ostenfeldt, Varde

ISBN 87-984273-7-7

